

UCHWAŁA NR XXXV/206/17
RADY MIEJSKIEJ W DĄBROWIE BIAŁOSTOCKIEJ

z dnia 29 listopada 2017 r.

w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Dąbrowa Białostocka na lata 2017 - 2023

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1875 tj.) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Dąbrowa Białostocka na lata 2017 - 2023, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Dąbrowy Białostockiej.

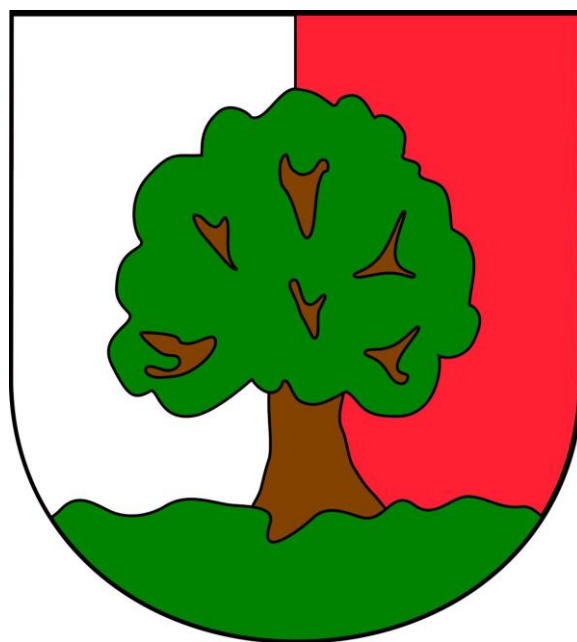
§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Załącznik do uchwały Nr XXXV/206/17

Rady Miejskiej w Dąbrowie Białostockiej

z dnia 29 listopada 2017 r.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY DĄBROWA BIAŁOSTOCKA

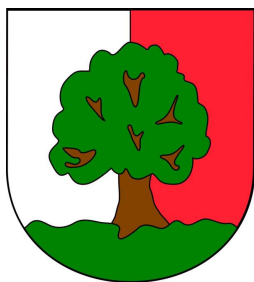
DĄBROWA BIAŁOSTOCKA, 2017

Niniejszy dokument sporządzono zgodnie z zasadą partnerstwa i partycypacji w ścisłym porozumieniu i przy współpracy z samorządem gminnym i przedstawicielami społeczności lokalnej.

Zamawiający:

Gmina Dąbrowa Białostocka

ul. Solidarności 1
16-200 Dąbrowa Białostocka

Wykonawca:

EU-Consult Sp. z o.o.

ul. Toruńska 18C, lokal D
80-747 Gdańsk

SPIS TREŚCI

1.	WPROWADZENIE – CEL, ZAŁOŻENIA I ZAKRES OPRACOWANIA	5
2.	OPIS POWIĄZAŃ PROGRAMU Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI	8
3.	OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY DĄBROWA BIAŁOSTOCKA	12
	Sfera społeczna.....	12
	Przestrzeń i środowisko.....	14
	Sfera gospodarcza	18
	Infrastruktura techniczna	24
	Infrastruktura społeczna	27
	Analiza SWOT	31
4.	DIAGNOZA CZYNNIKÓW I ZJAWISK KRYZYSOWYCH ORAZ SKALI I CHARAKTERU POTRZEB REWITALIZACYJNYCH.....	34
4.1.	METODOLOGIA	34
4.2.	SFERA SPOŁECZNA	41
	Demografia	41
	Bezrobocie	43
	Pomoc społeczna	46
	Aktywność społeczna	48
	Bezpieczeństwo	50
4.3.	Sfera gospodarcza.....	53
	Podmioty gospodarcze	53
4.4.	Sfera środowiskowa.....	56
	Azbest	56
4.5.	Sfera przestrzenno-funkcjonalna.....	57
	Zabytki	57
4.6.	Sfera techniczna.....	60
	Uliczne lampy oświetleniowe	60
4.7.	Identyfikacja obszarów kryzysowych	62
	Podsumowanie: obszar zdegradowany.....	62
	Podsumowanie: obszar rewitalizacji	68
5.	POGŁĘBIONA CHARAKTERYSTYKA OBSZARU REWITALIZACJI.....	72
	Podobszar rewitalizacji 1: Okręg 9 – Sołectwa Grodziszczany, Grzebień, Różanystok .	72
	Podobszar rewitalizacji 2: Okręgi 2 i 3 - Dąbrowa Białostocka, ulice: Gen. Sulika, Armii Krajowej, Dworcowa, Krzyżanowskiego, Ks. Fordona, Ks. J. Popiełuszki, Południowa, Sikorskiego, Tuwima.....	73
6.	WIZJA STANU POŻĄDANEGO I PLANOWANYCH EFEKTÓW PROCESU REWITALIZACJI.....	76
7.	CELE SZCZEGÓŁOWE REWITALIZACJI	77
8.	LISTA PLANOWANYCH PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH	78
9.	KOMPLEMENTARNOŚĆ W REALIZACJI PROGRAMU	89
9.1.	KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZESTRZENNA.....	89
9.2.	KOMPLEMENTARNOŚĆ PROBLEMOWA	89
9.3.	KOMPLEMENTARNOŚĆ PROCEDURALNO-INSTYTUCJONALNA	99

9.4. KOMPLEMENTARNOŚĆ MIĘDZYOKRESOWA	99
9.5. KOMPLEMENTARNOŚĆ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA.....	99
10. INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE INTERWENCJI W OBSZARZE REWITALIZACJI.....	100
11. MECHANIZMY WŁĄCZENIA INTERESARIUSZY W PROCES REWITALIZACJI.....	102
12. SYSTEM ZARZĄDZANIA REALIZACJĄ PROGRAMU REWITALIZACJI.....	104
12.1. Osadzenie procesu rewitalizacji w systemie zarządzania gminą Dąbrowa Białostocka	104
12.2. Struktura zarządzania i wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji.....	104
13. SYSTEM MONITORINGU I OCENY SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH.....	106
13.1. Monitoring	106
13.2. Ewaluacja i aktualizacja Programu.....	110
14. SPIS TABEL.....	112
15. SPIS WYKRESÓW	113
16. SPIS RYSUNKÓW.....	114

1. WPROWADZENIE – CEL, ZAŁOŻENIA I ZAKRES OPRACOWANIA

Celem opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji jest, zgodnie z ustawą z dn. 09.10.2015 r., proces wyprowadzenia ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych. Program Rewitalizacji ma charakter kompleksowy i dotyczy zarówno sfery przestrzennej, środowiskowej, technicznej, społecznej i gospodarczej. Z kolei działania rewitalizacyjne powinny mieć charakter zintegrowany i wielopłaszczyznowy, a w tworzenie opracowania powinna być włączona społeczność lokalna np. mieszkańców lub lokalnych przedsiębiorców. Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Dąbrowa Białostocka został opracowany zgodnie z wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 z dnia 2 sierpnia 2016 r.

Proces rewitalizacji, zgodnie z wytycznymi, rozumiany jest jako: „kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze, przestrzenno-funkcjonalne, techniczne, czy środowiskowe), integrujące interwencje na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Rewitalizacja zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmacnianie jego lokalnych potencjałów (w tym także kulturowych) i jest procesem wieloletnim, prowadzonym przez interesariuszy (m.in. przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, właścicieli nieruchomości, organy władzy publicznej, etc.) tego procesu, w tym przede wszystkim we współpracy z lokalną społecznością. Działania służące wspieraniu procesów rewitalizacji prowadzone są w sposób spójny: wewnętrznie (poszczególne działania pomiędzy sobą) oraz zewnętrznie (z lokalnymi politykami sektorowymi, np. transportową, energetyczną, celami i kierunkami wynikającymi z dokumentów strategicznych i planistycznych)¹”.

Podczas opracowywania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Dąbrowa Białostocka zastosowano następujący proces planowania strategicznego:

- wykonanie analiz dotyczących diagnozy stanu zdegradowanego;
- wyznaczenie obszaru rewitalizacji;
- przeprowadzenie konsultacji społecznych;
- opracowanie projektu Programu Rewitalizacji;
- przeprowadzenie konsultacji z właściwymi organami;
- opracowanie ostatecznej wersji Programu Rewitalizacji, uwzględniającego uwagi z opinii i konsultacji.

Opracowanie to pozwoliło na wyznaczenie obszarów zdegradowanych oraz rewitalizacji na terenie gminy, które zostały wyodrębnione na podstawie analizy zgodnej z wytycznymi w zakresie rewitalizacji oraz założeniami Narodowego Planu Rewitalizacji.

Dla prowadzenia rewitalizacji wymagane są:

- uwzględnienie rewitalizacji jako istotnego elementu całościowej wizji rozwoju gminy;

¹ Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 – 2020, Minister Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2016.

- pełna diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru rewitalizacji oraz analiza dotyczących go problemów, obejmująca kwestie społeczne, gospodarcze, przestrzenno-funkcjonalne lub środowiskowe;
- ustalenie hierarchii potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych;
- właściwy dobór narzędzi i interwencji do potrzeb i uwarunkowań danego obszaru;
- zsynchronizowanie działań w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej, środowiskowej;
- koordynacja prowadzonych działań oraz monitorowanie i ewaluacja skuteczności rewitalizacji.

Obszar zdegradowany stanowi obszar, na którym zidentyfikowany został stan kryzysowy (tj. stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych). Może być on podzielony na podobszary, w tym podobszary, które nie posiadają wspólnych granic (warunek – występowanie sytuacji kryzysowej na każdym podobszarze).

Obszar rewitalizacji jest to całość lub część obszaru zdegradowanego, na którym zamierza się prowadzić rewitalizację. Cechuje go koncentracja negatywnych zjawisk oraz znaczenie dla rozwoju lokalnego.

Program rewitalizacji został zdefiniowany jako inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę miasta, wieloletni program działań w takich sferach jak: społeczna, ekonomiczna, przestrzenna, infrastrukturalna, środowiskowa, kulturowa. Celem niniejszego programu jest wyprowadzenie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysu oraz stworzenie warunków do ich zrównoważonego rozwoju. Stanowi on narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji.

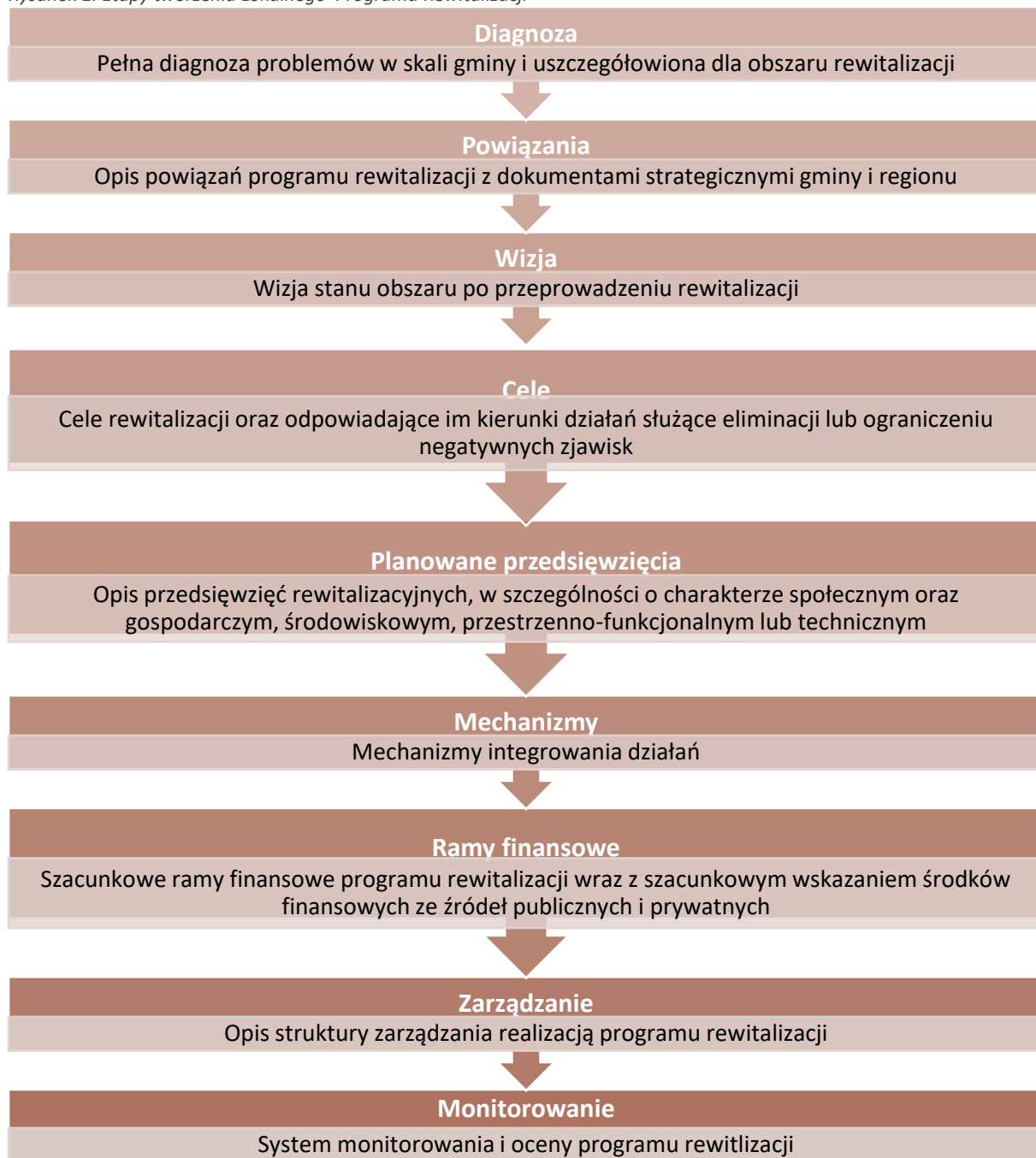
Projekt rewitalizacyjny to zaplanowany oraz ukierunkowany plan na osiągnięcie celów programu rewitalizacji.

Należy zaznaczyć, że głównym źródłem sfinansowania projektów rewitalizacyjnych z funduszy europejskich są środki RPO (EFS i EFRR). Komplementarnym źródłem ich współfinansowania są także środki KPO (EFS, EFRR, FS). Źródłem finansowania projektów rewitalizacyjnych mogą być także środki budżetu państwa oraz budżetów jednostek samorządu terytorialnego, a także pozostałe np. prywatne.

Nieodłącznym elementem programu rewitalizacji jest partycypacja społeczna, która pozwala nie tylko na przygotowanie, ale także ocenę całego procesu rewitalizacji. Zainteresowani interesariusze mogli uczestniczyć w projekcie poprzez konsultacje społeczne i innego rodzaju spotkania.

Na poniższym rysunku przedstawiono poszczególne etapy tworzenia planu. W ten sposób zapewniona została kompleksowość i komplementarność działań. Oceniono także możliwości gminy w oparciu o środki finansowe realne do uzyskania.

Rysunek 1. Etapy tworzenia Lokalnego Programu Rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne

2. OPIS POWIĄZAŃ PROGRAMU Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

Tabela 1. Powiązanie z dokumentami strategicznymi

Poziom europejski	
<p>Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu</p>	<p>Priorytet III</p> <p>Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.</p>
	<p>Cel 1</p> <p>Osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75% wśród kobiet i mężczyzn w wieku 20-64 lata.</p>
	<p>Cel 4</p> <p>Podniesienie poziomu wykształcenia, zwłaszcza poprzez dążenie do zmniejszenia odsetka osób zbyt wcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz poprzez zwiększenie do co najmniej 40% osób w wieku 30-34 lat mających wykształcenie wyższe lub równoważne.</p>
	<p>Cel 5</p> <p>Wspieranie włączenia społecznego, zwłaszcza przez ograniczanie ubóstwa, mając na celu wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego co najmniej 20 mln obywateli.</p>
Poziom krajowy	
<p>Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju</p>	<p>Obszar Konkurencyjności i innowacyjności gospodarki: Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna:</p>
	<p>Cel 3</p> <p>Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki; Kapitał Ludzki.</p>
	<p>Cel 6</p> <p>Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”; Obszar Równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski: Rozwój regionalny.</p>
	<p>Cel 8</p> <p>Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych; Obszar Efektywności i sprawności państwa: Kapitał społeczny.</p>

	<p>Cel 11 Wzrost społecznego kapitału rozwoju.</p>
Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju (ŚSRK) – Strategia Rozwoju Kraju 2020	<p>Cel główny: Wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności.</p> <p>Cele rozwojowe: I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb aktywności obywatela. II.4. Rozwój kapitału ludzkiego. III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.</p>
Strategia Rozwoju Kraju 2020	<p>Obszar strategiczny: Spójność społeczna i terytorialna</p> <p>Cel 1 Integracja społeczna, kierunki interwencji: zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej zagrożonych. Obszar strategiczny: Sprawne i efektywne państwo</p> <p>Cel 3 Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywateli, kierunek: rozwój kapitału społecznego. Obszar strategiczny: Konkurencyjna gospodarka</p> <p>Cel 4 Rozwój kapitału ludzkiego, kierunki interwencji: zwiększenie aktywności zawodowej oraz poprawa jakości kapitału ludzkiego.</p>
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie	<p>Cel główny: Efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.</p> <p>Cel 2</p>

	Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”).
Poziom regionalny	
Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020	Cel strategiczny 1 Konkurencyjna gospodarka
	Cel operacyjny 1.1 Rozwój przedsiębiorczości
	Cel operacyjny 1.3 Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców regionu
	Cel strategiczny 2 Powiązania krajowe i międzynarodowe
	Cel operacyjny 2.2 Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej województwa
	Cel strategiczny 3 Jakość życia
	Cel operacyjny 3.1 Zmniejszenie negatywnych skutków problemów demograficznych
	Cel operacyjny 3.2 Poprawa spójności społecznej
Poziom powiatu	
Program Rozwoju Powiatu Sokólskiego na lata 2015-2022	Cel I. DOSTĘPNOŚĆ POWIATU – usprawnienie infrastruktury komunikacyjnej Zadania: 1. Wydajna komunikacyjnie sieć dróg powiatowych impulsem rozwoju gospodarczego i społecznego.
	Cel II. JAKOŚĆ ŻYCIA – u efektywnienie systemu ochrony zdrowia i pomocy społecznej Zadania: 1. Poprawa stanu zdrowia mieszkańców powiatu i efektywności systemu ochrony zdrowia. 2. Usprawnienie systemu pomocy rodzinom w przezwyciężeniu trudności życiowych. 3. Aktywizacja osób niepełnosprawnych do czynnego uczestnictwa w życiu społecznym.
Poziom lokalny	

**Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Dąbrowa
Białostocka**

**PRIORYTET I: MODERNIZACJA I ROZWÓJ
INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ
Z UWZGLĘDNIENIEM OCHRONY ŚRODOWISKA**

Cel 1. Poprawa infrastruktury drogowej
i infrastruktury towarzyszącej

**PRIORYTET II: ROZWÓJ I MODERNIZACJA
INFRASTRUKTURY OŚWIATOWOSPORTOWEJ**

Cel 2. Rozwój bazy edukacyjno- sportowej

**PRIORYTET III ROZWÓJ I PROMOCJA
TURYSTYKI I KULTURY WRAZ
Z INFRASTRUKTURĄ TOWARZYSZĄCĄ**

Cel 1. Poprawa atrakcyjności turystycznej
Gminy poprzez rozwój różnych form
turystyki (przyrodniczej, kulturowej, aktywnej,
agroturystyki i turystyki wiejskiej)

Cel 3. Promocja kultury regionu

**PRIORYTET IV POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA
MIESZKAŃCÓW**

Cel 1 Poprawa infrastruktury administracyjnej,
mieszkaniowej i bezpieczeństwa
w mieście i na terenie Gminy Dąbrowa
Białostocka

Cel 2. Promocja przedsiębiorczości

Cel 3. Realizacja polityki równych szans na rzecz
osób niepełnosprawnych, osób
wymagających opieki i wsparcia socjalnego oraz
seniorów

Źródło: opracowanie własne na podstawie wymienionych dokumentów

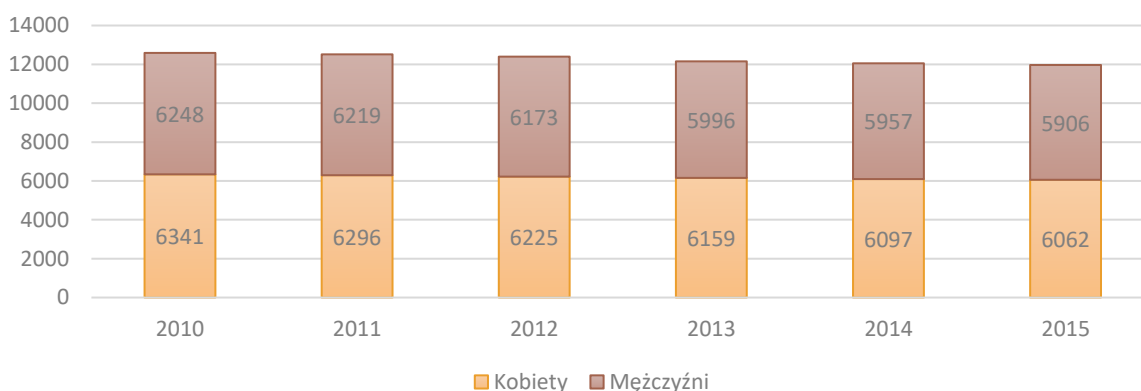
3. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY DĄBROWA BIAŁOSTOCKA

SFERA SPOŁECZNA

STRUKTURA DEMOGRAFICZNA I SPOŁECZNA GMINY

Gminę w 2015 roku zamieszkiwało 11 968 mieszkańców, w tym 6062 kobiet (50,7%) i 5906 mężczyzn (49,3%). Na przestrzeni lat liczba mieszkańców stopniowo zmniejszała się, spadając z 12 589 osób w 2010 roku do 11 968 w roku 2015. Współczynnik feminizacji na terenie gminy wynosi 102, co oznacza, że na 100 mężczyzn przypadają 102 kobiety.

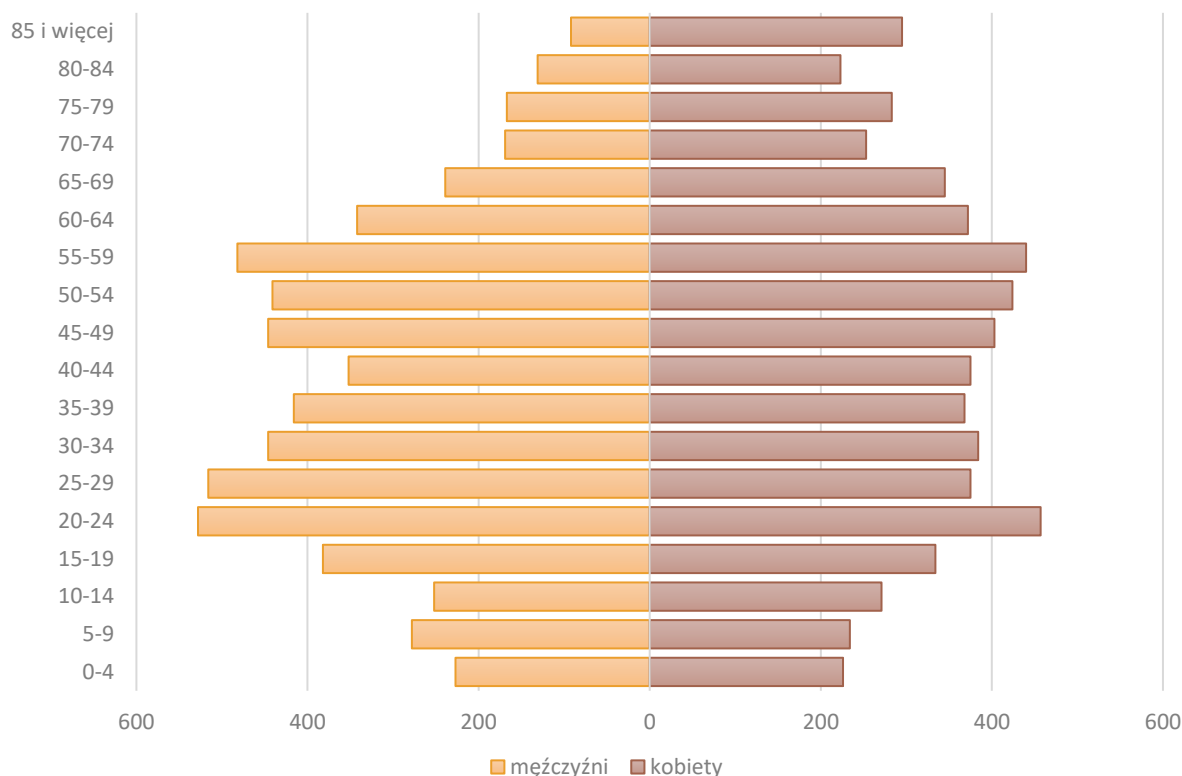
Wykres 1. Liczba ludności gminy w latach 2010-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Struktura ludności gminy pod względem płci i wieku wskazuje na stosunkowo niewielkie różnice w liczbie kobiet i mężczyzn w różnych przedziałach wiekowych. Różnice najbardziej widoczne są w grupie 60+. Im wyższy wiek, tym większa liczba kobiet: na 295 kobiet w wieku 85+ przypada tylko 92 mężczyzn. Dla porównania, liczba chłopców i dziewczynek w wieku 0-4 jest podobna, różnica wynosi 1 na korzyść chłopców. Warto również podkreślić, że największą grupę stanowią osoby w wieku 20-24.

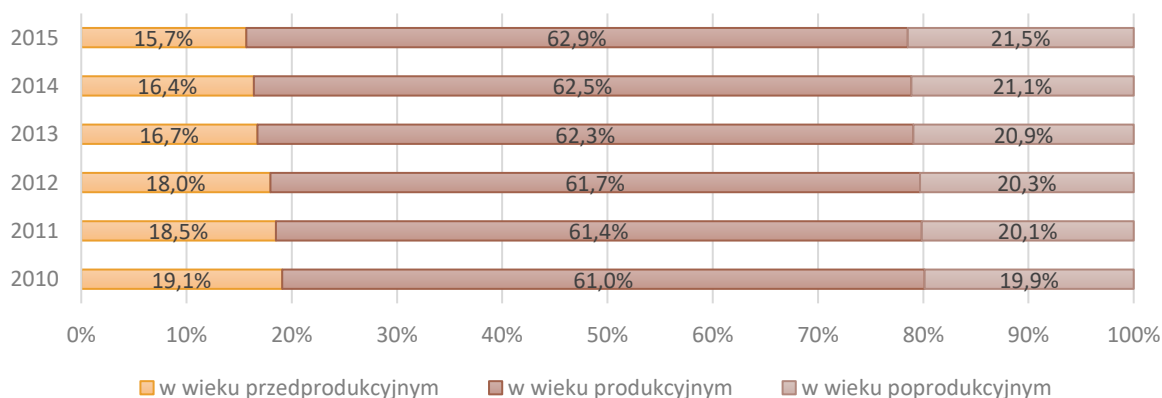
Wykres 2. Piramida wieku mieszkańców gminy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Struktura ludności gminy pod względem ekonomicznych grup wieku wskazuje, że najwięcej osób (62,9%) znajduje się w wieku produkcyjnym. 21,5% stanowią natomiast mieszkańcy w wieku poprodukcyjnym, a 15,7% to osoby w wieku przedprodukcyjnym. Od roku 2010 maleje odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym (spadek o 3,4 pp.). Stale zwiększa się grupa osób w wieku poprodukcyjnym, od 2010 roku zanotowano wzrost o 1,6 pp. Społeczność gminy starzeje się.

Wykres 3. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem

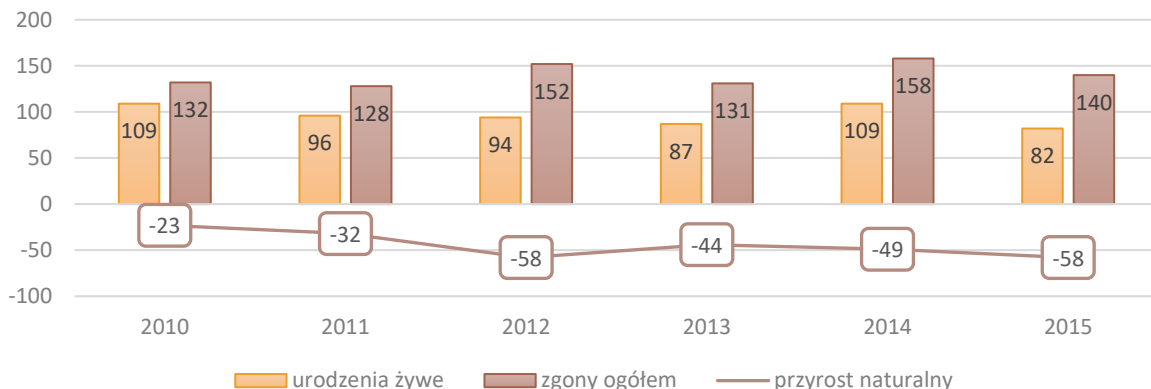

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W latach 2010-2015 liczba zgonów przewyższała liczbę urodzeń żywych. Wartość wskaźnika przyrostu naturalnego kształtowała się na poziomie ujemnym. W 2010 roku wskaźnik ten przyjmował wartość -

23, w 2013 -44, a w 2015 już -58. Dane te potwierdzają tezę o starzeniu się społeczności zamieszkującej gminę Dąbrowa Białostocka.

Wykres 4. Przyrost naturalny na terenie gminy w latach 2010-2015

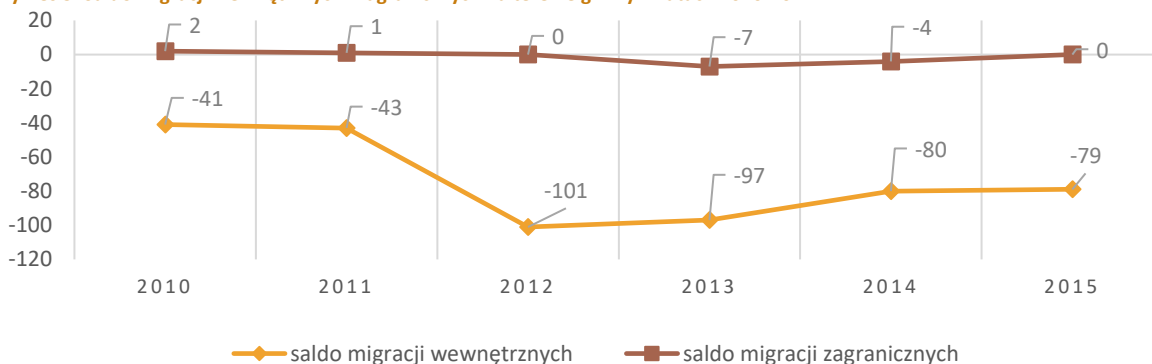

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Od 2010 roku saldo migracji wewnętrznych przyjmuje wartości ujemne. W 2010 roku wartość ta osiągnęła poziom -41, by w następnych latach spaść do -101 w 2012 i -97 w 2013. W roku 2015 saldo migracji wyniosło -79. Świadczyć może to o braku atrakcyjności Gminy Dąbrowa Białostocka dla jej mieszkańców, którzy decydują się na przeprowadzkę do innych miast.

Saldo migracji zewnętrznych osiągało niższe wartości. W latach 2010 i 2011 zanotowano dodatni poziom wskaźnika (kolejno 2 i 1). W latach 2013 i 2014 saldo kształtowało się na poziomie ujemnym (kolejno -7 i -4). W roku w 2012 i 2015 saldo przyjęło wartość 0.

Wykres 5. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na terenie gminy w latach 2010-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

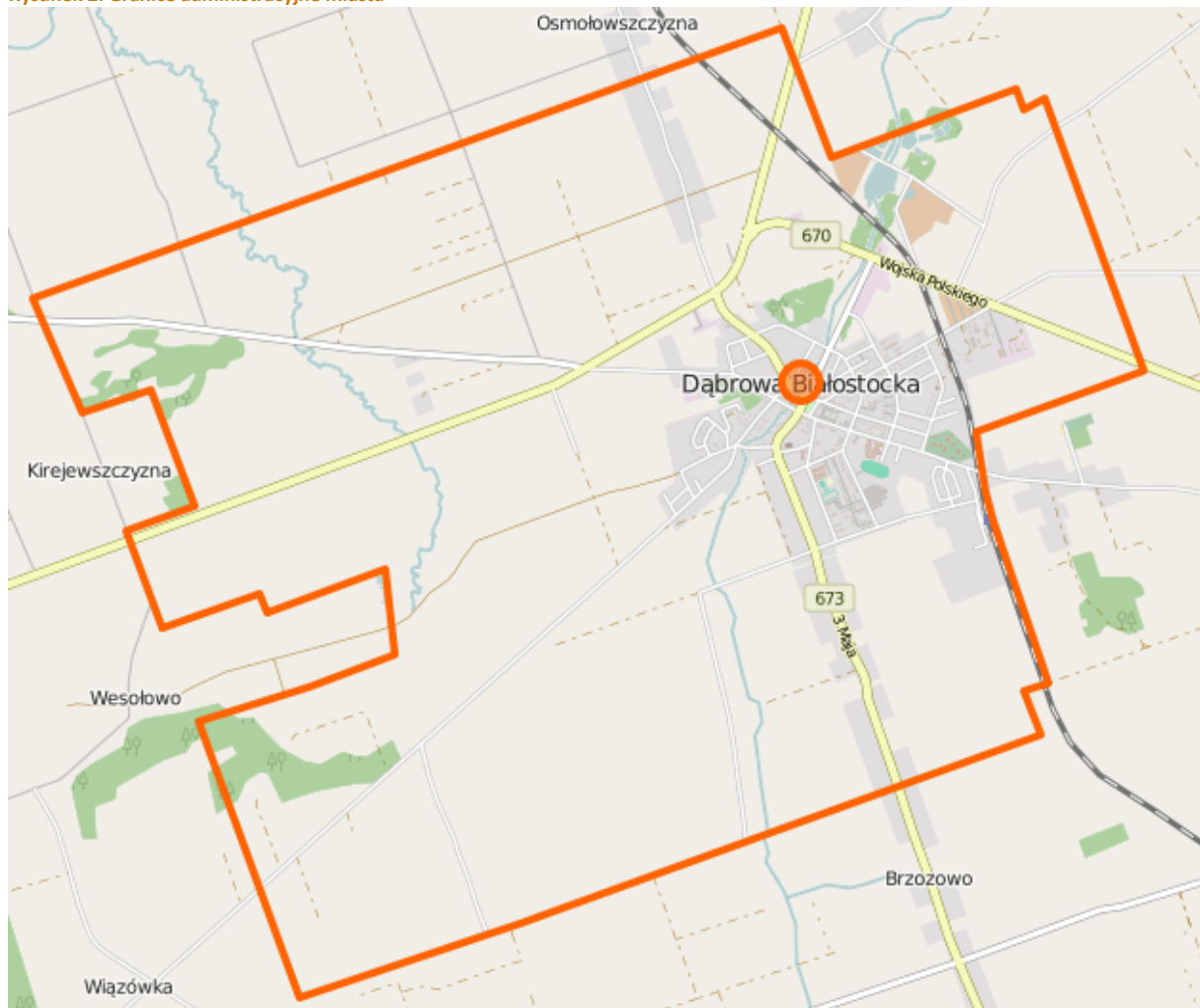
PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO

POŁOŻENIE I STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA GMINY

Gmina miejsko-wiejska Dąbrowa Białostocka położona jest w północno-wschodniej części województwa podlaskiego, w powiecie sokólskim. Znajduje się w niedalekiej odległości od przejść granicznych (polsko-litewskie i polsko-białoruskie). Dąbrowa Białostocka graniczy z następującymi gminami:

- Nowy Dwór;
- Sidra;
- Janów;
- Suchowola;
- Lipsk;
- Sztabin.

Rysunek 2. Granice administracyjne miasta

Źródło: www.openstreetmap.org

Gminę tworzą 52 sołectwa:

Tabela 2. Sołectwa wchodzące w skład Gminy Dąbrowa Białostocka

Bagny	Jasionówka	Małyszówka	Reszkowce
Bity Kamień	Jasionówka kol.	Małyszówka kol.	Sadek
Brzozowo	Kamienna Nowa	Miedzianowo	Sadowo
Brzozowo Kolonie	Kamienna Stara	Mościcha	Sławno

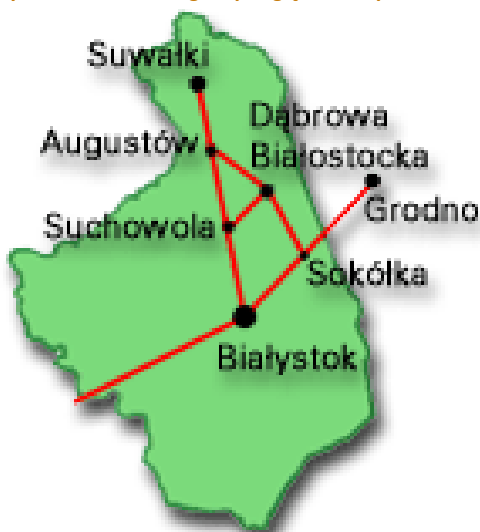
Dąbrowa Białostocka	Kamienna Stara kol.	Nierośno	Stock
Grabowo	Kirejewszczyzna	Nowa Wieś	Suchodolina
Grodziszczany	Kropiwno	Nowinka	Szuszałewo
Grzebień	Krugło	Olsza	Trzyrzeczki
Hamulka	Kuderewszczyzna	Osmołowszczyzna	Wesołowo
Harasimowicze	Lewki	Ostrowie	Wiązówka
Harasimowicze kol.	Łozowo	Ostrowie kol.	Wroczyńszczyzna
Jaczno	Łozowo kol.	Pięciowółki	Zwierzyniec Mały
Jałówka	Małowista	Podbagny	Zwierzyniec Wielki

Źródło: Strona internetowa Gminy www.dabrowa-bial.pl

Dąbrowa Białostocka leży w niedalekiej odległości od dużych ośrodków miejskich:

- Warszawa oddalona o 258 km;
- Białystok oddalony o około 71 km;
- Suwałki oddalone o około 75 km;
- Sokółka oddalona o około 30 km;
- Augustów oddalony o około 35 km.

Rysunek 3. Położenie gminy względem dużych ośrodków miejskich

Źródło: Strona internetowa Gminy www.dabrowa-bial.pl

Teren gminy charakteryzuje się falistą powierzchnią sięgającą 240 m n.p.m. Na obszarze gminy znajduje się prawnie chroniona dolina rzeki Biebrzy, będąca częścią Biebrzańskiego Parku Narodowego. Park ten zajmuje 7% powierzchni gminy. Znajdują się tam następujące pomniki przyrody:

- grusza pospolita: wiek około 100 lat (Grzebień);
- jabłoń dzika: wiek około 70 lat (Grzebień);
- dąb szypułkowy: wiek około 250 lat (Dąbrowa Białostocka);

- lipa drobnolistna: wiek około 350 lat (Suchodolina);
- lipa drobnolistna: wiek około 350 lat (Kamienna Nowa).

DZIEDZICTWO KULTUROWE I ZABYTKI

Na terenie gminy istnieją niżej wymienione zabytki wpisane do rejestru Narodowego Instytutu Dziedzictwa:

Dąbrowa Białostocka

- układ przestrzenny z XVI – XVIII wieku, nr rej.: A-514;
- zespół kościoła parafialnego, nr rej.: A-579 (w tym: kościół pod wezwaniem Świętego Stanisława Biskupa i męczennika z 1897-1902 roku; dzwonnica z 1 połowy XX wieku; dawny cmentarz przy kościele z XVI-XX wieku; ogrodzenie z początku XX wieku);
- wiatrak holender z 1924 roku, nr.: A-517;

Nowa Kamienna

- dworzec PKP z 2 połowy XIX wieku, nr rej.: A-517;

Różanystok

- kościół Ofiarowania NMP z 1759-85 roku, nr rej.: A-51;
- klasztor z 1759-94 roku, nr rej.: A-518;
- cerkiew z XIX/XX wieku, nr rej.: A-528;
- klasztor żeński, tzw. Drapieżnik, z XIX wieku, nr rej.: A-524;
- willa Zielona Dacza z XIX wieku, nr rej.: A-529.

Stara Kamienna

- kościół cmentarny pod wezwaniem Świętej Anny, z XVII wieku, nr rej.: A-130;
- cmentarz z XVII wieku, nr rej.: A-268.

STRUKTURA UŻYTKOWANIA GRUNTÓW

Gmina Dąbrowa Białostocka zajmuje obszar 26 384 ha. Użytki rolne to łącznie 77,3% powierzchni gminy, w tym największą część stanowią grunty orne (12 060 ha) oraz łąki i pastwiska trwałe (7492 ha). Dużą część terenu gminy zajmują grunty leśne i zadrzewione (16,3%), a 3,4% zajmują powierzchnie zabudowane i zurbanizowane. Grunty pod wodami, nieużytki oraz tereny różne stanowią najmniejszą część gminy, zajmując razem 781 ha. Na terenie gminy nie występują użytki ekologiczne.

Tabela 3. Struktura użytkowania gruntów na terenie gminy

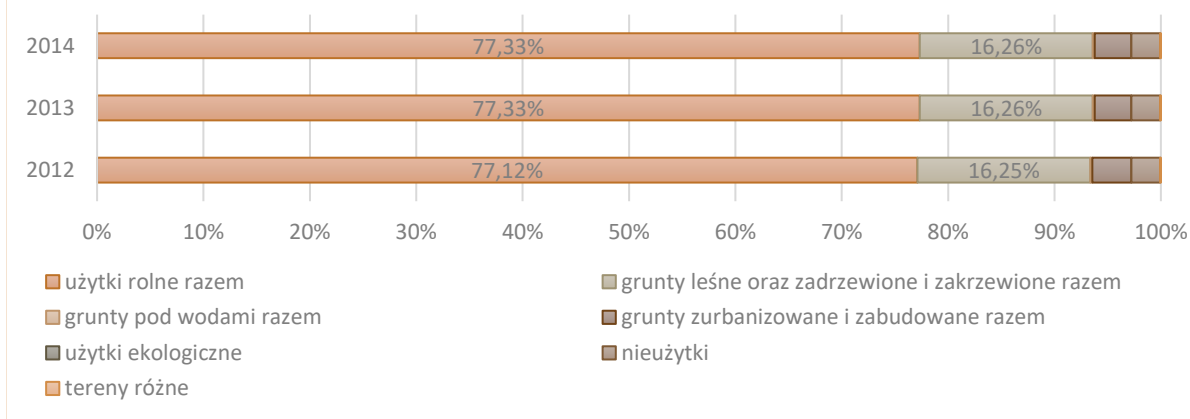
Wyszczególnienie powierzchni	Powierzchnia [ha]	Udział w powierzchni gminy [%]
Użytki rolne razem, w tym m.in.:	20 404	77,3
– grunty orne	12 060	
– sady	186	
– łąki i pastwiska trwałe	7492	
Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione razem, w tym m.in.:	4290	16,3
– lasy	4 101	
– grunty zadrzewione i zakrzewione	189	
Grunty pod wodami razem	49	0,2
Grunty zabudowane i zurbanizowane razem, w tym m.in.:	909	3,4
– tereny mieszkaniowe	55	
– tereny przemysłowe	8	
Użytki ekologiczne	0	0
Nie użytki	716	2,7
Tereny różne	16	0,1
OGÓŁEM	26 384	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W latach 2012-2014 powierzchnia gminy nie zmieniła się. Odnotowano natomiast niewielkie wahania w strukturze użytkowania terenów:

- powierzchnia użytków rolnych powiększyła się z 20 347 do 20 404 ha;
- powierzchnia gruntów leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych powiększyła się z 4288 do 4290 ha,
- teren zurbanizowany zmniejszył się z 969 do 909 ha.

Wykres 6. Zmiany struktury użytkowania terenów gminy w latach 2012-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

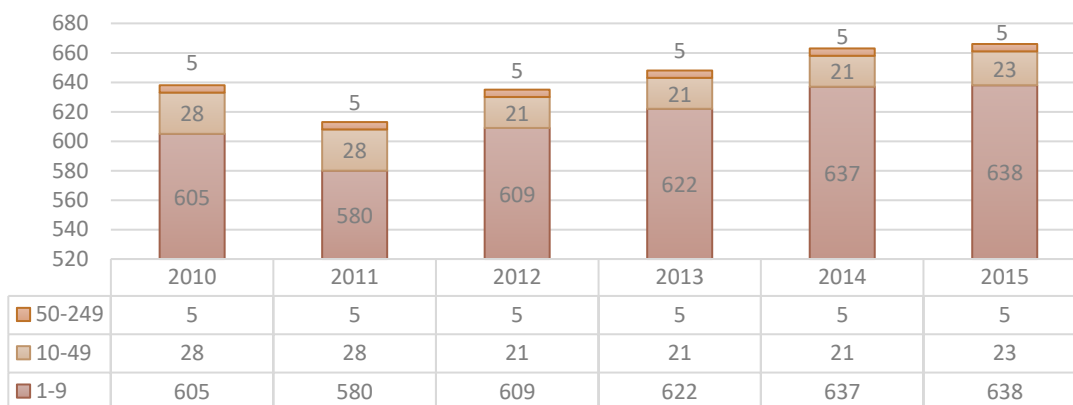
SFERA GOSPODARCZA

LICZBA I STRUKTURA PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH

Spośród wszystkich podmiotów gospodarki narodowej największą grupę w 2015 roku stanowiły najmniejsze przedsiębiorstwa, zatrudniające od 1 do 9 osób (638). Znacznie mniej funkcjonowało przedsiębiorstw średnich, zatrudniających 10-49 osób (23). Podmiotów zatrudniających od 50 do 249 osób znajdowało się w gminie 5.

W latach 2010-2015 liczba podmiotów gospodarczych zatrudniających 50-249 osób pozostawała stała. Liczba najmniejszych podmiotów wzrosła o 33, a przedsiębiorstw średnich zmalała o 5.

Wykres 7. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na terenie gminy w latach 2010-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na terenie 14 z 52 sołectw znajdują się nowo zarejestrowane podmioty gospodarcze. Wśród nich najwięcej jest tych, których pracownicy zajmują się handlem hurtowym i detalicznym oraz naprawą pojazdów samochodowych i motocykli (21 podmiotów) i budownictwem (10 podmiotów).

Na terenie gminy nie powstały natomiast podmioty należące do następujących grup:

- górnictwo i wydobywanie;
- wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych;
- dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją;
- informacja i komunikacja;
- działalność związana z obsługą rynku nieruchomości;
- administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne;
- organizacje i zespoły eksterytorialne.

Najwięcej podmiotów powstało w Dąbrowie Białostockiej. Szczegółowe dane zawarte są w poniższej tabeli.

Sołectwo	SEKCJE PKD 2007 ²																				
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	SiT	U	SUMA
1. Brzozowo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
2. Grodziszczany	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

² A - rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo

B - górnictwo i wydobywanie

C - przetwórstwo przemysłowe

D - wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych

E - dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją

F - budownictwo

G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle

H - transport i gospodarka magazynowa

I - działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi

J - informacja i komunikacja

K - działalność finansowa i ubezpieczeniowa

L - działalność związana z obsługą rynku nieruchomości

M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna

N - działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca

O - administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne

P - edukacja

Q - opieka zdrowotna i pomoc społeczna

R - działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją

S - pozostała działalność usługowa

T - gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY DĄBROWA BIAŁOSTOCKA

Sołectwo	SEKCJE PKD 2007 ²																				
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	SiT	U	SUMA
3. Hamulka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
4. Harasimowicze	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
5. Jałówka	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
6. Kropiwno	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
7. Mościcha	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
8. Osmołowszczyzna	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
9. Różanystok	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2
10. Kamienna Stara	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	3
11. Stock	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	5
12. Suchodolina	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
13. Zwierzyniec Wielki	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
14. Dąbrowa Białostocka - 																					

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W 2015 roku na terenie Gminy Dąbrowa Białostocka zdecydowaną większość stanowiły podmioty z sektora prywatnego (635). Grupę tę tworzyły przede wszystkim osoby fizyczne, prowadzące działalność gospodarczą (514). Mniej było spółek handlowych (13), spółdzielni (4) oraz fundacji (3). Na wysokim poziomie kształtowała się liczba stowarzyszeń i organizacji społecznych – było ich 34, co świadczyć może o wysokim poziomie aktywności społecznej mieszkańców. Dla porównania, w 2015 roku na obszarze gminy znajdowało się 30 podmiotów z sektora publicznego.

W latach 2010-2015 o 26 wzrosła liczba podmiotów z sektora prywatnego. Pojawiło się o 3 więcej spółek handlowych, o 4 wzrosła liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, powstała 1 fundacja oraz 3 stowarzyszenia i organizacje społeczne.

Liczba podmiotów z sektora publicznego w stosunku do 2010 roku zmalała w 2015 o 1.

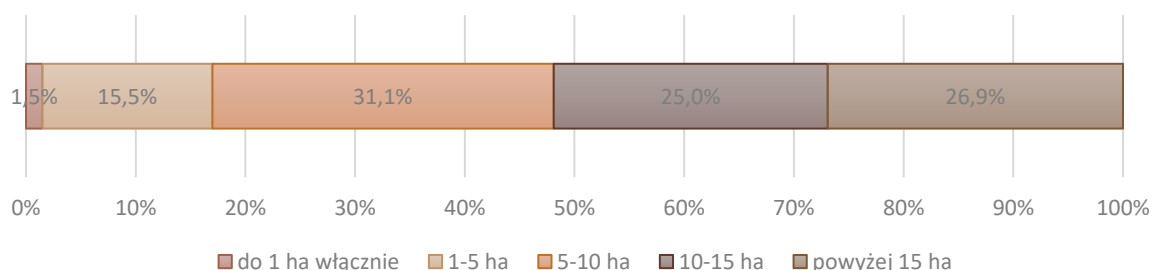
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sektor publiczny ogółem	29	29	31	29	30	30
Sektor prywatny ogółem, w tym:	609	584	604	619	633	635
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	510	483	484	500	512	514
Spółki handlowe	10	12	12	12	11	13
Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	0	0	0	0	0	0
Spółdzielnie	4	4	4	4	4	4
Fundacje	2	2	2	2	2	3
Stowarzyszenia i organizacje społeczne	31	31	34	34	34	34

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

ROLNICTWO

Najwięcej gospodarstw rolnych (31,1%) w gminie stanowią ziemie o powierzchni 5-10 ha. 26,9% to gospodarstwa o powierzchni przekraczającej 15 ha, a ¼ - 10-15 ha.

Wykres 8. Struktura gospodarstw rolnych na terenie gminy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Według Powszechnego Spisu Rolnego 2010, na terenie Gminy Dąbrowa Białostocka znajdują się:

- 893 gospodarstwa zajmujące się hodowlą bydła, posiadające łącznie 12 126 jego sztuk;
- 710 gospodarstw zajmujących się hodowlą trzody chlewnej, posiadających łącznie 11 912 jej sztuk;
- 130 gospodarstw zajmujących się hodowlą koni, posiadających ich łącznie 707;
- 832 gospodarstwa zajmujące się hodowlą drobiu, posiadające łącznie 16 377 jego sztuk.

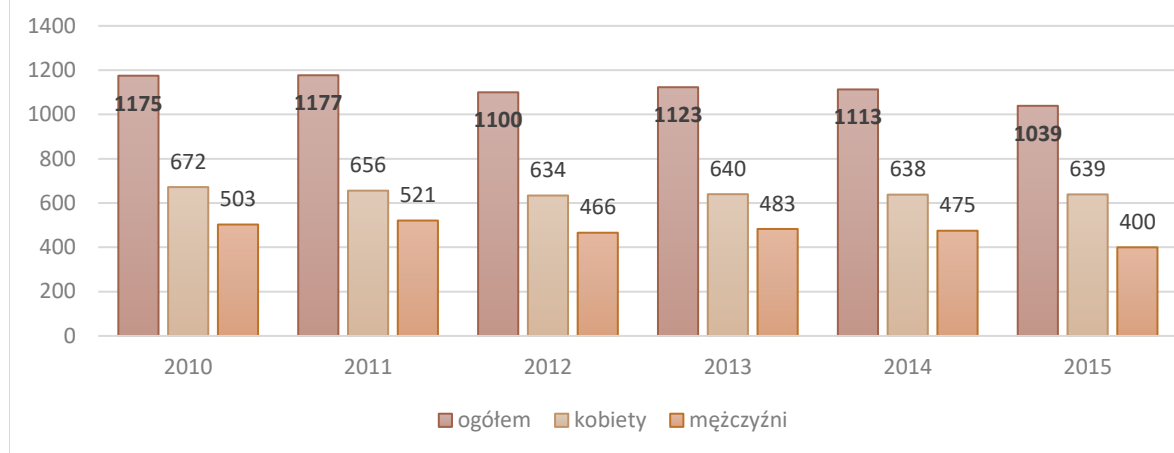
1 390 gospodarstw zajmuje się natomiast uprawą zbóż, w tym 1 386 uprawia zboża podstawowe, 986 – ziemniaki, a 4 – buraki cukrowe.

ZATRUDNIENIE

Liczba pracujących na przestrzeni lat 2010-2014 malała. W 2010 roku wyniosła 1175, a w 2014 – 1039. Zaobserwować można dużą dysproporcję pomiędzy liczbą pracujących kobiet i mężczyzn. W 2014 roku pracujących kobiet było 639, a mężczyzn 400.

Należy zaznaczyć, że dane te wykluczają osoby pracujące w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osoby pracujące w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach oraz zakłady osób fizycznych o liczbie pracujących do 9 osób.

Wykres 9. Liczba pracujących ogółem wg płci na terenie gminy w latach 2010-2014

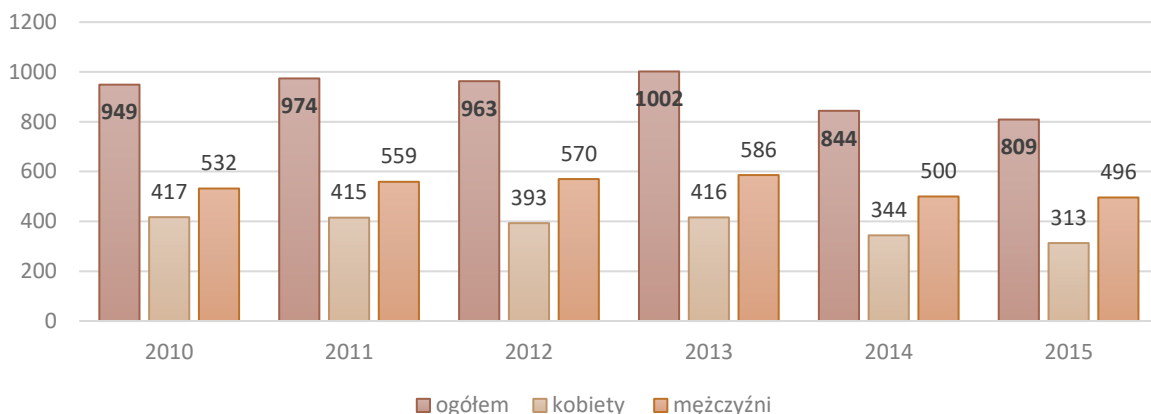
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

STAN I STRUKTURA BEZROBOCIA

W 2015 roku na terenie Gminy Dąbrowa Białostocka mieszkało 809 zarejestrowanych bezrobotnych, w tym 313 kobiet i 496 mężczyzn. W roku 2010 natomiast wynosiła 949, by w 2013 wzrosnąć do 1002. Do roku 2014 zanotowano dużą zmianę – liczba zarejestrowanych bezrobotnych spadła do 844. We wszystkich analizowanych latach liczba zarejestrowanych bezrobotnych kobiet była niższa od liczby mężczyzn.

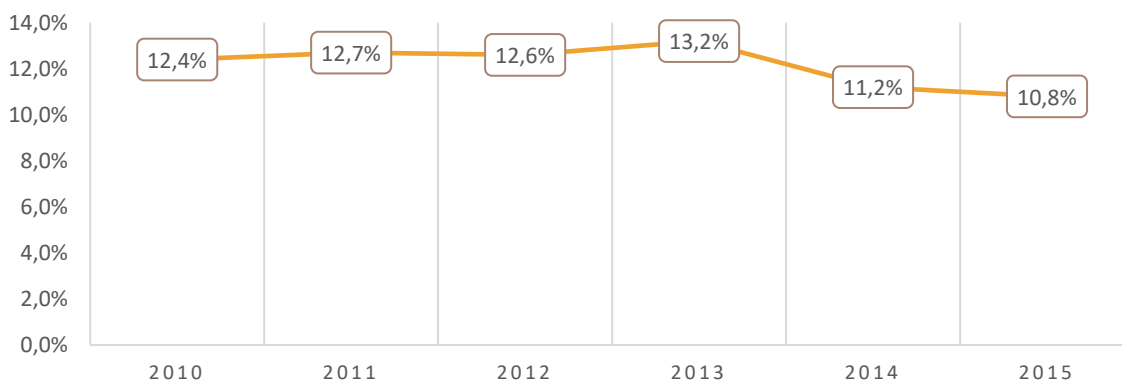
Wykres 10. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych na terenie gminy w latach 2010-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wskaźnik udziału zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w roku 2015 wynosił 10,8%, wartość ta jest najniższa biorąc pod uwagę okres 2010-2015. Wskaźnik ten najwyższy poziom osiągnął w roku 2013, wynosił 13,2%.

Wykres 11. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie w latach 2010-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

DROGI I KOMUNIKACJA

Przez teren gminy przebiega linia kolejowa o zasięgu międzynarodowym, obejmująca: Warszawę - Białystok - Sokółkę - Augustów - Suwałki - Trakiszki - granicę państwa. Ponadto transport publiczny obsługiwany przez PKS, zapewniający połączenia z Białymstokiem, Sokółką i Augustowem.

Na terenie gminy znajdują się następujące drogi:

- wojewódzkie o ulepszonej nawierzchni (zarządzane przez Podlaski Zarząd Dróg Wojewódzkich w Białymstoku) - 34,6 km;
- nr 670 (Osowiec- Dąbrowa Białostocka- Nowy Dwór- granica państwa);
- nr 673 (Lipsk- Dąbrowa Białostocka- Sokółka);

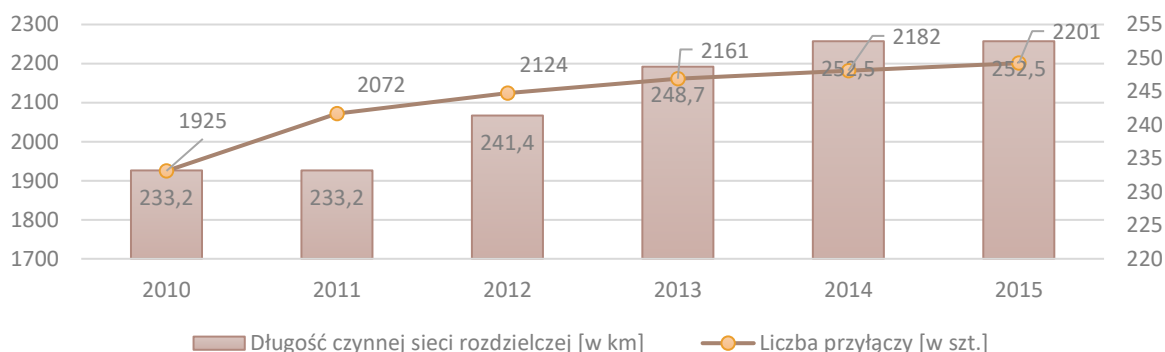
- powiatowe (zarządzane przez Powiatowy Zarząd Dróg w Sokółce) - 106,7 km;
- gminne (zarządzane przez Burmistrza Dąbrowy Białostockiej) - 43,3 km.

SIEĆ WODOCIĄGOWA I KANALIZACYJNA

Na terenie gminy i miasta woda jest dostarczana tylko ze studni głębinowych przez 6 hydroforni o bardzo dobrej jakości.

W 2015 roku długość czynnej sieci wodociągowej na terenie gminy wynosiła 252,5 km. W porównaniu do roku 2010 długość ta wzrosła o 19,3 km. Na terenie gminy dokonano 2201 przyłączy do budynków mieszkalnych. W latach 2010-2015 liczba ta stale wzrastała, począwszy od 1925 przyłączy w 2010 roku.

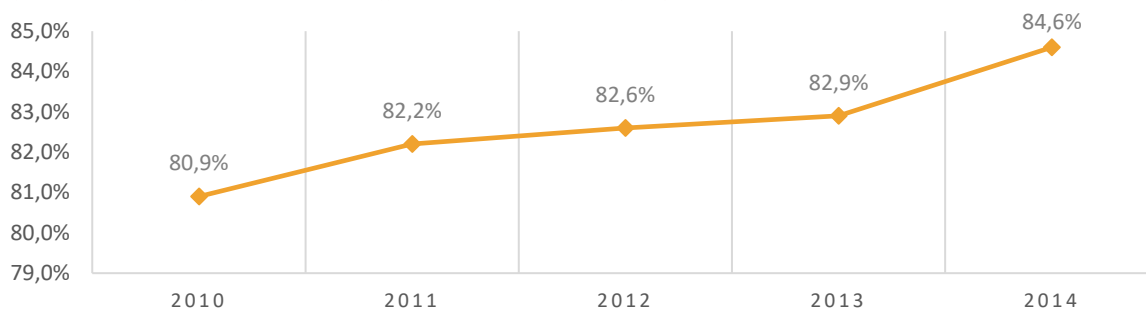
Wykres 12. Długość czynnej sieci wodociągowej na terenie gminy w latach 2010-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W 2014 roku 84,6% mieszkańców było użytkownikami instalacji wodociągowej. Na przestrzeni lat 2010-2014 można było zaobserwować wzrost w tym zakresie (z 80,9% w 2010 roku).

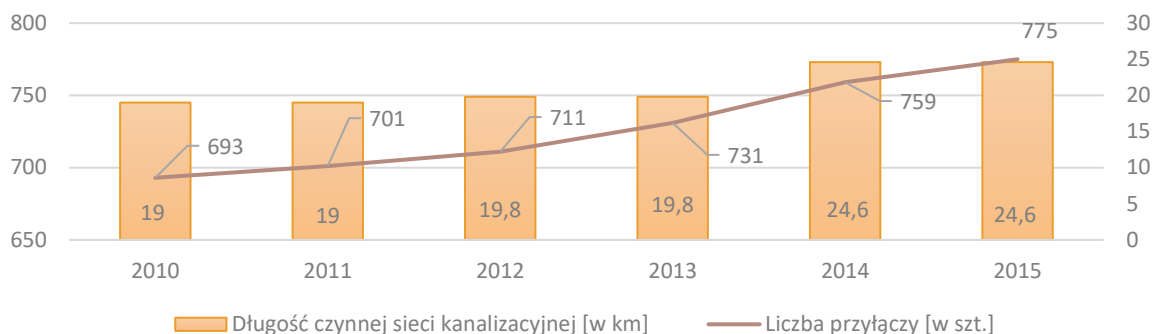
Wykres 13. Korzystający z instalacji wodociągowej w % ogółu ludności gminy w latach 2010-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W latach 2010-2015 zwiększyła się długość czynnej sieci kanalizacyjnej. W roku 2010 wynosiła 19,0 km i do roku 2015 wzrosła o 5,6 km (do 24,9 km). Na terenie gminy dokonano 775 przyłączy do budynków mieszkalnych. Między 2010 a 2015 rokiem liczba ta stale wzrastała, począwszy od 693 przyłączy w 2010.

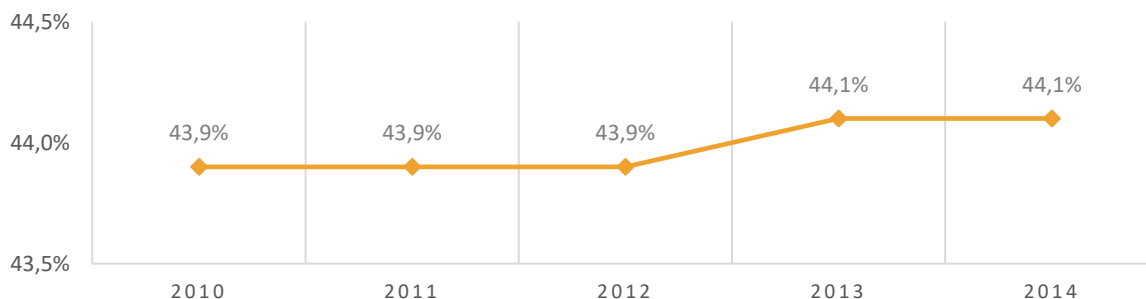
Wykres 14. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w latach 2010-2014 na terenie gminy Lewin Kłodzki [w km]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W 2014 roku 44,1% mieszkańców gminy korzystało z instalacji kanalizacyjnej. Od 2010 roku odsetek ten wzrósł nieznacznie (o 0,2 pp.).

Wykres 15. Korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności gminy w latach 2010-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

ZASOBY MIESZKANIOWE

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, na terenie gminy w 2014 roku znajdowało się 4004 mieszkania. Zanotowano wzrost tej liczby o 30 względem 2010 roku. W 2010 roku mieszkańcy gminy mieli do swojej dyspozycji 16 153 izb oraz 305 596 m² powierzchni użytkowej. W 2014 roku natomiast liczba izb wynosiła 16 317, a powierzchnia użytkowa wzrosła do 310 332 m².

Tabela 4. Zasoby mieszkaniowe na terenie gminy w latach 2010-2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba mieszkań	3974	3985	3990	3997	4004
Liczba izb	16 153	16 211	16 240	16 277	16 317
Powierzchnia użytkowa mieszkań [m²]	305 596	307 191	308 009	309 291	310 332

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Warunki mieszkaniowe na terenie gminy ulegają stopniowemu polepszeniu. W 2010 roku 74,7% mieszkań podłączonych było do sieci wodociągowej. Odsetek ten wzrósł do 74,9% w roku 2014. Łazienka była częścią 62,2% mieszkań w 2010 roku oraz 62,4% w roku 2014. W centralne ogrzewanie natomiast wyposażonych było 43,3% mieszkań w 2010 roku, a do 2014 odsetek ten wzrósł o 0,4 pp.

Tabela 5. Wyposażenie mieszkań na wsiach na terenie gminy w instalacje

Wyszczególnienie	Udział [w%]
2010 rok	
Wodociągi	74,7
Łazienka	62,2
Centralne ogrzewanie	43,3
2014 rok	
Wodociągi	74,9
Łazienka	62,4
Centralne ogrzewanie	43,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

EDUKACJA

Na terenie gminy funkcjonują następujące placówki edukacyjne:

- Gimnazjum nr 1 przy Salezjańskim Ośrodku Wychowawczym w Różanymstoku;
- Gimnazjum nr 2 w Różanymstoku;
- Gimnazjum w Dąbrowie Białostockiej;
- Samorządowe Przedszkole w Dąbrowie Białostockiej;
- Samorządowe Przedszkole w Różanymstoku;
- Szkoła Podstawowa w Różanymstoku;
- Szkoła Podstawowa przy Salezjańskim Ośrodku Wychowawczym w Różanymstoku;
- Szkoła Podstawowa w Bagnach;
- Szkoła Podstawowa w Dąbrowie Białostockiej;
- Szkoła Podstawowa w Kamiennej Nowej;
- Szkoła Podstawowa w Nierośnie;
- Szkoła Podstawowa w Reszkowcach;
- Szkoła Podstawowa w Suchodolinie;
- Szkoła Podstawowa w Zwierzyńcu Wielkim;
- ZS w Dąbrowie Białostockiej.

Szczegółowe dane dotyczące oświaty i edukacji przedstawione zostały w poniższej tabeli:

Tabela 6. Dane statystyczne na temat oświaty i edukacji w latach 2013-2015

	2013	2014	2015
Placówki wychowania przedszkolnego	15	14	15

Miejsca w przedszkolach	246	217	213
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego	328	279	239
Szkoły podstawowe	8	8	9
Uczniowie szkół podstawowych	582	589	597
Szkoły gimnazjalne	4	4	4
Uczniowie szkół gimnazjalnych	464	411	420
Szkoły ponadgimnazjalne	3	3	4
Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych	441	409	341
Liczba uczniów przypadająca na jeden oddział w szkołach podstawowych	12	11	11
Liczba uczniów przypadająca na jeden oddział w szkołach gimnazjalnych	17	16	18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

KULTURA, SPORT I REKREACJA

O zaspokojenie potrzeb kulturalnych mieszkańców gminy dba Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Dąbrowie Białostockiej. Instytucja ta prowadzi wielokierunkową działalność na terenie miasta i okolicznych wsi. W jej skład wchodzi:

- Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna;
- kino *Lotos*;
- filie biblioteczne w:
  - Różanymstoku;
  - Kamiennej;
  - Zwierzyńcu Wielkim;
  - Nierośnie;
  - Reszkowcach;
  - Suchodolinie.

Pracownicy Ośrodka Kultury organizują wiele imprez stałych, w tym: finały Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, Dąbrowskie Spotkania z Kulturą Białoruską, Jarmark Dąbrowski, Dożynki, Turniej Wsi, Turniej Gmin, Święto Miasta – Dni Dąbrowy.

Przy instytucji działają:

- chór seniora Dąbrowianki;
- zespół folklorystyczny Dębina;
- zespół wokalny Nutki;
- zespół dziecięco-instrumentalny Dzwoneczki;
- zespół taneczny;

- zespół rockowy The Pedekers;
- zespoły wokalo-instrumentalny Solatium;
- zespół wokalny Rapsodia;
- zespół nauczycieli Ad Rem;
- zespół fletów;
- kluby (seniora, szachowy, literacki);
- koła zainteresowań dla dzieci (szachowe, plastyczne, taneczne, wolontariat).

O wychowanie młodzieży poprzez sport dba Salezjańska Organizacja Sportowa *SL Salos*. Organizowane zajęcia obejmują:

- zajęcia sportowe dla dziewcząt i chłopców do 16 roku;
- zajęcia sportowe dla dziewcząt i chłopców powyżej 16 rok życia;
- ćwiczenia siłowe;
- imprezy i spotkania sportowe takie jak:
  - Familiada Różanostocka;
  - Turniej Tenisa Stołowego o Puchar Kustosza Sanktuarium NMP w Różanymstoku;
  - turnieje piłki nożnej;
  - spotkania Bożonarodzeniowe i Wielkanocne.

Na terenie gminy działa również Ludowy Klub Sportowy Dąb, który obecnie występuje w piłkarskiej IV lidze.

Do dyspozycji turystów i mieszkańców są także szlaki turystyczne. Piesi i rowerzyści mogą skorzystać z trzech dostępnych:

- szlak niebieski (pieszy), o długości około 10 km;
- szlak zielony (rowerowy i pieszy), o długości około 9 km;
- szlak czerwony (rowerowy i pieszy) o długości około 3 km.

OCHRONA ZDROWIA

O zdrowie mieszkańców gminy dbają pracownicy Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Dąbrowie Białostockiej. W jego skład wchodzi:

- izba przyjęć;
- oddział chorób wewnętrznych (posiadający 30 łóżek, na którym leczy się i diagnozuje chorych ze schorzeniami narządów wewnętrznych (rocznie ok. 1400 pacjentów);
- zakład opiekuńczo-leczniczy;
- przychodnie podstawowej opieki zdrowotnej w:
  - Dąbrowie Białostockiej;
  - Suchowoli;
  - Nowym Dworze;

- poradnia dziecięca;
- poradnia chirurgiczna;
- poradnia ginekologiczno-położnicza;
- poradnia zdrowia psychicznego;
- poradnia medycyny pracy;
- zakład rehabilitacji;
- centralne laboratorium diagnostyczne z punktem serologicznym.

POMOC SPOŁECZNA

Na terenie gminy pomoc z zakresu opieki społecznej zapewnia Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, który wykonuje zadania własne gminy w zakresie pomocy społecznej oraz koordynuje realizację gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych.

W latach 2010-2014 liczba gospodarstw domowych oraz osób korzystających z pomocy społecznej zmieniała się. W 2010 roku takich gospodarstw było 432, a osób 1668. W roku 2013 grupa ta osiągnęła poziom 461 gospodarstw domowych oraz 1638 osób. Następnie zaobserwować można było spadek, w 2014 roku na terenie gminy z pomocy społecznej korzystało 419 gospodarstw domowych, liczba osób korzystających w tej formy pomocy wyniosła 1487.

Wykres 16. Liczba gospodarstw domowych oraz osób korzystających z pomocy społecznej na terenie gminy w latach 2010-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA³

Aktywność ludności gminy koncentruje się wokół działalności stowarzyszeń, fundacji, kół oraz innych związków. Ich celem jest przede wszystkim ochrona dorobku kultury, dbanie o rozwój gminy oraz organizacja życia społecznego.

Na terenie gminy funkcjonują następujące organizacje pozarządowe:

- Dąbrowskie Stowarzyszenie Produktu Lokalnego;
- Fundacja GAMA;

³ Wykaz organizacji pochodzi ze strony internetowej gminy www.dabrowa-bial.pl [dostęp: 25.08.2016].

- Klub Sportowy *Szczypiorniak*;
- Ludowy Klub Sportowy *Dqb*;
- Podlaskie Centrum Sportów Walki;
- Stowarzyszenie Dąbrowskie;
- Stowarzyszenie Lokalnej Salezjańskiej Organizacja Sportowej *SL SALOS*;
- Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych *Radość Życia*;
- Stowarzyszenie *Placówka*.

Ponadto w Gminie działa 13 jednostek OSP:

- OSP w Dąbrowie Białostockiej;
- OSP w Bagnach;
- OSP w Grzebieniach;
- OSP w Jałównce;
- OSP w Jacznie;
- OSP w Kamiennej Starej;
- OSP w Miedzanowie;
- OSP w Nowej Wsi;
- OSP w Olszy;
- OSP w Ostrowiu;
- OSP w Małowistej;
- OSP w Reszkowcach;
- OSP w Suchodolinie.

ANALIZA SWOT

Celem analizy SWOT (strengths-weaknesses-opportunities-threats) jest identyfikacja i analiza czynników w kontekście ustalonego celu oraz wskazanie najlepszych rozwiązań, wytyczenie kierunków działania przy jednoczesnym wykorzystaniu szans i mocnych stron, a także minimalizacji zagrożeń i słabych stron analizowanego podmiotu. Przystępując do analizy SWOT należy wskazać czynniki, które mogą wpływać na funkcjonowanie analizowanego podmiotu. Następnie należy posegregować je w cztery grupy:

- grupa 1: mocne strony (strengths, „S”) - czynniki wewnętrzne, cechy, które stanowią atuty, zalety, przewagę analizowanego podmiotu
- grupa 2: słabe strony (weaknesses, „W”) - czynniki wewnętrzne, cechy, które są słabszą stroną analizowanego podmiotu, bariery, wady

- grupa 3: szanse (opportunities, „O”) - czynniki zewnętrzne, cechy otoczenia, które stwarzają szansę korzystnej zmiany analizowanego podmiotu
- grupa 4: zagrożenia (threats, „T”) - czynniki zewnętrzne, cechy otoczenia, które stwarzają niebezpieczeństwo zmian niekorzystnych dla analizowanego podmiotu

Analiza SWOT bazuje na identyfikacji poszczególnych czynników za pomocą kryterium czasu ich występowania (obecne/ przyszłe) i charakteru oddziaływania danego czynnika (pozytywne/ negatywne). Ze względu na zakres przedmiotowy i cel opracowania dokumentu zdecydowano się przyjąć założenia:

- mocne strony uznaje się wyłącznie te czynniki, które mają charakter wewnętrzny i pozytywny;
- słabe strony uznaje się wyłącznie te czynniki, które mają charakter wewnętrzny i negatywny;
- szanse uznaje się wyłącznie te czynniki, które mają charakter zewnętrzny i pozytywny;
- zagrożenia uznaje się wyłącznie te czynniki, które mają charakter zewnętrzny i negatywny.

Tabela 7. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Aktywność mieszkańców w ramach organizacji pozarządowych • Stosunkowo duża liczba szkół i przedszkoli • Rozbudowana oferta Gminnego Ośrodka Kultury • Bogactwo walorów środowiskowych i przyrodniczych • Bogactwo obiektów zabytkowych • Wolne tereny pod inwestycje • Położenie w Biebrzańsko- Narwiańskim Obszarze Chronionym • Niskie skażenie środowiska 	<ul style="list-style-type: none"> • Występowanie patologii społecznych takich jak ubóstwo, alkoholizm czy bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych • Zmniejszająca się liczba mieszkańców • Starzenie się społeczności • Niewystarczający poziom rozpoznawalności gminy wśród potencjalnych turystów • Mała liczba podmiotów gospodarczych zatrudniających więcej niż 50 osób • Wysoki odsetek zarejestrowanych bezrobotnych • Zły stan infrastruktury technicznej • Brak zagospodarowania terenów zielonych • Niewystarczająca infrastruktura turystyczna • Duża ilość azbestu
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Możliwość pozyskania środków finansowych zewnętrznych pochodzących ze źródeł krajowych oraz Unii Europejskiej • Wzrost świadomości w zakresie ochrony zdrowia • Obniżająca się stopa bezrobocia • Aktywność organizacji pozarządowych i jednostek samorządowych na rzecz 	<ul style="list-style-type: none"> • Postępujące starzenie się społeczeństwa • Coraz niższy wskaźnik przyrostu naturalnego • Stosowanie nieodpowiedniej polityki socjalnej • Niewystarczająco rozwinięta sieć usług dla osób w wieku poprodukcyjnym • Migracje młodych, potencjalnych pracowników

<p>podnoszenia jakości życia członków społeczności lokalnej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzrost przedsiębiorczości • Działania na rzecz aktywizacji społecznej • Rozwijająca się sfera turystyki 	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrastający poziom nierówności w poziomie uzyskiwanych dochodów
---	---

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych.

4. DIAGNOZA CZYNNIKÓW I ZJAWISK KRYZYSOWYCH ORAZ SKALI I CHARAKTERU POTRZEB REWITALIZACYJNYCH

4.1. METODOLOGIA

Zgodnie z obowiązującymi przepisami dotyczącymi rewitalizacji, wyznaczenie obszaru zdegradowanego następuje na podstawie koncentracji na nim negatywnych zjawisk **społecznych**, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym oraz jednoczesnym występowaniu na nim co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

- **gospodarczych** – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw;
- **środowiskowych** – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska;
- **przestrzenno-funkcjonalnych** – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych;
- **technicznych** – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz нефunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Diagnoza czynników kryzysowych na terenie Gminy Dąbrowa Białostocka objęta analizę wskaźnikową zjawisk ze wszystkich wymienionych wyżej sfer.

Rozpoznanie zjawisk kryzysowych oraz lokalnych potencjałów poszczególnych jednostek podziału Gminy Dąbrowa Białostocka było możliwe dzięki zastosowanej podczas przygotowania diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji metodologii. Dzięki niej analiza jest możliwie obiektywna oraz uwzględniająca stanowisko zróżnicowanych grup interesariuszy.

Etapy opracowywania diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji zaprezentowane zostały na poniższym schemacie:

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji:

- Ogólna charakterystyka społeczno - gospodarcza gminy
- Wyznaczenie jednostek podziału Gminy Dąbrowa Białostocka
  - Analiza wskaźnikowa
  - Analiza kartograficzna

Delimitacja obszaru zdegradowanego

Delimitacja obszaru rewitalizacji

Konsultacje społeczne

W celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, Gminę podzielono na jednostki na podstawie podziału na okręgi wyborcze⁴. Uchwalony podział został nieco zmodyfikowany – ze względu na zbieranie danych na poziomie ulic (a nie adresowym), podobszary wyznaczono tak, by znajdowały się w nich ulice w całości – oznacza to, że ulica Generała Sulika, która podzielona jest na dwa okręgi wyborcze (ul. Gen. Sulika 2, 2A, 4A, 6, 6A oraz ul. Gen. Sulika 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20) na potrzeby tego dokumentu w całości tworzy jedną (a nie dwie) jednostkę podziału. Okręgi i wchodzące w ich skład ulice i sołectwa przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela 8. Podział Gminy na okręgi

Nr	Granice okręgu	liczba mieszkańców	% mieszkańców ogółem
1	Dąbrowa Białostocka: ul. Kręta, Mała, Ogrodowa, Orzeszkowej, Pl. Kościuszki, Słoneczna, Tysiąclecia PP	801	6,48%

⁴ Uchwała nr XXII/128/12 Rady Miejskiej w Dąbrowie Białostockiej z dnia 30 października 2012r. w sprawie podziału Gminy Dąbrowa Białostocka na okręgi wyborcze, ustalenia ich granic i numerów oraz liczby radnych wybieranych w każdym okręgu wyborczym.

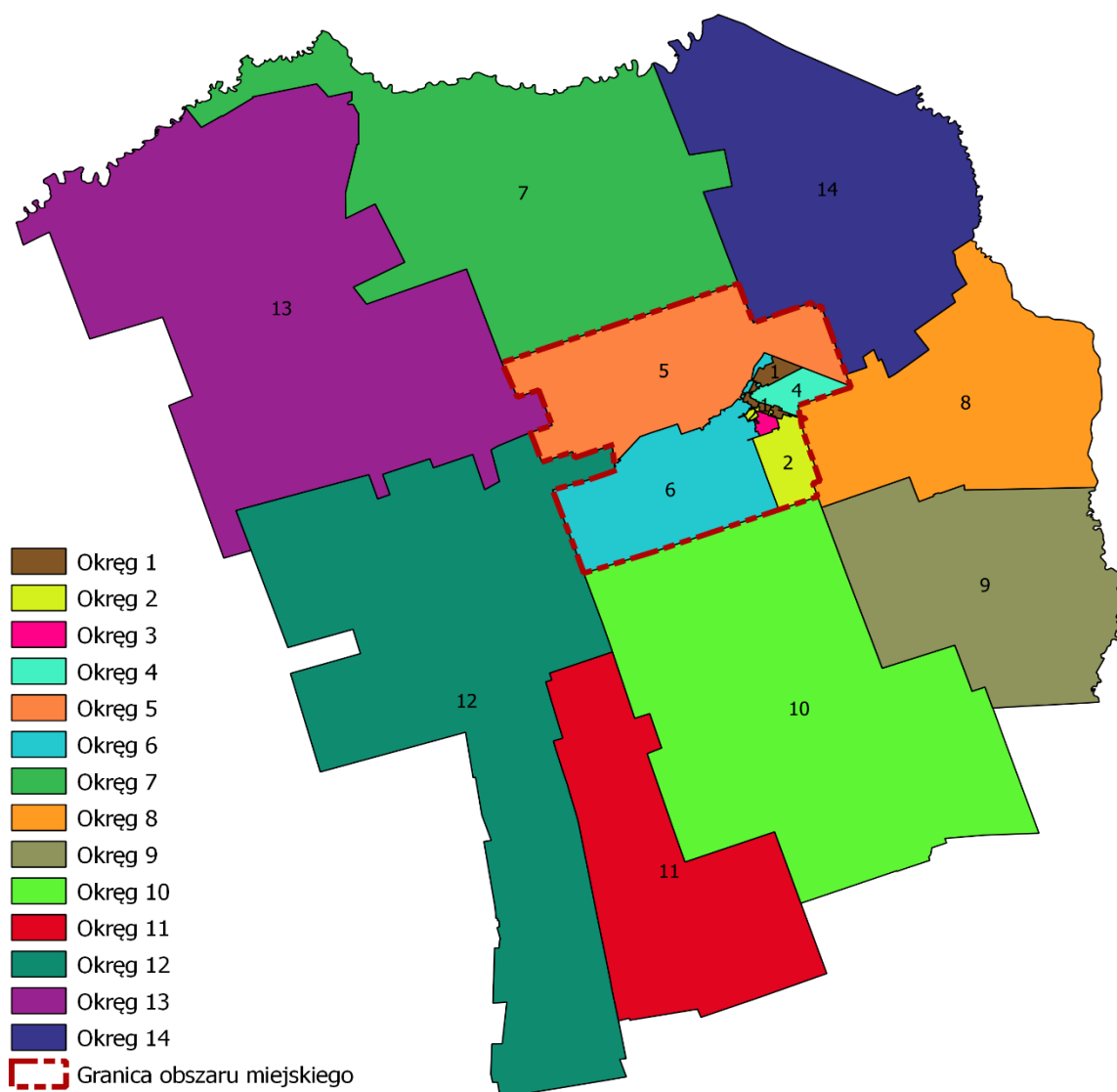
Nr	Granice okręgu	liczba mieszkańców	% mieszkańców ogółem
2	Dąbrowa Białostocka: ul. Armii Krajowej, Dworcowa, Krzyżanowskiego, Ks. Fordona, Ks. J. Popiełuszki, Południowa, Sikorskiego, Tuwima	924	7,48%
3	Dąbrowa Białostocka: ul. Gen. Sulika	1386	11,22%
4	Dąbrowa Białostocka: ul. Kalno, Kopernika, Kunawina, Leśna, Mickiewicza, Obwodowa, Osiedlowa, Polna, Przytorowa, Wesoła, Słowackiego, Wąska	910	7,36%
5	Dąbrowa Białostocka: ul. Dębowa, Górna, Jana Pawła II, Kasztanowa, Klonowa, Kołłątaja, Konopnickiej, Leszczynowa, Lipowa, Małyszówka, Małyszówka kol., Piękna, Sienkiewicza, Skłodowskiej, Solidarności, Sosnowa, Świerkowa, Wierzbowa, Wojska Polskiego	1045	8,46%
6	Dąbrowa Białostocka: ul. 3 Maja, Jasionówka, Jasionówka kol., Łąkowa, Sportowa, Szkolna, 11 Listopada	879	7,11%
7	Sołectwa: Kamienna Nowa, Kamienna Stara, Kamienna Stara kol., Kierejewszczyzna, Miedzianowo, Nowa Wieś, Osmołowszczyzna,	992	8,03%
8	Sołectwa: Harasimowicze, Harasimowicze kol., Jaczno, Stock	625	5,06%
9	Sołectwa: Grodziszczany, Grzebienie, Różanystok	782	6,33%
10	Sołectwa: Brzozowo, Brzozowo kol., Krugło, Łozowo, Łozowo kol., Mościcha, Nierośno	1071	8,67%
11	Sołectwa: Bity Kamień, Nowinka, Reszkowce, Sadowo	476	3,85%
12	Sołectwa: Bagny, Jałówka, Podbagny, Sławno, Suchodolina, Wesołowo, Wiązówka, Wroczyńszczyzna	798	6,46%

Nr	Granice okręgu	liczba mieszkańców	% mieszkańców ogółem
13	Sołectwa: Hamulka, Kuderewszczyzna, Lewki, Małowista, Olsza, Pięciowłoki, Trzyrzeczki, Sadek, Zwierzyniec Mały, Zwierzyniec Wielki	1007	8,15%
14	Sołectwa: Grabowo, Kropiwno, Ostrowie, Ostrowie kol., Szuszałewo	661	5,35%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Uchwały nr XXII/128/12 Rady Miejskiej w Dąbrowie Białostockiej z dnia 30 października 2012r. w sprawie podziału Gminy Dąbrowa Białostocka na okręgi wyborcze.

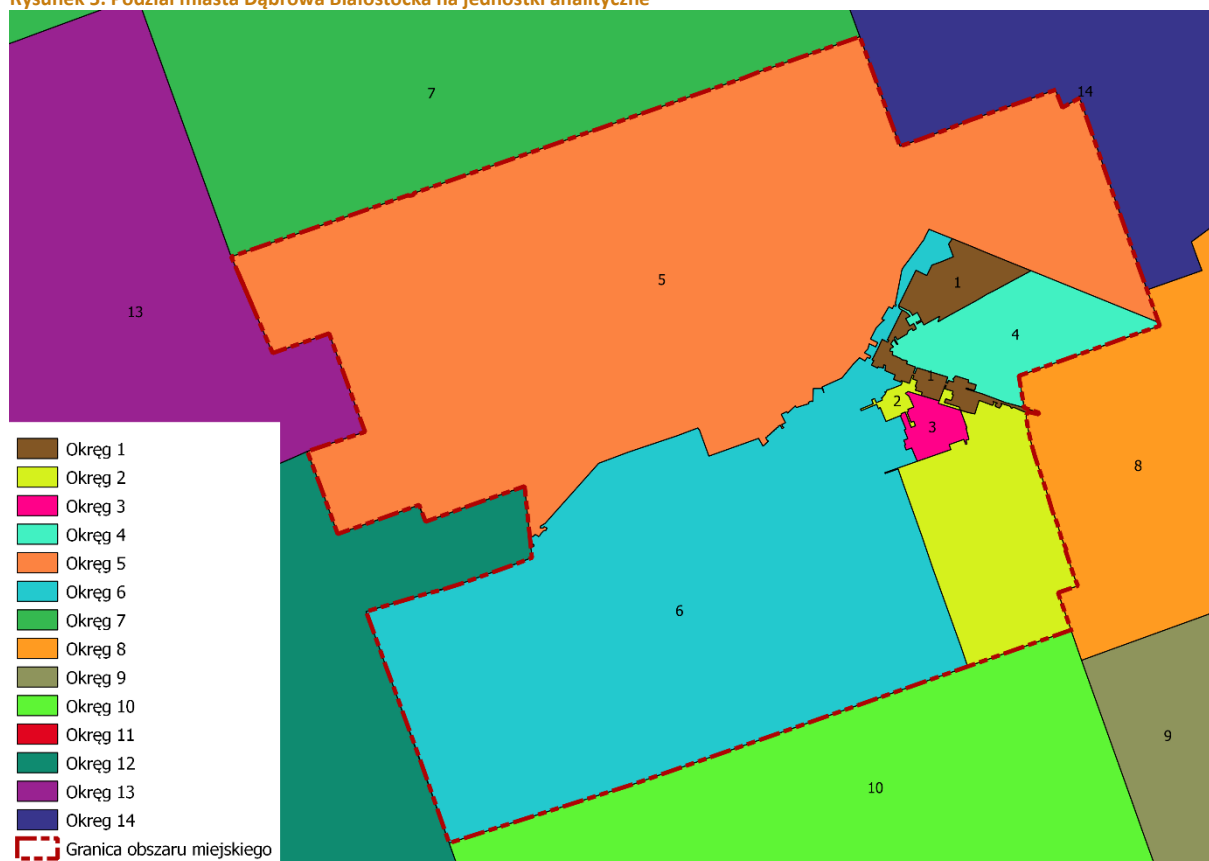
Podział Gminy Dąbrowa Białostocka na jednostki analityczne ukazano również na poniższych mapach:

Rysunek 4. Podział Gminy Dąbrowa Białostocka na jednostki analityczne

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 5. Podział miasta Dąbrowa Białostocka na jednostki analityczne

Źródło: opracowanie własne.

Podczas wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Dąbrowa Białostocka, posłużono się wskaźnikami o charakterze ilościowym pozyskanymi z różnego rodzaju instytucji. Aby uwzględnić różnice w liczbie ludności poszczególnych obrębów, wskaźniki przedstawione zostały w sposób względny, tj. zaprezentowano je w przeliczeniu na 100 mieszkańców jednostki podziału.

Tabela 9. Dane ilościowe wykorzystane w procesie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Lp.	Zjawisko	Sfera	Nazwa wskaźnika	Źródło danych
1.	Negatywne tendencje demograficzne	Społeczna	Ludność w wieku poprodukcyjnym na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Urząd Miejski
2.	Bezrobocie	Społeczna	Bezrobotni łącznie na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Urząd Miejski, Powiatowy Urząd Pracy
3.	Bezrobocie	Społeczna	Bezrobotni bez pracy do 24 miesięcy na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Urząd Miejski, Powiatowy Urząd Pracy
4.	Bezrobocie	Społeczna	Bezrobotni bez pracy powyżej 24 miesięcy na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Urząd Miejski, Powiatowy Urząd Pracy
5.	Bezrobocie	Społeczna	Bezrobotni z podstawowym lub niższym wykształceniem na każde 100 osób wieku produkcyjnym	Urząd Miejski, Powiatowy Urząd Pracy
6.	Bezrobocie	Społeczna	Bezrobotni z co najmniej gimnazjalnym wykształceniem na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Urząd Miejski, Powiatowy Urząd Pracy
7.	Pomoc społeczna	Społeczna	Liczba osób objętych pomocą MOPS ogółem w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Urząd Miejski, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
8.	Aktywność społeczna	Społeczna	Organizacje pozarządowe przypadające na 100 mieszkańców	Urząd Miejski
9.	Bezpieczeństwo	Społeczna	Liczba pożarów w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Urząd Miejski, Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza Sokółka/Posterunek Dąbrowa Białostocka
10.	Bezpieczeństwo	Społeczna	Miejscowe zagrożenia w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Urząd Miejski, Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza Sokółka/Posterunek Dąbrowa Białostocka
11.	Niski stopień przedsiębiorczości	Gospodarcza	Aktywne podmioty gospodarcze przypadające na 100 mieszkańców	Urząd Miejski, Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej
12.	Przekroczenie standardów jakości środowiska	Środowiskowa	Występujące materiały zawierające azbest w kilogramach	Urząd Miejski

Lp.	Zjawisko	Sfera	Nazwa wskaźnika	Źródło danych
13.	Występowanie obiektów zabytkowych	Przestrzenno-funkcyjna	Liczba zabytków w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków	Urząd Miejski
14.	Niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną	Techniczna	Liczba lamp oświetleniowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Urząd Miejski

Źródło: opracowanie własne.

W tabeli umieszczonej w załączniku 1 zaprezentowano zbiorcze zestawienie wszystkich zebranych danych w podziale na wyznaczone podobszary. Kolorem różowym zaznaczono wartości, które stanowią odchylenie od pozostałych liczb (są powyżej lub poniżej średniej dla terenu całej Gminy).

4.2.SFERA SPOŁECZNA

DEMOGRAFIA

Na sytuację społeczną Gminy wpływają w dużym stopniu uwarunkowania demograficzne. Zjawisko „starzenia się” społeczeństwa rzutuje na sytuację na rynku pracy oraz stopień aktywności społeczności lokalnej. Za Głównym Urzędem Statystycznym należy przyjąć, że:

- wiek przedprodukcyjny – mężczyźni i kobiety w wieku 0-17 lat;
- wiek produkcyjny – mężczyźni w wieku 18-64 lat oraz kobiety w wieku 18-59 lat;
- wiek poprodukcyjny – mężczyźni w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety w wieku 60 lat i więcej.

Liczbę osób w wieku poprodukcyjnym w sołectwach Gminy Dąbrowa Białostocka przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela 10. Podział mieszkańców wg ekonomicznych grup wieku na terenie okręgów wydzielonych w obrębie Gminy Dąbrowa Białostocka

Nr	Granice okręgu	liczba mieszkańców	% mieszkańców ogółem	Ludność w wieku przedprodukcyjnym	Ludność w wieku produkcyjnym	Ludność w wieku poprodukcyjnym	Ludność w wieku poprodukcyjnym na każde 100 osób w wieku produkcyjnym
1	Dąbrowa Białostocka: ul. Kręta, Mała, Ogrodowa, Orzeszkowej, Pl. Kościuszki, Słoneczna, Tysiąclecia PP	801	6,48%	149,0	507,0	145,0	28,6
2	Dąbrowa Białostocka: ul. Armii Krajowej, Dworcowa, Krzyżanowskiego, Ks. Fordona, Ks. J. Popiełuszki, Południowa, Sikorskiego, Tuwima	924	7,48%	171,0	587,0	166,0	28,3
3	Dąbrowa Białostocka: ul. Gen. Sulika	1386	11,22%	195,0	856,0	335,0	39,1
4	Dąbrowa Białostocka: ul. Kalno, Kopernika, Kunawina, Leśna, Mickiewicza, Obwodowa, Osiedlowa, Polna, Przytorowa, Wesoła, Słowackiego, Wąska	910	7,36%	117,0	641,0	152,0	23,7
5	Dąbrowa Białostocka: ul. Dębowa, Górna, Jana Pawła II, Kasztanowa, Klonowa, Kołtataja, Konopnickiej, Leszczynowa, Lipowa, Małyszówka, Małyszówka kol., Piękna, Sienkiewicza, Skłodowskiej, Solidarności, Sosnowa, Świerkowa, Wierzbowa, Wojska Polskiego	1045	8,46%	173,0	715,0	157,0	22,0
6	Dąbrowa Białostocka: ul. 3 Maja, Jasionówka, Jasionówka kol., Łąkowa, Sportowa, Szkolna, 11 Listopada	879	7,11%	157,0	590,0	132,0	22,4
7	Sołectwa: Kamienna Nowa, Kamienna Stara, Kamienna Stara kol., Kierejewszczyzna, Miedzianowo, Nowa Wieś, Osmołowszczyzna,	992	8,03%	172,0	640,0	180,0	28,1
8	Sołectwa: Harasimowicze, Harasimowicze kol., Jaczno, Stock	625	5,06%	118,0	409,0	98,0	24,0
9	Sołectwa: Grodziszczany, Grzebienie, Różanystok	782	6,33%	144,0	491,0	147,0	29,9
10	Sołectwa: Brzozowo, Brzozowo kol., Krugło, Łozowo, Łozowo kol., Mościcha, Nierośno	1071	8,67%	221,0	660,0	190,0	28,8

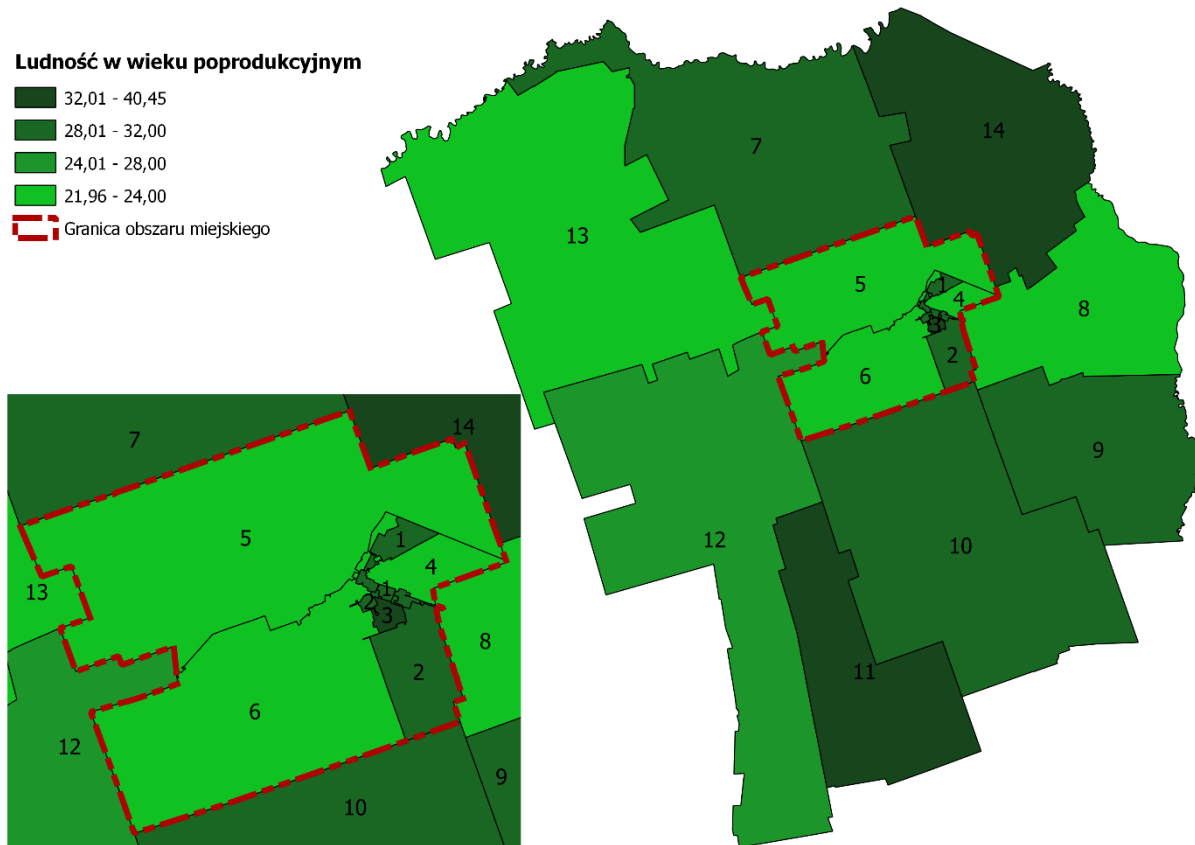
Nr	Granice okręgu	liczba mieszkańców	% mieszkańców ogółem	Ludność w wieku przedprodukcyjnym	Ludność w wieku produkcyjnym	Ludność w wieku poprodukcyjnym	Ludność w wieku poprodukcyjnym na każde 100 osób w wieku produkcyjnym
11	Sołectwa: Bity Kamień, Nowinka, Reszkowce, Sadowo	476	3,85%	101,0	267,0	108,0	40,4
12	Sołectwa: Bagny, Jałówka, Podbagny, Sławno, Suchodolina, Wesołowo, Wiązówka, Wroczyńszczyzna	798	6,46%	149,0	516,0	133,0	25,8
13	Sołectwa: Hamulka, Kuderewszczyzna, Lewki, Małowista, Olsza, Pięciowółki, Trzyrzeczki, Sadek, Zwierzyniec Mały, Zwierzyniec Wielki	1007	8,15%	220,0	642,0	145,0	22,6
14	Sołectwa: Grabowo, Kropiwno, Ostrowie, Ostrowie kol., Szuszałewo	661	5,35%	98,0	412,0	151,0	36,7
	suma/średnia	12357	100,00%	156,1	566,6	159,9	28,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Białostockiej.

Największy udział osób w wieku poprodukcyjnym w grupie mieszkańców w wieku produkcyjnym przypada na okręgi:

- Numer 11 (Sołectwa: Bity Kamień, Nowinka, Reszkowce, Sadowo) – 40,4 osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym;
- Numer 3 (Dąbrowa Białostocka: ul. Gen. Sulika) – 39,1 osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym;
- Numer 14 (Sołectwa: Grabowo, Kropiwno, Ostrowie, Ostrowie kol., Szuszałewo) – 36,7 osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Rysunek 6. Ludność w wieku poprodukcyjnym w przeliczeniu na 100 mieszkańców na terenie jednostek podziału Gminy

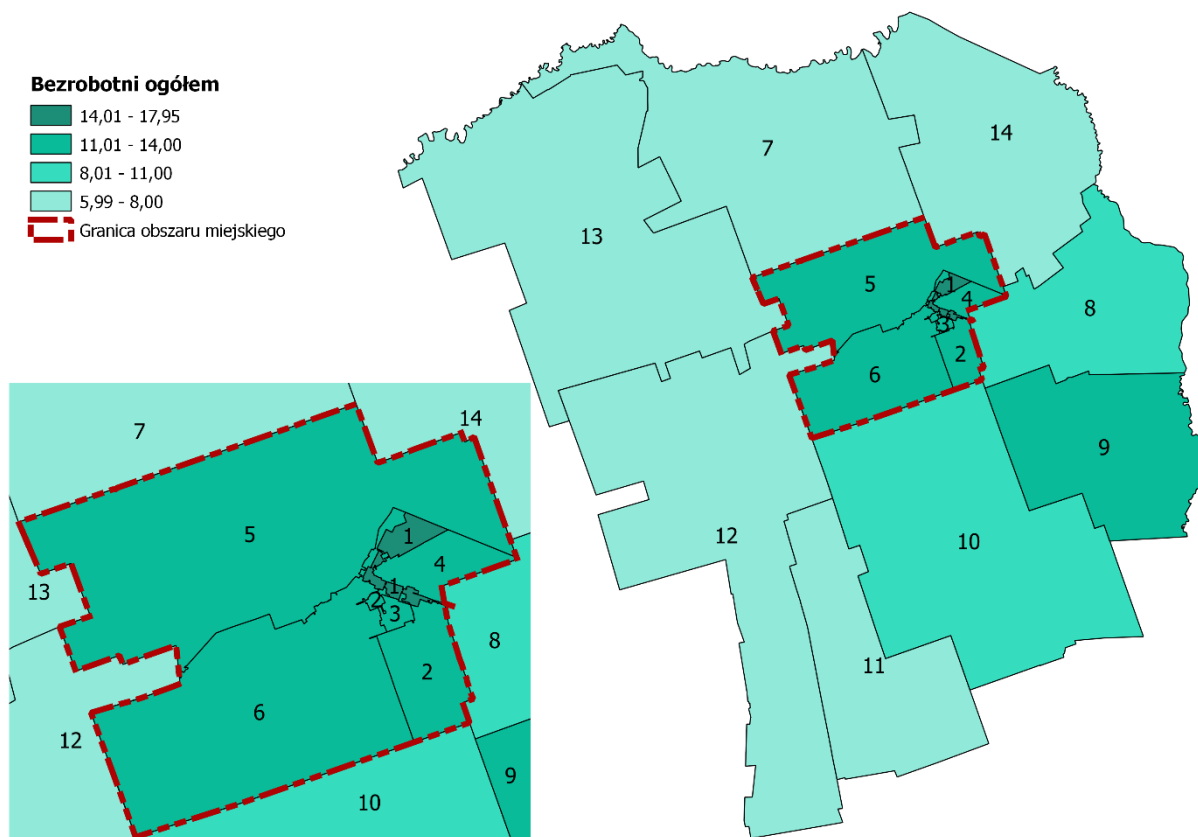
Źródło: opracowanie własne.

BEZROBOCIE

Kolejnym wskaźnikiem charakteryzującym sytuację Gminy Dąbrowa Białostocka w sferze społecznej jest bezrobocie. Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Sokółce, w 2015 roku, Gminę Dąbrowa Białostocka zamieszkiwało 810 zarejestrowanych bezrobotnych. Najwięcej (w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym) na terenie:

- Okręgu 11 (Sołectwa: Bity Kamień, Nowinka, Reszkowce, Sadowo) – 40,4 zarejestrowanych bezrobotnych na każde 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym;
- Okręgu 3 (Dąbrowa Białostocka: ul. Gen. Sulika) – 39,1 zarejestrowanych bezrobotnych na każde 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym;
- Okręgu 14 (Sołectwa: Grabowo, Kropiwno, Ostrowie, Ostrowie kol., Szuszałewo) – 36,7 zarejestrowanych bezrobotnych na każde 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym.

Rysunek 7. Bezrobotni ogółem w przeliczeniu na 100 mieszkańców na terenie jednostek podziału Gminy

Wśród ogółu bezrobotnych wyszczególnić można następujące grupy:

- bezrobotni pozostający bez pracy poniżej 24 miesięcy (których to najwięcej w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym zamieszkuje okręg 2 - Dąbrowa Białostocka: ul. Armii Krajowej, Dworcowa, Krzyżanowskiego, Ks. Fordona, Ks. J. Popiełuszki, Południowa, Sikorskiego, Tuwima);
- bezrobotni pozostający bez pracy powyżej 24 miesięcy (których to najwięcej w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym zamieszkuje okręg 1 - Dąbrowa Białostocka: ul. Kręta, Mała, Ogrodowa, Orzeszkowej, Pl. Kościuszki, Słoneczna, Tysiąclecia PP);
- bezrobotni według poziomu wykształcenia: podstawowe i niższe lub brak wykształcenia (których to najwięcej w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym zamieszkuje okręg 3 - Dąbrowa Białostocka: ul. Gen. Sulika);
- bezrobotni według poziomu wykształcenia: co najmniej gimnazjalne bezrobotni pozostający bez pracy powyżej 24 miesięcy (których to najwięcej w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym zamieszkuje okręg 1 - Dąbrowa Białostocka: ul. Kręta, Mała, Ogrodowa, Orzeszkowej, Pl. Kościuszki, Słoneczna, Tysiąclecia PP).

Szczegółowe dane dotyczące bezrobocia na terenie Gminy Dąbrowa Białostocka przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela 11. Bezrobotni na terenie okręgów wydzielonych w obrębie Gminy Dąbrowa Białostocka

Nr	Granice okręgu	Bezrobotni łącznie na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni bez pracy do 24 miesięcy na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni bez pracy powyżej 24 miesięcy na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni z podstawowym lub niższym wykształceniem na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni z co najmniej gimnazjalnym wykształceniem na każde 100 osób w wieku produkcyjnym
1	Dąbrowa Białostocka: ul. Kręta, Mała, Ogrodowa, Orzeszkowej, Pl. Kościuszki, Słoneczna, Tysiąclecia PP	17,9	6,1	11,8	3,2	14,8
2	Dąbrowa Białostocka: ul. Armii Krajowej, Dworcowa, Krzyżanowskiego, Ks. Fordona, Ks. J. Popiełuszki, Południowa, Sikorskiego, Tuwima	12,3	7,5	4,8	1,7	10,6
3	Dąbrowa Białostocka: ul. Gen. Sulika	10,9	5,5	5,4	4,3	5,4
4	Dąbrowa Białostocka: ul. Kalno, Kopernika, Kunawina, Leśna, Mickiewicza, Obwodowa, Osiedlowa, Polna, Przytorowa, Wesola, Słowackiego, Wąska	11,4	4,5	6,9	1,4	10,0
5	Dąbrowa Białostocka: ul. Dębowa, Górna, Jana Pawła II, Kasztanowa, Klonowa, Kołłątaja, Konopnickiej, Leszczynowa, Lipowa, Małyszówka, Małyszówka kol., Piękna, Sienkiewicza, Skłodowskiej, Solidarności, Sosnowa, Świerkowa, Wierzbowa, Wojska Polskiego	11,9	4,3	7,6	2,2	10,5
6	Dąbrowa Białostocka: ul. 3 Maja, Jasionówka, Jasionówka kol., Łąkowa, Sportowa, Szkolna, 11 Listopada	13,1	5,6	7,5	1,5	11,5
7	Sołectwa: Kamienna Nowa, Kamienna Stara, Kamienna Stara kol., Kierejewszczyzna, Miedzianowo, Nowa Wieś, Osmołowszczyzna,	7,2	2,2	1,4	1,4	4,5
8	Sołectwa: Harasimowicze, Harasimowicze kol., Jaczno, Stock	8,3	2,2	2,7	0,7	4,2
9	Sołectwa: Grodziszczany, Grzebień, Różanystok	11,0	2,0	5,9	2,2	5,7
10	Sołectwa: Brzozowo, Brzozowo kol., Krugło, Łozowo, Łozowo kol., Mościcha, Nierośno	8,6	1,7	3,6	1,4	3,9
11	Sołectwa: Bity Kamień, Nowinka, Reszkowce, Sadowo	6,0	0,0	3,4	1,1	2,2

Nr	Granice okręgu	Bezrobotni łącznie na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni bez pracy do 24 miesięcy na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni bez pracy powyżej 24 miesięcy na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni z podstawowym lub niższym wykształceniem na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni z co najmniej gimnazjalnym wykształceniem na każde 100 osób w wieku produkcyjnym
12	Sołectwa: Bagny, Jałówka, Podbagny, Sławno, Suchodolina, Wesołowo, Wiązówka, Wroczyńszczyzna	6,2	1,2	3,1	1,7	2,5
13	Sołectwa: Hamulka, Kuderewszczyzna, Lewki, Małowista, Olsza, Pięciowółki, Trzyrzeczki, Sadek, Zwierzyniec Mały, Zwierzyniec Wielki	7,9	2,0	2,8	0,8	2,0
14	Sołectwa: Grabowo, Kropiwno, Ostrowie, Ostrowie kol., Szuszałewo	7,0	1,7	3,2	1,5	3,4
	ŚREDNIA	10,0	3,3	5,0	1,8	6,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Sokółce.

POMOC SPOŁECZNA

W 2015 roku na terenie Gminy Dąbrowa Białostocka z pomocy opieki społecznej korzystało 1425 osób. Najwięcej (w przeliczeniu na każde 100 mieszkańców na obszarze) na terenie:

- Okręgu 13 (Sołectwa: Hamulka, Kuderewszczyzna, Lewki, Małowista, Olsza, Pięciowółki, Trzyrzeczki, Sadek, Zwierzyniec Mały, Zwierzyniec Wielki) – 26,1 osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców okręgu;
- Okręgu 9 (Sołectwa: Grodziszczany, Grzebień, Różanystok) – 17,9 osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców okręgu;
- Okręgu 7 (Sołectwa: Kamienna Nowa, Kamienna Stara, Kamienna Stara kol., Kierejowszczyzna, Miedzianowo, Nowa Wieś, Osmołowszczyzna) – 13,6 osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców okręgu;
- Okręgu 14 (Sołectwa: Grabowo, Kropiwno, Ostrowie, Ostrowie kol., Szuszałewo) – 12,6 osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców okręgu;

- Okręgu 1 (Dąbrowa Białostocka: ul. Kręta, Mała, Ogrodowa, Orzeszkowej, Pl. Kościuszki, Słoneczna, Tysiąclecia PP) – 11,9 osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców okręgu.

Rysunek 8. Korzystający z pomocy społecznej ogółem w przeliczeniu na 100 mieszkańców na terenie jednostek podziału Gminy

Źródło: opracowanie własne.

Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli:

Tabela 12. Osoby korzystające z pomocy społecznej na terenie okręgów wydzielonych w obrębie Gminy Dąbrowa Białostocka

Nr	Granice okręgu	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	Osoby korzystające z pomocy społecznej na 100 mieszkańców
1	Dąbrowa Białostocka: ul. Kręta, Mała, Ogrodowa, Orzeszkowej, Pl. Kościuszki, Słoneczna, Tysiąclecia PP	95,0	11,9
2	Dąbrowa Białostocka: ul. Armii Krajowej, Dworcowa, Krzyżanowskiego, Ks. Fordona, Ks. J. Popiełuszki, Południowa, Sikorskiego, Tuwima	98,0	10,6
3	Dąbrowa Białostocka: ul. Gen. Sulika	110,0	7,9
4	Dąbrowa Białostocka: ul. Kalno, Kopernika, Kunawina, Leśna, Mickiewicza, Obwodowa, Osiedłowa, Polna, Przytorowa, Wesoła, Słowackiego, Wąska	43,0	4,7
5	Dąbrowa Białostocka: ul. Dębowa, Górna, Jana Pawła II, Kasztanowa, Klonowa, Kołtąja, Konopnickiej, Leszczynowa, Lipowa, Małyszówka, Małyszówka kol.,	79,0	7,6

Nr	Granice okręgu	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	Osoby korzystające z pomocy społecznej na 100 mieszkańców
	Piękna, Sienkiewicza, Skłodowskiej, Solidarności, Sosnowa, Świerkowa, Wierzbowa, Wojska Polskiego		
6	Dąbrowa Białostocka: ul. 3 Maja, Jasionówka, Jasionówka kol., Łąkowa, Sportowa, Szkolna, 11 Listopada	88,0	10,0
7	Sołectwa: Kamienna Nowa, Kamienna Stara, Kamienna Stara kol., Kierejewszczyzna, Miedzianowo, Nowa Wieś, Osmołowszczyzna,	135,0	13,6
8	Sołectwa: Harasimowicze, Harasimowicze kol., Jaczno, Stock	57,0	9,1
9	Sołectwa: Grodziszczany, Grzebień, Różanystok	140,0	17,9
10	Sołectwa: Brzozowo, Brzozowo kol., Krugło, Łozowo, Łozowo kol., Mościcha, Nierośno	101,0	9,4
11	Sołectwa: Bity Kamień, Nowinka, Reszkowce, Sadowo	46,0	9,7
12	Sołectwa: Bagny, Jałówka, Podbagny, Sławno, Suchodolina, Wesołowo, Wiązówka, Wroczyńszczyzna	87,0	10,9
13	Sołectwa: Hamulka, Kuderewszczyzna, Lewki, Małowista, Olsza, Pięciowółki, Trzyrzeczki, Sadek, Zwierzyniec Mały, Zwierzyniec Wielki	263,0	26,1
14	Sołectwa: Grabowo, Kropiwno, Ostrowie, Ostrowie kol., Szuszałewo	83,0	12,6
	ŚREDNIA	101,8	11,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dąbrowie Białostockiej.

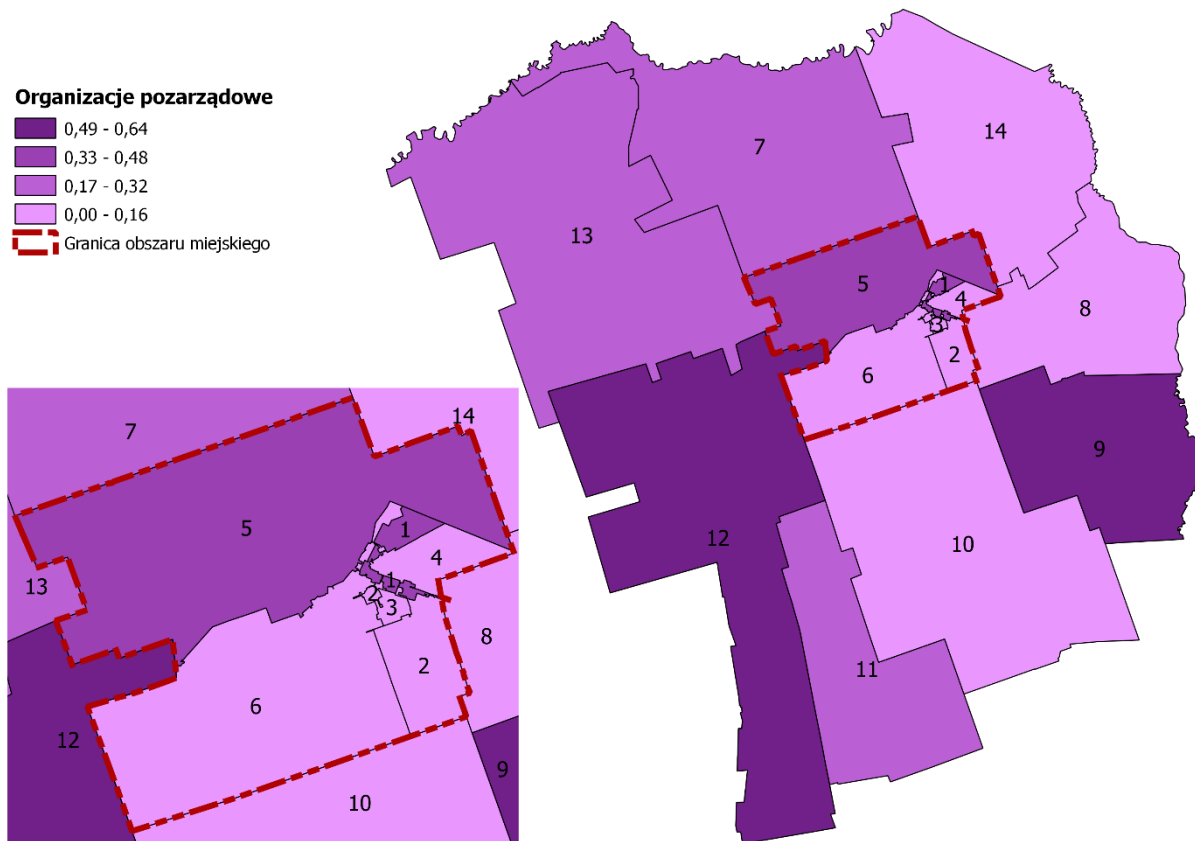
AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA

O aktywności społecznej mieszkańców (lub jej braku), świadczyć może liczba aktywnych organizacji pozarządowych. Wyższą od średniej (0,2) liczbą organizacji pozarządowych przypadających na 100 mieszkańców charakteryzują się tylko okręgi 1, 5, 7, 9 i 12.

Ani jedna organizacja pozarządowa nie znajduje się na terenie:

- Okręgu 2 (Dąbrowa Białostocka: ul. Armii Krajowej, Dworcowa, Krzyżanowskiego, Ks. Fordona, Ks. J. Popiełuszki, Południowa, Sikorskiego, Tuwima);
- Okręgu 10 (Sołectwa: Brzozowo, Brzozowo kol., Krugło, Łozowo, Łozowo kol., Mościcha, Nierośno).

Rysunek 9. Organizacje pozarządowe w przeliczeniu na 100 mieszkańców na terenie jednostek podziału Gminy

Źródło: opracowanie własne.

Szczegółowe dane dotyczące działalności organizacji pozarządowych na poszczególnych obszarach Gminy przedstawia poniższa tabela:

Tabela 13. Aktywne organizacje pozarządowe na terenie okręgów wydzielonych w obrębie Gminy Dąbrowa Białostocka

Nr	Granice okręgu	Organizacje pozarządowe	Organizacje pozarządowe przypadające na 100 mieszkańców
1	Dąbrowa Białostocka: ul. Kręta, Mała, Ogrodowa, Orzeszkowej, Pl. Kościuszki, Słoneczna, Tysiąclecia PP	3,0	0,4
2	Dąbrowa Białostocka: ul. Armii Krajowej, Dworcowa, Krzyżanowskiego, Ks. Fordona, Ks. J. Popiełuszki, Południowa, Sikorskiego, Tuwima	0,0	0,0
3	Dąbrowa Białostocka: ul. Gen. Sulika	2,0	0,1
4	Dąbrowa Białostocka: ul. Kalno, Kopernika, Kunawina, Leśna, Mickiewicza, Obwodowa, Osiedlowa, Polna, Przytorowa, Wesoła, Słowackiego, Wąska	1,0	0,1
5	Dąbrowa Białostocka: ul. Dębowa, Górna, Jana Pawła II, Kasztanowa, Klonowa, Kołtąja, Konopnickiej, Leszczynowa, Lipowa, Małyszówka, Małyszówka kol., Piękna, Sienkiewicza, Skłodowskiej, Solidarności, Sosnowa, Świerkowa, Wierzbowa, Wojska Polskiego	5,0	0,5
6	Dąbrowa Białostocka: ul. 3 Maja, Jasionówka, Jasionówka kol., Łukowa, Sportowa, Szkolna, 11 Listopada	1,0	0,1

Nr	Granice okręgu	Organizacje pozarządowe	Organizacje pozarządowe przypadające na 100 mieszkańców
7	Sołectwa: Kamienna Nowa, Kamienna Stara, Kamienna Stara kol., Kieriejewszczyzna, Miedzianowo, Nowa Wieś, Osmołowszczyzna,	3,0	0,3
8	Sołectwa: Harasimowicze, Harasimowicze kol., Jaczo, Stock	1,0	0,2
9	Sołectwa: Grodziszczany, Grzebień, Różanystok	5,0	0,6
10	Sołectwa: Brzozowo, Brzozowo kol., Krugło, Łozowo, Łozowo kol., Mościcha, Nierośno	0,0	0,0
11	Sołectwa: Bity Kamień, Nowinka, Reszkowce, Sadowo	1,0	0,2
12	Sołectwa: Bagny, Jałówka, Podbagny, Sławno, Suchodolina, Wesołowo, Wiązówka, Wroczyńszczyzna	4,0	0,5
13	Sołectwa: Hamulka, Kuderewszczyzna, Lewki, Małowista, Olsza, Pięciwółki, Trzyrzeczki, Sadek, Zwierzyniec Mały, Zwierzyniec Wielki	2,0	0,2
14	Sołectwa: Grabowo, Kropiwno, Ostrowie, Ostrowie kol., Szuszałewo	1,0	0,2
	ŚREDNIA	2,1	0,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Bazy organizacji pozarządowych, urzędów i instytucji (bazy.ngo.pl).

BEZPIECZEŃSTWO

Przeanalizowano również częstotliwość występowania pożarów i innych miejscowych zagrożeń, z jaką w 2015 roku zmagali się mieszkańcy Gminy Dąbrowa Białostocka.

Do największej liczby pożarów (7) doszło na terenie okręgu 4 (Dąbrowa Białostocka: ul. Kalno, Kopernika, Kunawina, Leśna, Mickiewicza, Obwodowa, Osiedlowa, Polna, Przytorowa, Wesoła, Słowackiego, Wąska), a najwięcej miejscowych zagrożeń (11) miało miejsce w okręgu 10 (sołectwa: Brzozowo, Brzozowo kol., Krugło, Łozowo, Łozowo kol., Mościcha, Nierośno).

Szczegółowe dane przedstawia poniższa tabela:

Tabela 14. Pożary i miejscowe zagrożenia na terenie okręgów wyznaczonych w obszarze Gminy Dąbrowa Białostocka

Nr	Granice okręgu	Pożary	Liczba pożarów w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Miejscowe zagrożenia	Miejscowe zagrożenia w przeliczeniu na 100 mieszkańców
1	Dąbrowa Białostocka: ul. Kręta, Mała, Ogrodowa, Orzeszkowej, Pl. Kościuszki, Słoneczna, Tysiąclecia PP	2,0	0,2	8,0	1,0
2	Dąbrowa Białostocka: ul. Armii Krajowej, Dworcowa, Krzyżanowskiego, Ks. Fordona, Ks. J. Popiełuszki, Południowa, Sikorskiego, Tuwima	2,0	0,2	8,0	0,9
3	Dąbrowa Białostocka: ul. Gen. Sulika	0,0	0,0	0,0	0,0
4	Dąbrowa Białostocka: ul. Kalno, Kopernika, Kunawina, Leśna, Mickiewicza, Obwodowa, Osiedlowa, Polna, Przytorowa, Wesoła, Słowackiego, Wąska	7,0	0,8	4,0	0,4
5	Dąbrowa Białostocka: ul. Dębowa, Górna, Jana Pawła II, Kasztanowa, Klonowa, Kołtąta, Konopnickiej, Leszczynowa, Lipowa, Małyszówka, Małyszówka kol., Piękna, Sienkiewicza, Skłodowskiej, Solidarności, Sosnowa, Świerkowa, Wierzbowa, Wojska Polskiego	3,0	0,3	4,0	0,4
6	Dąbrowa Białostocka: ul. 3 Maja, Jasionówka, Jasionówka kol., Łąkowa, Sportowa, Szkolna, 11 Listopada	6,0	0,7	5,0	0,6
7	Sołectwa: Kamienna Nowa, Kamienna Stara, Kamienna Stara kol., Kierejewszczyzna, Miedzanowo, Nowa Wieś, Osmołowszczyzna,	2,0	0,2	6,0	0,6
8	Sołectwa: Harasimowicze, Harasimowicze kol., Jaczno, Stock	1,0	0,2	3,0	0,5

Nr	Granice okręgu	Pożary	Liczba pożarów w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Miejscowe zagrożenia	Miejscowe zagrożenia w przeliczeniu na 100 mieszkańców
9	Sołectwa: Grodziszczany, Grzebień, Różanystok	5,0	0,6	6,0	0,8
10	Sołectwa: Brzozowo, Brzozowo kol., Krugło, Łozowo, Łozowo kol., Mościcha, Nierośno	5,0	0,5	11,0	1,0
11	Sołectwa: Bity Kamień, Nowinka, Reszkowce, Sadowo	0,0	0,0	2,0	0,4
12	Sołectwa: Bagny, Jałówka, Podbagny, Sławno, Suchodolina, Wesołowo, Wiązówka, Wroczyńszczyzna	5,0	0,6	6,0	0,8
13	Sołectwa: Hamulka, Kuderewszczyzna, Lewki, Małowista, Olsza, Pięciowłoki, Trzyrzeczki, Sadek, Zwierzyniec Mały, Zwierzyniec Wielki	0,0	0,0	1,0	0,1
14	Sołectwa: Grabowo, Kropiwno, Ostrowie, Ostrowie kol., Szuszałewo	4,0	0,6	2,0	0,3
	ŚREDNIA	3,0	0,4	4,7	0,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Jednostki Ratowniczo-Gaśniczej Sokółka/Posterunek Dąbrowa Białostocka.

4.3.Sfera gospodarcza

PODMIOTY GOSPODARCZE

O aktywności gospodarczej mieszkańców lub jej braku, świadczyć może także liczba podmiotów gospodarczych. W poniższej tabeli przedstawiono liczbę podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców oraz w podziale na wyznaczone podobszary.

Tabela 15.Podmioty gospodarcze na terenie okręgów wydzielonych w obszarze Gminy Dąbrowa Białostocka

Nr	Granice okręgu	Liczba aktywnych podmiotów gospodarczych	Aktywne podmioty gospodarcze przypadające na 100 mieszkańców
1	Dąbrowa Białostocka: ul. Kręta, Mała, Ogrodowa, Orzeszkowej, Pl. Kościuszki, Słoneczna, Tysiąclecia PP	31,0	3,9
2	Dąbrowa Białostocka: ul. Armii Krajowej, Dworcowa, Krzyżanowskiego, Ks. Fordona, Ks. J. Popiełuszki, Południowa, Sikorskiego, Tuwima	16,0	1,7
3	Dąbrowa Białostocka: ul. Gen. Sulika	16,0	1,2
4	Dąbrowa Białostocka: ul. Kalno, Kopernika, Kunawina, Leśna, Mickiewicza, Obwodowa, Osiedlowa, Polna, Przytorowa, Wesoła, Słowackiego, Wąska	53,0	5,8
5	Dąbrowa Białostocka: ul. Dębowa, Górna, Jana Pawła II, Kasztanowa, Klonowa, Kołłątaja, Konopnickiej, Leszczynowa, Lipowa, Małyszówka, Małyszówka kol., Piękna, Sienkiewicza, Skłodowskiej, Solidarności, Sosnowa, Świerkowa, Wierzbowa, Wojska Polskiego	60,0	5,7
6	Dąbrowa Białostocka: ul. 3 Maja, Jasionówka, Jasionówka kol., Łąkowa, Sportowa, Szkolna, 11 Listopada	43,0	4,9
7	Sołectwa: Kamienna Nowa, Kamienna Stara, Kamienna Stara kol., Kierejewszczyzna, Miedzianowo, Nowa Wieś, Osmołowszczyzna,	11,0	1,1
8	Sołectwa: Harasimowicze, Harasimowicze kol., Jaczno, Stock	7,0	1,1
9	Sołectwa: Grodziszczany, Grzebienie, Różanystok	9,0	1,2
10	Sołectwa: Brzozowo, Brzozowo kol., Krugło, Łozowo, Łozowo kol., Mościcha, Nierośno	10,0	0,9
11	Sołectwa: Bity Kamień, Nowinka, Reszkowce, Sadowo	6,0	1,3
12	Sołectwa: Bagny, Jałówka, Podbagny, Sławno, Suchodolina, Wesołowo, Wiązówka, Wroczyńszczyzna	10,0	1,3
13	Sołectwa: Hamulka, Kuderewszczyzna, Lewki, Małowista, Olsza, Pięciowłoki, Trzyrzeczki, Sadek, Zwierzyniec Mały, Zwierzyniec Wielki	12,0	1,2

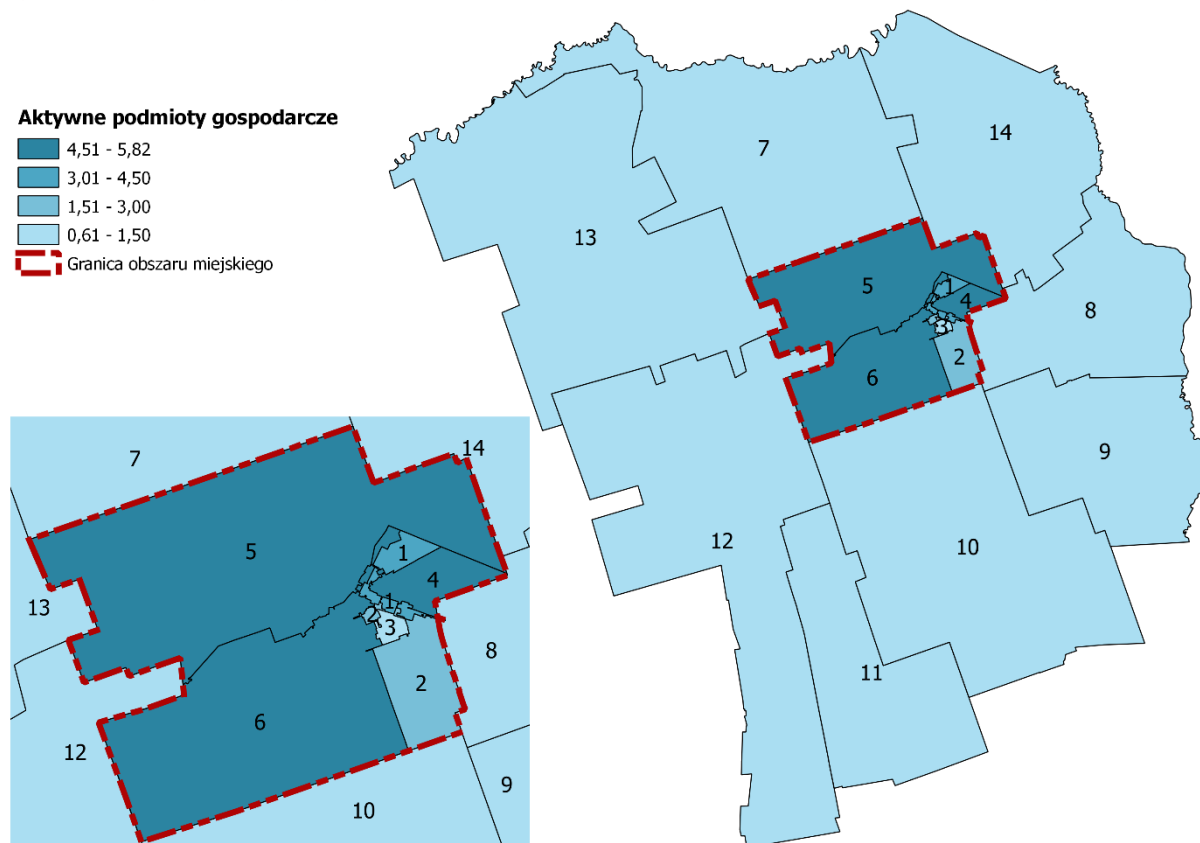
Nr	Granice okręgu	Liczba aktywnych podmiotów gospodarczych	Aktywne podmioty gospodarcze przypadające na 100 mieszkańców
14	Sołectwa: Grabowo, Kropiwno, Ostrowie, Ostrowie kol., Szuszałewo	4,0	0,6
	ŚREDNIA	20,6	2,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej.

Niższą od średniej (2,3) liczbą podmiotów gospodarczych przypadających na 100 mieszkańców charakteryzują się podobszary:

- Numer 2 (Dąbrowa Białostocka: ul. Armii Krajowej, Dworcowa, Krzyżanowskiego, Ks. Fordona, Ks. J. Popiełuszki, Południowa, Sikorskiego, Tuwima);
- Numer 3 (Dąbrowa Białostocka: ul. Gen. Sulika);
- Numer 7 (Sołectwa: Kamienna Nowa, Kamienna Stara, Kamienna Stara kol., Kierejewszczyzna, Miedzianowo, Nowa Wieś, Osmołowszczyzna);
- Numer 8 (Sołectwa: Harasimowicze, Harasimowicze kol., Jaczno, Stock);
- Numer 9 (Sołectwa: Grodziszczany, Grzebień, Różanystok);
- Numer 10 (Sołectwa: Brzozowo, Brzozowo kol., Krugło, Łozowo, Łozowo kol., Mościcha, Nierośno);
- Numer 11 (Sołectwa: Bity Kamień, Nowinka, Reszkowce, Sadowo);
- Numer 12 (Sołectwa: Bagny, Jałówka, Podbagny, Sławno, Suchodolina, Wesołowo, Wiązówka, Wroczyńszczyzna);
- Numer 13 (Sołectwa: Hamulka, Kuderewszczyzna, Lewki, Małowista, Olsza, Pięciowłoki, Trzyrzeczki, Sadek, Zwierzyniec Mały, Zwierzyniec Wielki);
- Numer 14 (Sołectwa: Grabowo, Kropiwno, Ostrowie, Ostrowie kol., Szuszałewo).

Rysunek 10. Aktywne podmioty gospodarcze w przeliczeniu na 100 mieszkańców na terenie jednostek podziału Gminy

Źródło: opracowanie własne.

4.4. Sfera środowiskowa

AZBEST

Szkodliwy wpływ na środowisko oraz na organizm ludzki ma azbest. Na terenie Gminy Dąbrowa Białostocka wciąż znajdują się pokrycia dachowe i odpady wykonane z tego materiału.

Rysunek 11. Azbest (kg) na terenie jednostek podziału Gminy

Źródło: opracowanie własne.

Najwięcej azbestu znajduje się na terenie:

- Okręgu 10 (Sołectwa: Brzozowo, Brzozowo kol., Krugło, Łozowo, Łozowo kol., Mościcha, Nierośno) – 467 148 kg;
- Okręgu 7 (Sołectwa: Kamienna Nowa, Kamienna Stara, Kamienna Stara kol., Kierejewszczyzna, Miedzianowo, Nowa Wieś, Osmołowszczyzna) – 429 265 kg;
- Okręgu 12 (Sołectwa: Bagny, Jałówka, Podbagny, Sławno, Suchodolina, Wesołowo, Wiązówka, Wroczyńszczyzna) – 382 393 kg.

Szczegółowy wykaz azbestu na terenie okręgów wydzielonych w obrębie Gminy Dąbrowa Białostocka przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela 16. Azbest na terenie okręgów wydzielonych w obrębie Gminy Dąbrowa Białostocka

Nr	Granice okręgu	Azbest (kg)
1	Dąbrowa Białostocka: ul. Kręta, Mała, Ogrodowa, Orzeszkowej, Pl. Kościuszki, Słoneczna, Tysiąclecia PP	7117,0
2	Dąbrowa Białostocka: ul. Armii Krajowej, Dworcowa, Krzyżanowskiego, Ks. Fordona, Ks. J. Popiełuszki, Południowa, Sikorskiego, Tuwima	19668,0
3	Dąbrowa Białostocka: ul. Gen. Sulika	660,0
4	Dąbrowa Białostocka: ul. Kalno, Kopernika, Kunawina, Leśna, Mickiewicza, Obwodowa, Osiedlowa, Polna, Przytorowa, Wesoła, Słowackiego, Wąska	17798,0
5	Dąbrowa Białostocka: ul. Dębowa, Górna, Jana Pawła II, Kasztanowa, Klonowa, Kołłątaja, Konopnickiej, Leszczynowa, Lipowa, Małyszówka, Małyszówka kol., Piękna, Sienkiewicza, Skłodowskiej, Solidarności, Sosnowa, Świerkowa, Wierzbowa, Wojska Polskiego	146718,0
6	Dąbrowa Białostocka: ul. 3 Maja, Jasionówka, Jasionówka kol., Łąkowa, Sportowa, Szkolna, 11 Listopada	221133,0
7	Sołectwa: Kamienna Nowa, Kamienna Stara, Kamienna Stara kol., Kierejewszczyzna, Miedzianowo, Nowa Wieś, Osmołowszczyzna,	429265,0
8	Sołectwa: Harasimowicze, Harasimowicze kol., Jaczno, Stock	141553,0
9	Sołectwa: Grodziszczany, Grzebień, Różanystok	191389,0
10	Sołectwa: Brzozowo, Brzozowo kol., Krugło, Łozowo, Łozowo kol., Mościcha, Nierośno	467148,0
11	Sołectwa: Bity Kamień, Nowinka, Reszkowce, Sadowo	291060,0
12	Sołectwa: Bagny, Jałówka, Podbagny, Sławno, Suchodolina, Wesołowo, Wiązówka, Wroczyńszczyzna	382393,0
13	Sołectwa: Hamulka, Kuderewszczyzna, Lewki, Małowista, Olsza, Pięciowłoki, Trzyrzeczki, Sadek, Zwierzyniec Mały, Zwierzyniec Wielki	225258,0
14	Sołectwa: Grabowo, Kropiwno, Ostrowie, Ostrowie kol., Szuszałewo	303457,0
	ŚREDNIA	203186,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Białostockiej.

4.5. Sfera przestrzenno-funkcjonalna

ZABYTKI

Analizie poddano również liczbę obiektów zabytkowych, wpisanych do ewidencji Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Białymstoku. Średnia wyniosła 4 zabytki przypadające na każdy z wydzielonych w obrębie Gminy okręg. Najwięcej znajduje się na terenach wiejskich, dokładnie w:

- Okręgu 9 (Sołectwa: Grodziszczany, Grzebień, Różanystok) – 22 zabytki;
- Okręgu 7 (Sołectwa: Kamienna Nowa, Kamienna Stara, Kamienna Stara kol., Kierejewszczyzna, Miedzianowo, Nowa Wieś, Osmołowszczyzna) – 11 zabytków;
- Okręgu 8 (Sołectwa: Harasimowicze, Harasimowicze kol., Jaczno, Stock) – 7 zabytków.

Rysunek 12. Liczba zabytków z wojewódzkiej ewidencji na terenie jednostek podziału Gminy

Źródło: opracowanie własne.

Zabytki podnoszą atrakcyjność miasta, z drugiej jednak strony, ze względu na swój wiek i stan, wymagają wyższych nakładów finansowych na ich utrzymanie. Dlatego też za obszar kryzysowy uznano okręgi, w których znajduje się największa liczba zabytków. Rozmieszczenie zabytków na terenie okręgów wyznaczonych w obrębie Gminy Dąbrowa Białostocka przedstawiono w tabeli:

Tabela 17. Zabytki na terenie okręgów wyznaczonych w obrębie Gminy Dąbrowa Białostocka

Nr	Granice okręgu	Liczba zabytków w wojewódzkiej ewidencji
1	Dąbrowa Białostocka: ul. Kręta, Mała, Ogrodowa, Orzeszkowej, Pl. Kościuszki, Słoneczna, Tysiąclecia PP	3,0
2	Dąbrowa Białostocka: ul. Armii Krajowej, Dworcowa, Krzyżanowskiego, Ks. Fordona, Ks. J. Popiełuszki, Południowa, Sikorskiego, Tuwima	2,0
3	Dąbrowa Białostocka: ul. Gen. Sulika	0,0
4	Dąbrowa Białostocka: ul. Kalno, Kopernika, Kunawina, Leśna, Mickiewicza, Obwodowa, Osiedlowa, Polna, Przytorowa, Wesola, Słowackiego, Wąska	0,0
5	Dąbrowa Białostocka: ul. Dębowa, Górna, Jana Pawła II, Kasztanowa, Klonowa, Kołłątaja, Konopnickiej, Leszczynowa, Lipowa, Małyszówka, Małyszówka kol., Piękna, Sienkiewicza, Skłodowskiej, Solidarności, Sosnowa, Świerkowa, Wierzbowa, Wojska Polskiego	1,0
6	Dąbrowa Białostocka: ul. 3 Maja, Jasionówka, Jasionówka kol., Łąkowa, Sportowa, Szkolna, 11 Listopada	2,0

Nr	Granice okręgu	Liczba zabytków w wojewódzkiej ewidencji
7	Sołectwa: Kamienna Nowa, Kamienna Stara, Kamienna Stara kol., Kierejewszczyzna, Miedzianowo, Nowa Wieś, Osmołowszczyzna,	11,0
8	Sołectwa: Harasimowicze, Harasimowicze kol., Jaczno, Stock	7,0
9	Sołectwa: Grodziszczany, Grzebienie, Różanystok	21,0
10	Sołectwa: Brzozowo, Brzozowo kol., Krugło, Łozowo, Łozowo kol., Mościcha, Nierośno	3,0
11	Sołectwa: Bity Kamień, Nowinka, Reszkowce, Sadowo	0,0
12	Sołectwa: Bagny, Jałówka, Podbagny, Sławno, Suchodolina, Wesołowo, Wiązówka, Wroczyńszczyzna	0,0
13	Sołectwa: Hamulka, Kuderewszczyzna, Lewki, Małowista, Olsza, Pięciowłoki, Trzyrzeczki, Sadek, Zwierzyniec Mały, Zwierzyniec Wielki	4,0
14	Sołectwa: Grabowo, Kropiwno, Ostrowie, Ostrowie kol., Szuszałewo	2,0
	ŚREDNIA	4,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie ewidencji Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Białymstoku.

4.6. Sfera techniczna

ULICZNE LAMPY OŚWIETLENIOWE

Odpowiednie rozmieszczenie i liczba ulicznych lamp oświetleniowych wpływając na komfort funkcjonowania oraz poczucie bezpieczeństwa mieszkańców. Przeanalizowano liczbę ulicznych lamp oświetleniowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców każdego z wydzielonych okręgów:

Tabela 18. Uliczne lampy oświetleniowe na terenie okręgów wyznaczonych w obrębie Gminy Dąbrowa Białostocka

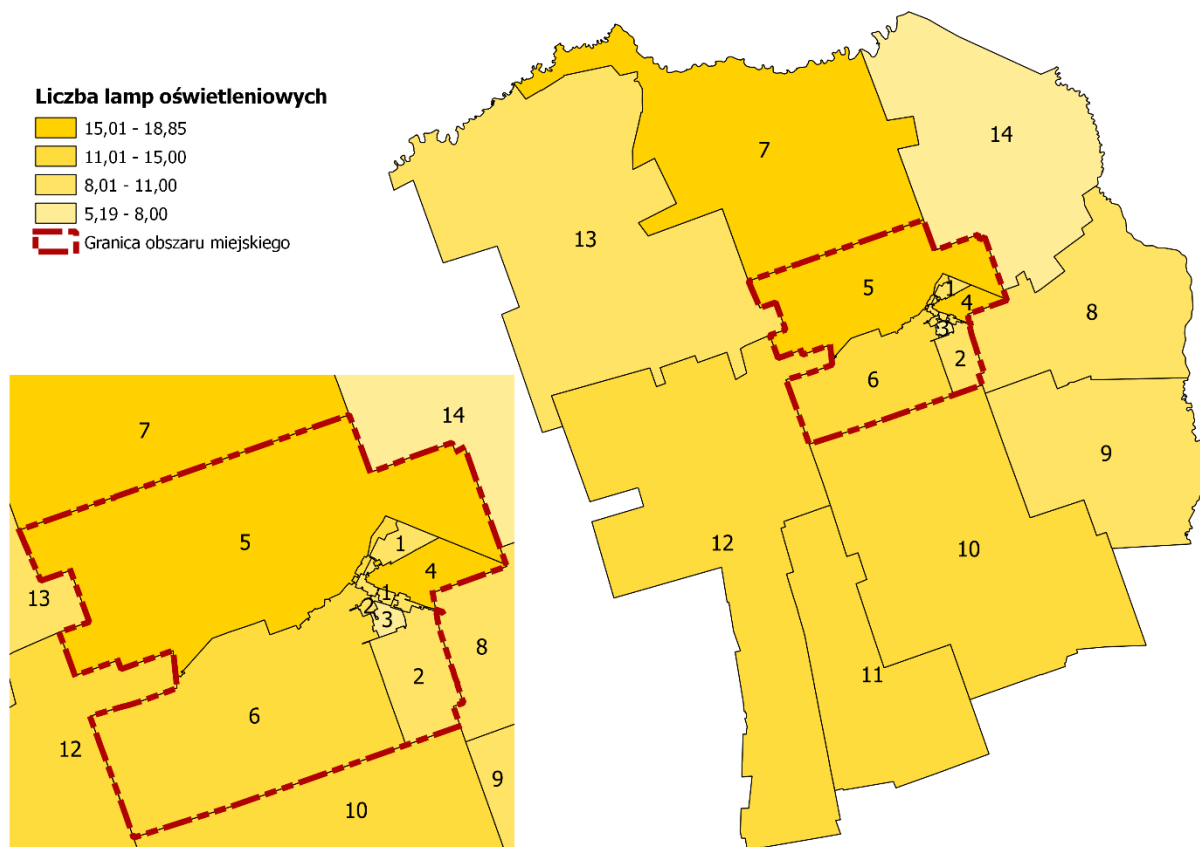
Nr	Granice okręgu	Liczba lamp oświetleniowych	Liczba lamp oświetleniowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców
1	Dąbrowa Białostocka: ul. Kręta, Mała, Ogrodowa, Orzeszkowej, Pl. Kościuszki, Słoneczna, Tysiąclecia PP	79,0	9,9
2	Dąbrowa Białostocka: ul. Armii Krajowej, Dworcowa, Krzyżanowskiego, Ks. Fordona, Ks. J. Popiełuszki, Południowa, Sikorskiego, Tuwima	87,0	9,4
3	Dąbrowa Białostocka: ul. Gen. Sulika	72,0	5,2
4	Dąbrowa Białostocka: ul. Kalno, Kopernika, Kunawina, Leśna, Mickiewicza, Obwodowa, Osiedlowa, Polna, Przytorowa, Wesoła, Słowackiego, Wąska	159,0	17,5
5	Dąbrowa Białostocka: ul. Dębowa, Górna, Jana Pawła II, Kasztanowa, Klonowa, Kołtąta, Konopnickiej, Leszczynowa, Lipowa, Małyszówka, Małyszówka kol., Piękna, Sienkiewicza, Skłodowskiej, Solidarności, Sosnowa, Świerkowa, Wierzbowa, Wojska Polskiego	197,0	18,9
6	Dąbrowa Białostocka: ul. 3 Maja, Jasionówka, Jasionówka kol., Łąkowa, Sportowa, Szkolna, 11 Listopada	129,0	14,7
7	Sołectwa: Kamienna Nowa, Kamienna Stara, Kamienna Stara kol., Kierejewszczyzna, Miedzianowo, Nowa Wieś, Osmołowszczyzna,	163,0	16,4
8	Sołectwa: Harasimowicze, Harasimowicze kol., Jaczno, Stock	54,0	8,6
9	Sołectwa: Grodziszczany, Grzebień, Różanystok	82,0	10,5
10	Sołectwa: Brzozowo, Brzozowo kol., Krugło, Łozowo, Łozowo kol., Mościcha, Nierośno	125,0	11,7
11	Sołectwa: Bity Kamień, Nowinka, Reszkowce, Sadowo	57,0	12,0
12	Sołectwa: Bagny, Jałówka, Podbagny, Sławno, Suchodolina, Wesołowo, Wiązówka, Wroczyńszczyzna	95,0	11,9
13	Sołectwa: Hamulka, Kuderewszczyzna, Lewki, Małowista, Olsza, Pięciowłoki, Trzyrzeczki, Sadek, Zwierzyniec Mały, Zwierzyniec Wielki	101,0	10,0
14	Sołectwa: Grabowo, Kropiwno, Ostrowie, Ostrowie kol., Szuszałewo	35,0	5,3
	ŚREDNIA	102,5	11,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Białostockiej.

Okręgi, w których znajduje się niższa niż średnia (11,6) liczba ulicznych lamp oświetleniowych przypadających na każde 100 mieszkańców to:

- Okręg 1 (Dąbrowa Białostocka: ul. Kręta, Mała, Ogrodowa, Orzeszkowej, Pl. Kościuszki, Słoneczna, Tysiąclecia PP) – 9,9 lampy;
- Okręg 2 (Dąbrowa Białostocka: ul. Armii Krajowej, Dworcowa, Krzyżanowskiego, Ks. Fordona, Ks. J. Popiełuszki, Południowa, Sikorskiego, Tuwima) – 9,4 lampy;
- Okręg 3 (Dąbrowa Białostocka: ul. Gen. Sulika) – 5,2 lampy;
- Okręg 8 (Sołectwa: Harasimowicze, Harasimowicze kol., Jaczo, Stock) – 8,6 lampy;
- Okręg 9 (Sołectwa: Grodziszczany, Grzebienie, Różanystok) – 10,5 lampy;
- Okręg 13 (Sołectwa: Hamulka, Kuderewszczyzna, Lewki, Małowista, Olsza, Pięciowłoki, Trzyrzeczki, Sadek, Zwierzyniec Mały, Zwierzyniec Wielki) – 10 lamp;
- Okręg 14 (Sołectwa: Grabowo, Kropiwno, Ostrowie, Ostrowie kol., Szuszałewo) – 5,3 lampy.

Rysunek 13. Liczba lamp oświetleniowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców na terenie jednostek podziału Gminy

Źródło: opracowanie własne.

4.7. Identyfikacja obszarów kryzysowych

PODSUMOWANIE: OBSZAR ZDEGRADOWANY

W celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego, dla każdej z jednostek podziału zsumowano liczbę zjawisk kryzysowych występujących w sferze społecznej. Za obszar zdegradowany uznano te okręgi, na terenie których zaobserwowano mniej korzystną niż średnia dla całej Gminy Dąbrowa Białostocka liczbę zjawisk problemowych. Szczegóły zaprezentowano w poniższej tabeli

Tabela 19. Sfera społeczna – podsumowanie zjawisk problemowych

Nr	Granice okręgu	Ludność w wieku poprodukcyjnym na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni łącznie na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni bez pracy do 24 miesięcy na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni bez pracy powyżej 24 miesięcy na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni z podstawowym lub niższym wykształceniem na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni z co najmniej gimnazjalnym wykształceniem na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Osoby korzystające z pomocy społecznej na 100 mieszkańców	Liczba pożarów w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Miejscowe zagrożenia w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Organizacje pozarządowe przypadające na 100 mieszkańców	Zjawiska kryzysowe w sferze społecznej
1	Dąbrowa Białostocka: ul. Kręta, Mała, Ogrodowa, Orzeszkowej, Pl. Kościuszki, Słoneczna, Tysiąclecia PP	28,6	17,9	6,1	11,8	3,2	14,8	11,9	0,2	1,0	0,4	8
2	Dąbrowa Białostocka: ul. Armii Krajowej, Dworcowa, Krzyżanowskiego, Ks. Fordona, Ks. J. Popiełuszki, Południowa, Sikorskiego, Tuwima	28,3	12,3	7,5	4,8	1,7	10,6	10,6	0,2	0,9	0,0	5
3	Dąbrowa Białostocka: ul. Gen. Sulika	39,1	10,9	5,5	5,4	4,3	5,4	7,9	0,0	0,0	0,1	6
4	Dąbrowa Białostocka: ul. Kalno, Kopernika, Kunawina, Leśna, Mickiewicza, Obwodowa, Osiedlowa, Polna, Przytorowa, Wesoła, Słowackiego, Wąska	23,7	11,4	4,5	6,9	1,4	10,0	4,7	0,8	0,4	0,1	6
5	Dąbrowa Białostocka: ul. Dębowa, Górna, Jana Pawła II, Kasztanowa, Klonowa, Kołtąta, Konopnickiej, Leszczynowa, Lipowa, Małyszówka, Małyszówka kol., Piękna, Sienkiewicza, Skłodowskiej, Solidarności, Sosnowa, Świerkowa, Wierzbowa, Wojska Polskiego	22,0	11,9	4,3	7,6	2,2	10,5	7,6	0,3	0,4	0,5	5

Nr	Granice okręgu	Ludność w wieku poprodukcyjnym na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni łącznie na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni bez pracy do 24 miesięcy na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni bez pracy powyżej 24 miesięcy na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni z podstawowym lub niższym wykształceniem na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni z co najmniej gimnazjalnym wykształceniem na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Osoby korzystające z pomocy społecznej na 100 mieszkańców	Liczba pożarów w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Miejscowe zagrożenia w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Organizacje pozarządowe przypadające na 100 mieszkańców	Zjawiska kryzysowe w sferze społecznej
6	Dąbrowa Białostocka: ul. 3 Maja, Jasionówka, Jasionówka kol., Łąkowa, Sportowa, Szkolna, 11 Listopada	22,4	13,1	5,6	7,5	1,5	11,5	10,0	0,7	0,6	0,1	7
7	Sołectwa: Kamienna Nowa, Kamienna Stara, Kamienna Stara kol., Kierejewszczyzna, Miedzianowo, Nowa Wieś, Osmołowszczyzna,	28,1	7,2	2,2	1,4	1,4	4,5	13,6	0,2	0,6	0,3	2
8	Sołectwa: Harasimowicze, Harasimowicze kol., Jaczno, Stock	24,0	8,3	2,2	2,7	0,7	4,2	9,1	0,2	0,5	0,2	1
9	Sołectwa: Grodziszczany, Grzebień, Różanystok	29,9	11,0	2,0	5,9	2,2	5,7	17,9	0,6	0,8	0,6	7
10	Sołectwa: Brzozowo, Brzozowo kol., Krugło, Łozowo, Łozowo kol., Mościcha, Nierośno	28,8	8,6	1,7	3,6	1,4	3,9	9,4	0,5	1,0	0,0	4
11	Sołectwa: Bity Kamień, Nowinka, Reszkowce, Sadowo	40,4	6,0	0,0	3,4	1,1	2,2	9,7	0,0	0,4	0,2	2
12	Sołectwa: Bagny, Jałówka, Podbagny, Sławno, Suchodolina, Wesołowo, Wiązówka, Wroczyńszczyzna	25,8	6,2	1,2	3,1	1,7	2,5	10,9	0,6	0,8	0,5	2

Nr	Granice okręgu	Ludność w wieku poprodukcyjnym na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni łącznie na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni bez pracy do 24 miesięcy na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni bez pracy powyżej 24 miesięcy na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni z podstawowym lub niższym wykształceniem na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Bezrobotni z co najmniej gimnazjalnym wykształceniem na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	Osoby korzystające z pomocy społecznej na 100 mieszkańców	Liczba pożarów w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Miejscowe zagrożenia w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Organizacje pozarządowe przypadające na 100 mieszkańców	Zjawiska kryzysowe w sferze społecznej
13	Sołectwa: Hamulka, Kuderewszczyzna, Lewki, Małowista, Olsza, Pięciowlówki, Trzyrzeczki, Sadek, Zwierzyniec Mały, Zwierzyniec Wielki	22,6	7,9	2,0	2,8	0,8	2,0	26,1	0,0	0,1	0,2	2
14	Sołectwa: Grabowo, Kropiwno, Ostrowie, Ostrowie kol., Szuszałewo	36,7	7,0	1,7	3,2	1,5	3,4	12,6	0,6	0,3	0,2	4
suma/średnia		28,6	10,0	3,3	5,0	1,8	6,5	11,6	0,4	0,6	0,2	4,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych.

Rysunek 14. Suma zjawisk kryzysowych w sferze społecznej

Zjawiska kryzysowe w sferze społecznej

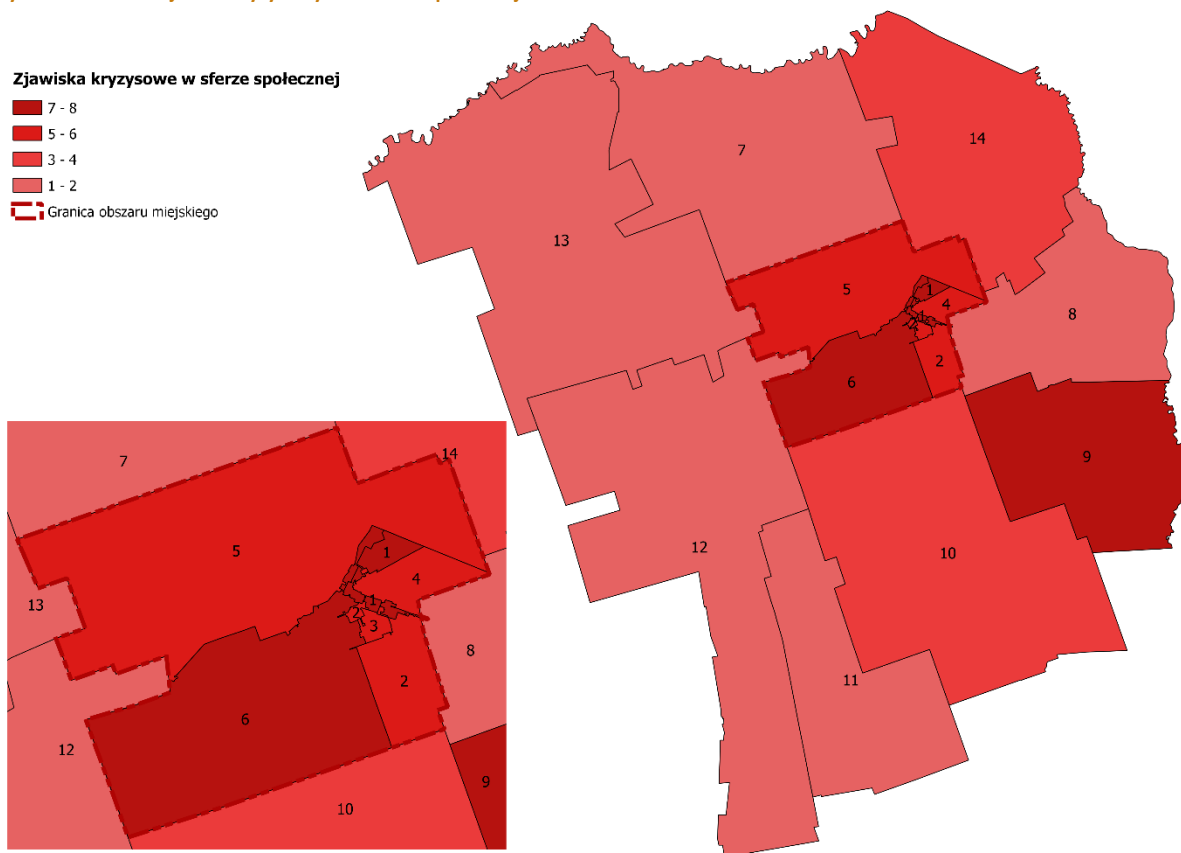
7 - 8

5 - 6

3 - 4

1 - 2

Granica obszaru miejskiego

Źródło: opracowanie własne.

Obszar zdegradowany tworzą:

1. Cały teren miejski:

- **Okręg 1:** Dąbrowa Białostocka: ul. Kręta, Mała, Ogrodowa, Orzeszkowej, Pl. Kościuszki, Słoneczna, Tysiąclecia PP (**8 problemowych zjawisk w sferze społecznej**);
- **Okręg 2:** Dąbrowa Białostocka: ul. Armii Krajowej, Dworcowa, Krzyżanowskiego, Ks. Fordona, Ks. J. Popiełuszki, Południowa, Sikorskiego, Tuwima (**5 problemowych zjawisk w sferze społecznej**);
- **Okręg 3:** Dąbrowa Białostocka: ul. Gen. Sulika (**6 problemowych zjawisk w sferze społecznej**);
- **Okręg 4:** Dąbrowa Białostocka: ul. Kalno, Kopernika, Kunawina, Leśna, Mickiewicza, Obwodowa, Osiedlowa, Polna, Przytorowa, Wesoła, Słowackiego, Wąska (**5 problemowych zjawisk w sferze społecznej**);
- **Okręg 5:** Dąbrowa Białostocka: ul. Dębowa, Górna, Jana Pawła II, Kasztanowa, Klonowa, Kołtąja, Konopnickiej, Leszczynowa, Lipowa, Małyszówka, Małyszówka kol., Piękna,

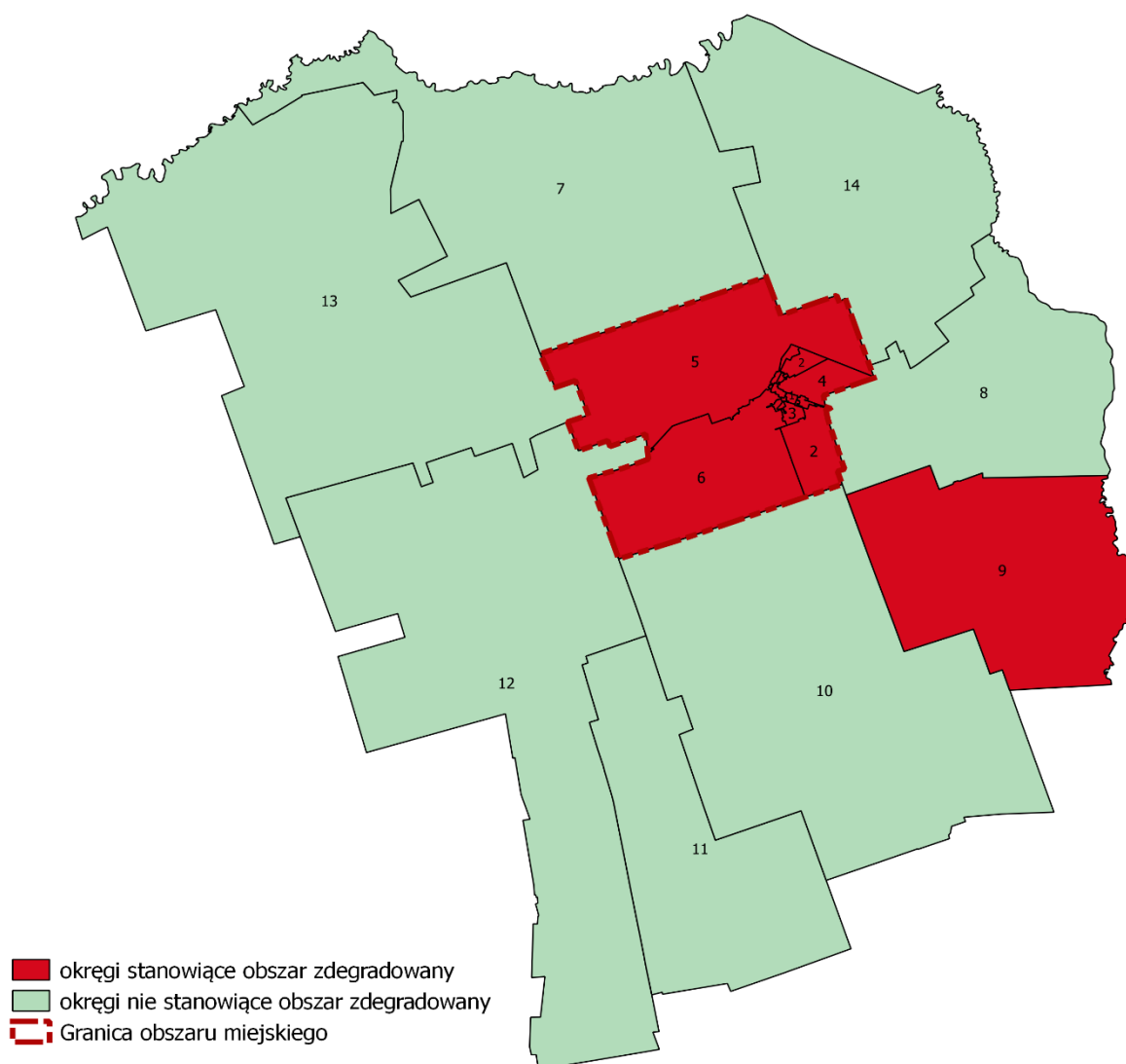
Sienkiewicza, Skłodowskiej, Solidarności, Sosnowa, Świerkowa, Wierzbowa, Wojska Polskiego
(5 problemowych zjawisk w sferze społecznej);

- **Okręg 6:** Dąbrowa Białostocka: ul. 3 Maja, Jasionówka, Jasionówka kol., Łąkowa, Sportowa, Szkolna, 11 Listopada (6 problemowych zjawisk w sferze społecznej);

2. Fragment terenów wiejskich:

- **Okręg 9:** Sołectwa: Grodziszczany, Grzebienie, Różanystok (7 problemowych zjawisk w sferze społecznej).

Rysunek 15. Obszar zdegradowany na terenie Gminy Dąbrowa Białostocka

Źródło: opracowanie własne.

PODSUMOWANIE: OBSZAR REWITALIZACJI

Do rewitalizacji wyznaczono obszar, na którym miejsce ma największe nagromadzenie i kumulacja zjawisk kryzysowych. Obszar rewitalizacji wyznaczono z okręgów, które tworzą obszar zdegradowany, czyli tych, które charakteryzują się największym nagromadzeniem zjawisk problemowych w sferze społecznej. Dla każdego z nich zliczono liczbę pozostałych sfer, w których zdiagnozowano stan kryzysowy. Szczegóły przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela 20. Sfery inne niż społeczna, w których zdiagnozowano zjawiska problemowe dla okręgów tworzących obszar zdegradowany

Granice okręgu	Stan kryzysowy w sferze gospodarczej	Stan kryzysowy w sferze środowiskowej	Stan kryzysowy w sferze przestrzenno-funkcjonalnej	Stan kryzysowy w sferze technicznej	Suma sfer innych niż społeczna, w których zdiagnozowano stan kryzysowy
<u>Dąbrowa Białostocka: ul. Kręta, Mała, Ogrodowa, Orzeszkowej, Pl. Kościuszki, Słoneczna, Tysiąclecia PP</u>				TAK	1
<u>Dąbrowa Białostocka: ul. Armii Krajowej, Dworcowa, Krzyżanowskiego, Ks. Fordona, Ks. J. Popiełuszki, Południowa, Sikorskiego, Tuwima</u>	TAK			TAK	2
<u>Dąbrowa Białostocka: ul. Gen. Sulika</u>	TAK			TAK	2
<u>Dąbrowa Białostocka: ul. Kalno, Kopernika, Kunawina, Leśna, Mickiewicza, Obwodowa, Osiedlowa, Polna, Przytorowa, Wesoła, Słowackiego, Wąska</u>					0
<u>Dąbrowa Białostocka: ul. Dębowa, Górna, Jana Pawła II, Kasztanowa, Klonowa, Kołtąja, Konopnickiej, Leszczynowa, Lipowa, Małyszówka, Małyszówka kol., Piękna, Sienkiewicza, Skłodowskiej, Solidarności, Sosnowa, Świerkowa, Wierzbowa, Wojska Polskiego</u>					0
<u>Dąbrowa Białostocka: ul. 3 Maja, Jasionówka, Jasionówka kol., Łąkowa, Sportowa, Szkolna, 11 Listopada</u>		TAK			1
<u>Sołectwa: Grodziszczany, Grzebienie, Różanystok</u>	TAK		TAK	TAK	2
					ŚREDNIA: 1,29

Źródło: opracowanie własne na podstawie pozyskanych danych.

Obszar rewitalizacji tworzą okręgi, w których zdiagnozowano sytuację kryzysową w sferze społecznej oraz w większej niż średnia dla obszaru zdegradowanego (1,29) liczbie pozostałych analizowanych sfer. Są to:

- **Podobszar rewitalizacji 1: Okręg 9 - Sołectwa Grodziszczany, Grzebień, Różanystok**

Podobszar ten charakteryzuje się zdegradowaniem w sferze społecznej oraz 3 sferach: gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej, w tym:

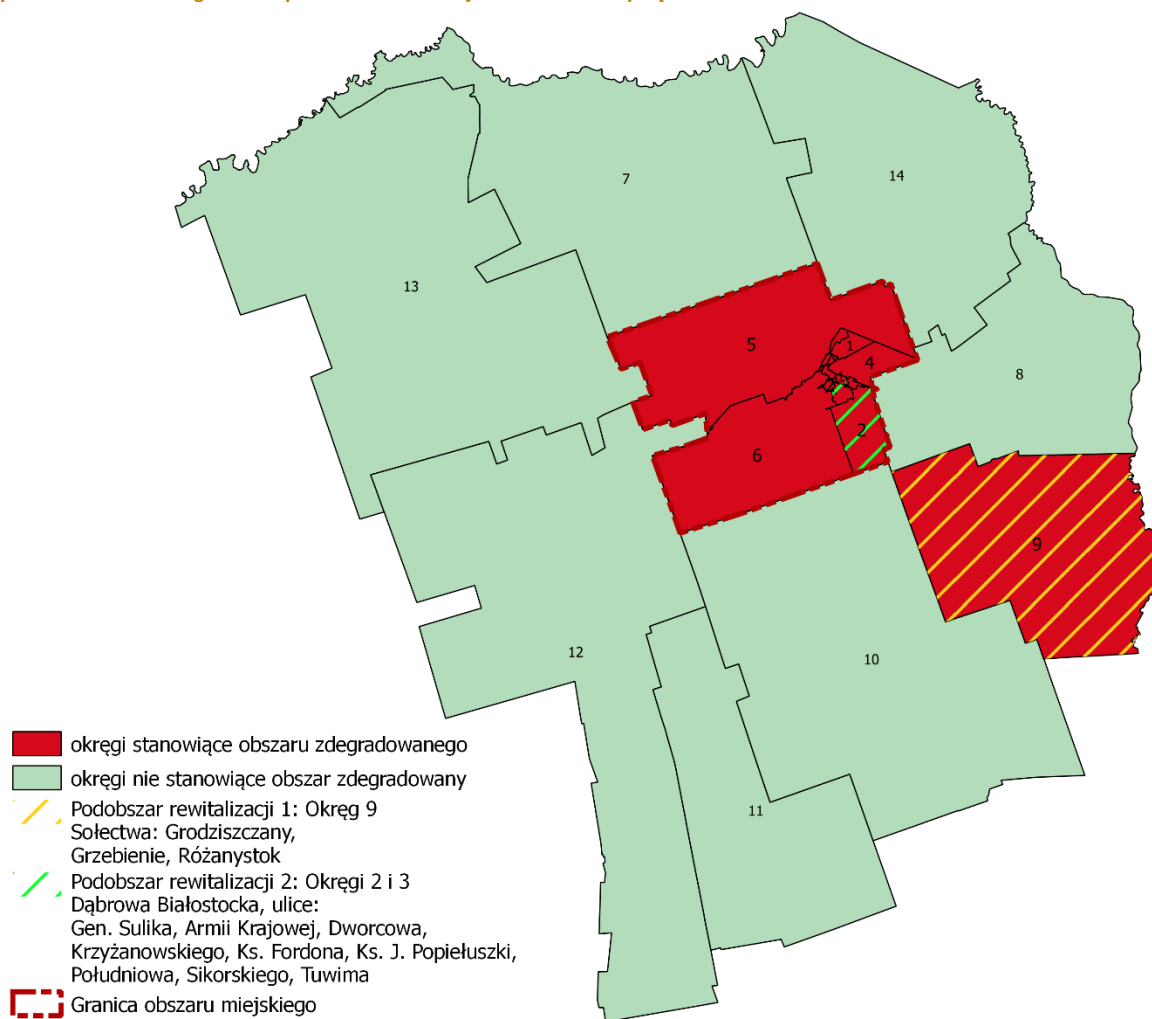
- wyższą od średniej dla Gminy liczbą mieszkańców w wieku poprodukcyjnym;
- wyższym niż średnia dla Gminy udziałem osób bezrobotnych wśród mieszkańców w wieku produkcyjnym, w tym bezrobotnych powyżej 24 miesięcy oraz bezrobotnych z podstawowym lub niższym wykształceniem;
- wyższym niż średnia dla Gminy odsetkiem osób korzystających z opieki pomocy społecznej;
- wyższą niż średnia dla Gminy liczbą zabytków;
- niższą niż średnia dla Gminy liczbą ulicznych lamp oświetleniowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców;
- wyższą niż średnia dla Gminy liczbą pożarów i miejscowych zagrożeń;
- niższą niż średnia dla Gminy liczbą aktywnych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców.

- **Podobszar rewitalizacji 2: Okręgi 2 i 3 - Dąbrowa Białostocka, ulice: Gen. Sulika, Armii Krajowej, Dworcowa, Krzyżanowskiego, Ks. Fordona, Ks. J. Popiełuszki, Południowa, Sikorskiego, Tuwima**

Podobszar ten charakteryzuje się zdegradowaniem w sferze społecznej oraz 2 sferach: gospodarczej i technicznej, w tym:

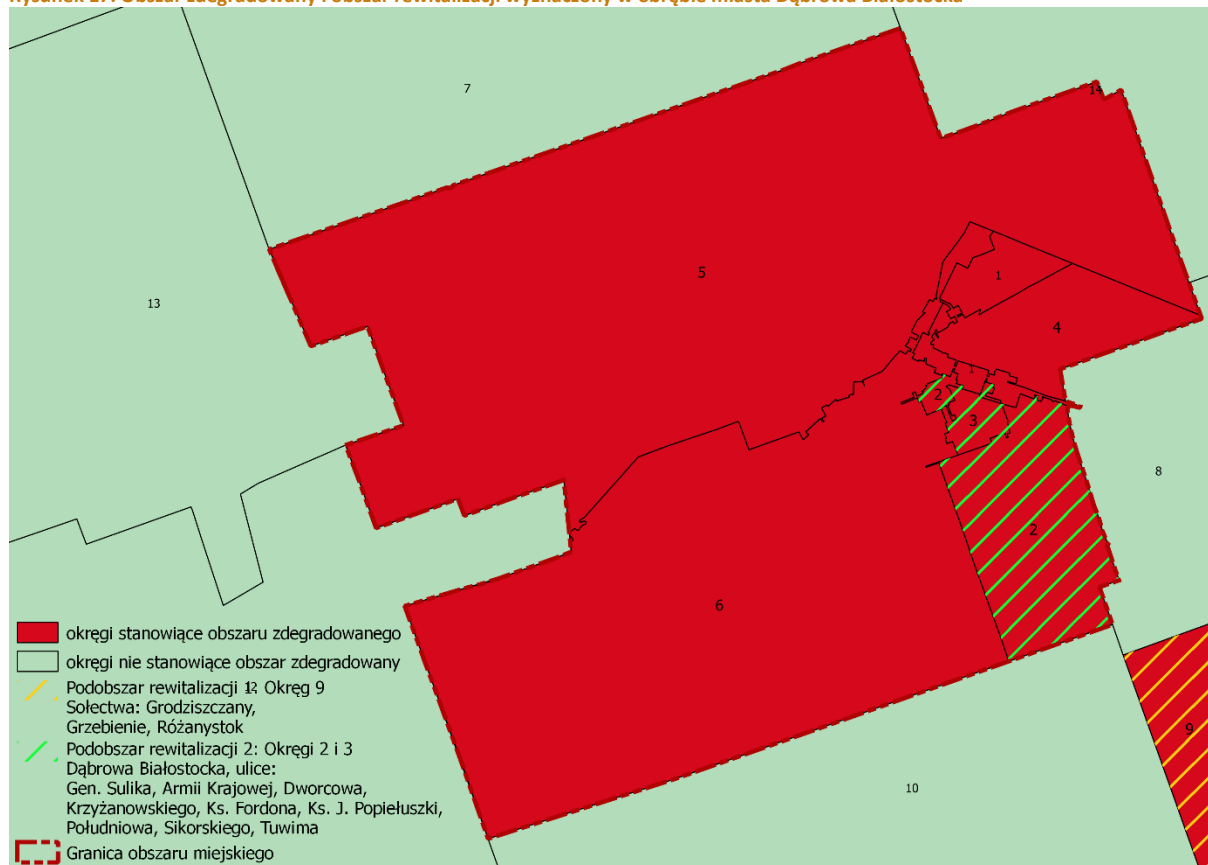
- wyższą niż średnia dla Gminy liczbą mieszkańców w wieku poprodukcyjnym;
- wyższym niż średnia dla Gminy udziałem osób bezrobotnych wśród mieszkańców w wieku produkcyjnym, w tym bezrobotnych powyżej 24 miesięcy oraz bezrobotnych z wykształceniem co najmniej gimnazjalnym;
- niższą niż średnia dla Gminy liczbą ulicznych lamp oświetleniowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców;
- wyższą niż średnia dla Gminy liczbą miejscowych zagrożeń;
- niższą niż średnia dla Gminy liczbą aktywnych organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców;
- niższą niż średnia dla Gminy liczbą aktywnych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców.

Rysunek 16. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji na terenie Gminy Dąbrowa Białostocka

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 17. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji wyznaczony w obrębie miasta Dąbrowa Białostocka

Źródło: opracowanie własne.

Podobzary te zajmują 1916,55 ha (7,66% powierzchni Gminy), zamieszkuje je 3092 osoby (25,02% wszystkich mieszkańców). Spełniają więc podstawowe kryterium związane z wyznaczaniem obszaru rewitalizacji, tj. nie przekraczają 20% powierzchni oraz 30% wszystkich mieszkańców Gminy Dąbrowa Białostocka.

5. POGŁĘBIONA CHARAKTERYSTYKA OBSZARU REWITALIZACJI

PODOBSZAR REWITALIZACJI 1: OKRĘG 9 – SOŁECTWA GRODZISZCZANY, GRZEBIENIE, RÓŻANYSTOK

Na Podobszarze rewitalizacji 1 zameldowanych na pobyt stały jest 782 osoby. Na obszarze rewitalizacji funkcjonuje Salezjański Ośrodek Wychowawczy, Ośrodek Socjoterapii, Bazylika Ofiarowania Najświętszej Maryi Panny, szkoła i dom pielgrzyma.

Rysunek 18. Bazylika Ofiarowania Najświętszej Maryi Panny w Różanymstoku

Źródło: dokumentacja fotograficzna ze spaceru badawczego.

Rysunek 19. Zespół Szkolno-Przedszkolny w Różanymstoku

Źródło: dokumentacja fotograficzna ze spaceru badawczego.

Przeprowadzona analiza wskaźnikowa wykazała, że Podobszar rewitalizacji 1 cechuje się wysokim udziałem osób starszych w strukturze mieszkańców. Na 100 osób w wieku produkcyjnym, przypada 29,9 osób w wieku poprodukcyjnym przy średniej dla Gminy równej 28,6. Również respondenci w badaniu ankietowym wskazali, że grupą wymagającą wsparcia powinni być seniorzy. Osoby starsze, często ze względu na wiek, stan zdrowia i niski dochód finansowy, narażeni są na wykluczenie z życia społecznego i publicznego, dlatego istotne jest zapewnienie seniorom odpowiedniej, nieodpłatnej oferty w zakresie usług zdrowotnych i spędzania czasu wolnego.

Kolejnym problemem zdiagnozowanym na Podobszarze rewitalizacji 1 jest bezrobocie. W strukturze osób pozostających bez pracy dominują: bezrobotni powyżej 24 miesięcy oraz z wykształceniem podstawowym lub niższym. Przyczyną wysokiego poziomu bezrobocia było zamknięcie gospodarstwa rolnego w Różanymstoku. Wielu mieszkańców straciło pracę i nie mogło znaleźć zatrudnienia zgodnego z profilem wykształcenia. Skuteczna aktywizacja zawodowa, szczególnie osób długotrwale pozostających bez pracy, jest bardzo trudna ze względu na pogłębiające się zjawisko niechęci zmiany sytuacji życiowej. Niemożliwość zaspokojenia potrzeb własnych i rodziny powoduje, że mieszkańcy

zaczynają korzystać ze świadczeń społecznych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej (17,9 osób na 100 mieszkańców przy średniej dla gminy równej 11,6). Długotrwałe otrzymywanie zasiłków często prowadzi do uzależnienia w tej kwestii i braku motywacji do podjęcia zatrudnienia. W konsekwencji przyczynia się to do obniżenia statusu społecznego i wykluczenia z życia społeczności lokalnej.

Innym zdiagnozowanym problemem jest mała liczba ulicznych lamp oświetleniowych. Niedostateczne doświetlenie przestrzeni publicznej zwiększa poczucie niebezpieczeństwa, poprzez wzrost liczby wypadków z udziałem pieszych i samochodów. Również na niski poziom bezpieczeństwa wpływa wyższa niż średnia dla Gminy liczba pożarów i miejscowych zagrożeń. Zagrożenia wynikające z działalności człowieka lub naturalnych sił przyrody, zmniejszą atrakcyjność obszaru rewitalizacji jako miejsca do potencjalnego zamieszkania.

Na terenie Podobszaru rewitalizacji 1 zdiagnozowano występowanie problemów również w sferze poza społecznej. Pierwszym z nich jest mała liczba aktywnych podmiotów gospodarczych. Wielu mieszkańców obszaru rewitalizacji zmuszonych jest szukać zatrudnienia poza swoim miejscem zamieszkania. Czas poświęcony na podróż do pracy powoduje, że mieszkańcy niechętnie angażują się w inicjatywy podejmowane na terenie sołectw. W badaniu ankietowym respondenci wskazali na potrzebę realizacji przedsięwzięć mających na celu promocję przedsiębiorczości oraz wsparcie dla osób zakładających działalność gospodarczą, co pozwoli na ograniczenie stanu kryzysowego występującego na obszarze rewitalizacji.

Kolejnym z nich jest wyższa niż średnia dla Gminy liczba zabytków. Z jednej strony zabytki stanowią potencjał do wykorzystania przy realizacji działań rewitalizacyjnych, ale z drugiej wymagają dużych nakładów pracy i środków finansowych, aby utrzymać je w odpowiednim stanie. Dodatkowo konieczne jest uwzględnienie specjalnych przepisów dotyczących prac remontowych w przypadku tego typu obiektów. Również w trakcie spaceru badawczego mieszkańcy wskazywali na degradację przestrzeni publicznej, w szczególności budynków mieszkaniowych i użyteczności publicznej. W złym stanie technicznym znajduje się dom pielgrzyma, mieszkania socjalne oraz miejscowe place zabaw. Również drogi i chodniki wymagają naprawy, ponieważ nierówne nawierzchnie stwarzają zagrożenia dla osób starszych i niepełnosprawnych. Opinia uczestników spaceru badawczego potwierdzona została także badaniem ankietowym. W celu ograniczenia negatywnych zjawisk środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych, proponowano w pierwszej kolejności rozbudowę/modernizację infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i turystycznej, a następnie zagospodarowanie przestrzeni publicznej na infrastrukturę społeczną oraz rozbudowę/modernizację dróg i chodników. W opinii uczestników spaceru na terenie sołectw brakuje także bazy noclegowej i gastronomicznej, umożliwiającej rozwój branży turystycznej.

PODOBSZAR REWITALIZACJI 2: OKRĘGI 2 I 3 - DĄBROWA BIAŁOSTOCKA, ULICE: GEN. SULIKA, ARMII KRAJOWEJ, DWORCOWA, KRZYŻANOWSKIEGO, KS. FORDONA, KS. J. POPIEŁUSZKI, POŁUDNIOWA, SIKORSKIEGO, TUWIMA

Podobszar rewitalizacji 2 zamieszkuje 2310 osób. Obszar znajduje się w południowo-wschodniej części miasta, na terenie którego znajduje się Powiatowy Urząd Pracy, Stadion Miejski i dworzec kolejowy. Obszar rewitalizacji cechuje zabudowa jedno- i wielorodzinna.

Rysunek 20. Stadion miejski w Dąbrowie Białostockiej

Źródło: dokumentacja fotograficzna ze spaceru badawczego.

Rysunek 21. Lokale usługowe na obszarze rewitalizacji

Źródło: dokumentacja fotograficzna ze spaceru badawczego.

Podobszar rewitalizacji 2 charakteryzuje się wysokim udziałem mieszkańców w wieku poprodukcyjnym w porównaniu do średniej dla Gminy. Większość osób starszych cechuje niskie poczucie bezpieczeństwa, zagubienie i osamotnienie. Spadek dochodów, zaprzestanie kontaktów zawodowych i rozluźnienie więzów rodzinnych prowadzą do marginalizacji osób starszych i ich wykluczenia z uczestnictwa w życiu społecznym. Wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym wymaga podjęcia działań, które będą miały na celu wykorzystanie potencjału i kapitału osób w wieku poprodukcyjnym przy tworzeniu zintegrowanej społeczności lokalnej. Potrzeba podjęcia działań skierowanych do osób starszych wskazana została w badaniu ankietowym, poprzez poprawę dostępu do usług zarówno dla seniorów, jak i osób niepełnosprawnych.

Innym problemem w sferze społecznej, który został zdiagnozowany na terenie Podobszaru rewitalizacji 2, to bezrobocie. W strukturze osób bezrobotnych dominują osoby długotrwale bezrobotne i z wykształceniem co najmniej gimnazjalnym. Niedopasowanie kwalifikacji i umiejętności do rynku

pracy oraz długotrwałe pozostawanie bez stałego zatrudnienia, wpływa na obniżenie statusu majątkowego i społecznego. Osoby bezrobotne często czują się gorsze, przez co nie chcą nawiązywać nowych kontaktów i izolują się od reszty społeczeństwa. Problem bezrobocia dostrzegli również mieszkańcy w badaniu ankietowym. Wskazali, że grupą społeczną, która powinna w pierwszej kolejności zostać wsparta działaniami na obszarze rewitalizacji, są bezrobotni. W celu aktywizacji zawodowej powinno realizować się działania szkoleniowo-doradcze, które pozwolą na zdobycie kwalifikacji i umiejętności zgodnych z potrzebami lokalnego rynku pracy.

Trudność w realizacji dodatkowych inicjatyw na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób starszych i bezrobotnych spowodowana jest również małą liczbą organizacji pozarządowych. W przeliczeniu na 100 mieszkańców na terenie Podobszaru rewitalizacji 2 funkcjonuje 0,05 organizacji przy średniej dla Gminy równej 0,2. Brakuje grup formalnie zrzeszających mieszkańców oraz lokalnych liderów, którzy przyczynią się do wzmocnienia kapitału społecznego i zwiększenia udziału mieszkańców w życiu publicznym. Potrzeba realizacji większej liczby wydarzeń o charakterze kulturalnym, rekreacyjnym dla mieszkańców i programów aktywności lokalnej została wskazana w badaniu ankietowym. W opinii mieszkańców realizacja wskazanych projektów pozwoli na ograniczenie negatywnych zjawisk w sferze społecznej.

Innym problemem zidentyfikowanym na obszarze rewitalizacji jest mała liczba ulicznych lamp oświetleniowych. Obszar miasta, który w sposób niedostateczny jest oświetlony, w percepcji mieszkańców postrzegany jest jako niebezpieczny. Również na taki wizerunek obszaru rewitalizacji wpływa wysoki wskaźnik dotyczący miejscowych zagrożeń. Przestępczość, która oznacza zakłócenie norm przyjętych przez społeczeństwo i naruszenie porządku prawnego, obniża poczucie bezpieczeństwa i jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Poza sferą społeczną, na Podobszarze rewitalizacji 2 zdiagnozowano występowanie problemu w sferze gospodarczej. Jest nim mała liczba aktywnych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Niski poziom rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji wynika z małej przedsiębiorczości mieszkańców oraz niedostatecznej powierzchni terenów inwestycyjnych. Mała liczba aktywnych podmiotów gospodarczych obniża potencjał rozwojowy obszaru i przyczynia się do jego niskiej atrakcyjności.

Innym problemem zidentyfikowanym w trakcie spaceru badawczego i badania ankietowego jest niska jakość przestrzeni publicznej. Na Podobszarze rewitalizacji 2 mieszkańcy wskazali, że wiele obiektów wymaga prac interwencyjnych. Największym poziomem zdegradowania charakteryzuje się Stadion Miejski (poprzez stare lub poniszczone ławki) oraz teren wokół obiektu, który obecnie jest niezagospodarowany. Również lasek szpitalny, który mógłby pełnić funkcje społeczne, kulturalne i rekreacyjne, znajduje się w złym stanie technicznym. Potrzeba modernizacji infrastruktury społecznej została wskazana w badaniu ankietowym jako kluczowa przy ograniczaniu negatywnych zjawisk.

6. WIZJA STANU POŻĄDANEGO I PLANOWANYCH EFEKTÓW PROCESU REWITALIZACJI

Wykonana analiza zjawisk kryzysowych oraz określenie potencjału obszaru rewitalizacji umożliwia na określenie sytuacji obecnej w jakiej znajduje się obszar rewitalizacji. Efektem poprzednich prac jest identyfikacja głównych problemów, barier rozwojowych oraz potrzeb mieszkańców. Następnym etapem prac jest stworzenie wizji obszaru w perspektywie czasu na jaki określony jest Lokalny Program Rewitalizacji. Wizja ma za zadanie przedstawić w syntetyczny sposób stan docelowy, do którego dąży się w wyniku realizacji programu rewitalizacji. Wizja określa kierunek dążenia interesariuszy w celu osiągnięcia zakładanego stanu przy wystąpieniu odpowiednich czynników wewnętrznych i zewnętrznych.

Ze względu na zróżnicowany charakter podobszarów rewitalizacji dla każdego z nich opracowano odrębną wizję w roku 2023.

Podobszar 1 tworzy zintegrowana społeczność wzmacniająca więzi międzypokoleniowe, dumna ze swojego miejsca zamieszkania, w którym nastąpiło ożywienie gospodarcze dzięki zwiększeniu jakości świadczenia usług zarówno dla mieszkańców jak i osób odwiedzających, a także zapewnieniu odpowiedniej infrastruktury technicznej oraz uporządkowanego zagospodarowania terenu.

Rozwój przedsiębiorczości wśród mieszkańców przyczynił się do zmniejszenia poziomu wykluczenia społecznego, co przekłada się na większą aktywność zawodową i społeczną oraz możliwość realizacji swoich pasji, a także włączenie się w inicjatywy społeczne na utworzonych miejscach spotkań przeznaczonych dla mieszkańców w różnym wieku, gdzie mogą aktywnie spędzać czas wolny i realizować swoje pasje.

Podobszar 2 to atrakcyjne i bezpieczne miejsce chętnie odwiedzane przez mieszkańców oraz osoby przyjeżdżające ze względu na swoje walory rekreacyjne, przyrodnicze i kulturowe oraz pełnione funkcje administracyjne, wykorzystujące swój potencjał do tworzenia produktów lokalnych.

Komfort życia mieszkańców uległ poprawie dzięki poprawie warunków mieszkalnych wraz z zagospodarowaniem przestrzeni na osiedlach mieszkaniowych oraz utworzeniem miejsc spotkań.

Zarówno dzieci, młodzież jak i osoby starsze chętnie korzystają z usług i oferty spędzania czasu wolnego realizowanej w nowoutworzonych przestrzeniach publicznych, jednocześnie chętnie wymieniając się doświadczeniami dzięki czemu budowana jest zintegrowana społeczność lokalna dbająca o wspólną przestrzeń.

Poprawie uległa również sytuacja na rynku pracy dzięki zwiększeniu przedsiębiorczości wśród mieszkańców oraz zwiększeniu dopasowania kwalifikacji do potrzeb pracodawców.

7. CELE SZCZEGÓŁOWE REWITALIZACJI

Przedstawiona w poprzednim rozdziale wizja może zostać osiągnięta przez realizację szczegółowych celów rewitalizacji oraz przypisanie im kierunków działań. Cele określają stan, poziom rozwoju, do jakiego podążają podmioty zaangażowane w wdrażanie Programu Rewitalizacji. Stopień realizacji celów będzie na bieżąco monitorowany i oceniany. Rewitalizacja jest procesem wieloaspektowym, co powoduje że cele rewitalizacji muszą odpowiadać problem zidentyfikowanym w poszczególnych sferach.

Tabela 21. Cele rewitalizacji

Sfera	Cele dla podobszaru 1	Cele dla podobszaru 2
Społeczna	1. Wzrost poziomu integracji i zaangażowania lokalnego mieszkańców	1. Wysoki poziom aktywności i integracji społecznej lokalnej społeczności
Gospodarcza	2. Wzrost poziomu atrakcyjności gospodarczej i turystycznej obszaru	2. Przedsiębiorcza i aktywna zawodowo społeczność lokalna
Przestrzenno-funkcjonalna	3. Dostosowana do potrzeb mieszkańców oraz turystów przestrzeń obszaru rewitalizacji	3. Zmodernizowana przestrzeń służąca integracji i działaniom mieszkańców
Techniczna	4. Zmodernizowana i dostosowana do potrzeb infrastruktura techniczna	4. Poprawa warunków i standardów życia mieszkańców
Środowiskowa		5. Zachowanie i promocja walorów przyrodniczych obszaru

Źródło: Opracowanie własne na podstawie kart projektów

8. LISTA PLANOWANYCH PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Wizja i cele programu rewitalizacji będą mogły zostać osiągnięte poprzez realizację projektów rewitalizacyjnych. W ramach Programu Rewitalizacji zaplanowano projekty obejmujące sferę społeczną i pozostałe sfery, tj. gospodarczą, techniczną, przestrzenno-funkcjonalną i środowiskową. Wszystkie zapisane projekty mają na celu wyprowadzenie wyznaczonego obszaru rewitalizacji z stanu kryzysowego. Projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne podzielono na dwie grupy – podstawowe, które są niezbędne do osiągnięcia zakładanych celów rewitalizacji oraz uzupełniające, które są komplementarne do podstawowych i wzmacniają efekty projektów podstawowych.

Tabela 22. Zestawienie podstawowych projektów rewitalizacji

Lp.	Nazwa projektu	Lokalizacja projektu	Podmioty realizujące projekt i partnerzy w realizacji	Cel projektu i zakres realizowanych działań	Termin realizacji	Szacunkowy koszt	Źródło finansowania
1	Poprawa warunków życia poprzez remont budynków komunalnych przy ul. Tysiąclecia	Budynki komunalne przy ul. Tysiąclecia Podobszar: 2	Urząd Miejski	Celem projektu jest poprawa stanu technicznego budynków komunalnych zlokalizowanych przy ul. Tysiąclecia. W ramach przedsięwzięcia zakłada się termomodernizację budynków, wymianę stolarki okiennej, wymianę pokryć dachowych, remonty części wspólnych budynków.	2019-2021	1 500 000 zł	Przewiduje się finansowanie z środków gminy oraz środków pozyskanych w ramach działania 5.3 RPO WP 2014-2020 (Efektywność energetyczna w sektorze mieszkaniowym i budynkach użyteczności publicznej - poddziałanie 5.3.1 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych w tym budownictwo komunalne) lub działanie 8.6 (Inwestycje na rzecz rozwoju lokalnego) lub priorytet 4c programu Interreg Europa (wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym – 2.1 Opracowanie i wdrażanie rozwiązań na rzecz zwiększenia efektywności energetycznej oraz wykorzystania odnawialnych źródeł energii w

Lp.	Nazwa projektu	Lokalizacja projektu	Podmioty realizujące projekt i partnerzy w realizacji	Cel projektu i zakres realizowanych działań	Termin realizacji	Szacunkowy koszt	Źródło finansowania
							infrastrukturze publicznej)
2	Utworzenie i działanie klubu młodzieżowego w Dąbrowie Białostockiej	Budynek starego kina przystosowany do funkcjonowania GOK Podobszar: 2	Urząd Miejski Partnerzy: Młodzieżowa Rada Miasta i Gminy Dąbrowa Białostocka	Celem projektu jest utworzenie sprawnie funkcjonującego miejsca spotkań dla młodzieży w Dąbrowie Białostockiej. Projekt zakłada pozyskanie miejsca (np. w budynku obecnego kina), remont i dostosowanie do potrzeb osób młodych, wyposażenie zgodnie z potrzebami osób młodych (bilard, piłkarzami, gry planszowe) oraz utworzenie przestrzeni do rozwoju własnych pasji i umiejętności. W miejscu tym odbywać się będą spontaniczne spotkania młodzieży, będą prowadzone zajęcia w ramach klubu przedsiębiorczości, nauka języków obcych. Będzie to przestrzeń do prowadzenia inicjatyw osób młodych ich spotkań, wzajemnego uczenia się. Klub będzie zarządzany przez Młodzieżową Radę Gminy .	2018-2023	900 000 zł	Przewiduje się finansowanie projektu z środków gminy oraz środków pozyskanych w ramach działania 8.5 RPO WP 2014-2020 (Rewitalizacja) lub poddziałanie 7.4 PROW (Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury, i powiązanej infrastruktury)
3	Dostosowanie przestrzeni do potrzeb i oczekiwań mieszkańców oraz remont infrastruktury technicznej na obszarze osiedla mieszkaniowego przy ul. Sulika	Obszar Spółdzielni Mieszkaniowej przy ul. Sulika Podobszar: 2	Spółdzielnia Mieszkaniowa, Urząd Miejski	Teren wokół bloków spółdzielni mieszkaniowej jest obecnie zaniedbany i niedoinwestowany. Celem projektu jest utworzeniu w tej przestrzeni miejsc spotkań zgodnie z potrzebami mieszkańców, utworzenie przydomowych ogrodów, renowacje uliczek osiedlowych, uporządkowanie przestrzeni i terenów zielonych, wymiana i remont altan śmietnikowych.	2019-2022	1 750 000 zł	Przewiduje się finansowanie projektu z środków gminy oraz środków pozyskanych w ramach działania 8.5 RPO WP 2014-2020 (Rewitalizacja) lub poddziałanie 7.2 PROW (Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii)
4	Utworzenie miejsca spotkań i integracji mieszkańców	Dąbrowa Białostocka ul. Sulika Podobszar: 2	Urząd Miejski	W ramach przedsięwzięcia zakłada się utworzenie siłowni na świeżym powietrzu wraz z zagospodarowaniem przestrzeni i utworzeniem dojścia do miejsca spotkań.	2018	120 000 zł	Przewiduje się finansowanie projektu z środków gminy oraz środków pozyskanych w ramach działania 8.5 RPO WP 2014-2020 (Rewitalizacja) lub

Lp.	Nazwa projektu	Lokalizacja projektu	Podmioty realizujące projekt i partnerzy w realizacji	Cel projektu i zakres realizowanych działań	Termin realizacji	Szacunkowy koszt	Źródło finansowania
				Oprócz utworzenia siłowni na świeżym powietrzu planuje się zorganizowanie miejsca spotkań i odpoczynku mieszkańców. Będzie to m.in. ogród społeczny wraz z miejscami do odpoczynku oraz altana i miejsce ogniskowe/grillowe dla mieszkańców.			poddziałanie 7.4 PROW (Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury, i powiązanej infrastruktury)
5	Renowacja i rozbudowa budynku kina na potrzeby działania MGOK w Dąbrowie Białostockiej oraz izby regionalnej	Budynek Kina przy ul. Kunawina Podobszar: 2	Urząd Miejski, Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury (MGOK)	Obecnie MGOK ma swoją siedzibę w starym, drewnianym budynku znajdującym się w bardzo złym stanie technicznym. Budynek ten nie jest dostosowany do obecnych standardów dla budynków kultury. Projekt zakłada dostosowanie obiektu obecnego kina do potrzeb instytucji kultury jaką jest MGOK. W ramach przedsięwzięcia zakłada się remont budynku oraz pomieszczeń. Utworzenie sal do prowadzenia zajęć i warsztatów, utworzenie części biurowej, remont łazienek, sali kinowej - utworzenie wielofunkcyjnej, nowoczesnej sali widowiskowej. W ramach zadania planuje się także rozbudowę budynku na sąsiedniej działce. W nowej części zostanie utworzona: biblioteka, sale zajęciowe oraz przygotowanie zostanie miejsca dla izby regionalnej.	2018-2020	4 500 000 zł	Przewiduje się finansowanie projektu z środków gminy oraz środków pozyskanych w ramach działania 8.5 RPO WP 2014-2020 (Rewitalizacja) lub poddziałanie 7.4 PROW (Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury, i powiązanej infrastruktury)
6	Poszerzenie oferty czasu wolnego oraz możliwości realizacji pasji mieszkańców, a także działania z zakresu integracji społecznej w MGOK	Budynek Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury Podobszar: 2	Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury (MGOK)	MGOK mimo złych warunków technicznych do funkcjonowania pełni ważną rolę kulturową i społeczną w gminie. Dlatego też istotne jest, aby instytucja ta prowadziła zajęcia poszerzające ofertę czasu wolnego, umożliwiając realizację pasji mieszkańców w różnym wieku. Przedsięwzięcie zakłada przygotowanie różnorodnej oferty zajęć edukacyjnych,	2018-2023	1 800 000 zł	Przewiduje się finansowanie projektu z środków gminy oraz środków pozyskanych w ramach działania 3.1 RPO WP 2014-2020 (Kształcenie i edukacja – poddziałanie 3.1.2 Wzmocnienie atrakcyjności i podniesienie jakości oferty edukacyjnej w zakresie kształcenia

Lp.	Nazwa projektu	Lokalizacja projektu	Podmioty realizujące projekt i partnerzy w realizacji	Cel projektu i zakres realizowanych działań	Termin realizacji	Szacunkowy koszt	Źródło finansowania
				plastycznych, muzycznych, historycznych, z zakresu dziedzictwa kulturowego, przyrodniczych, wiedzy o regionie dla różnych grup wiekowych odbiorców. W pierwszej kolejności zajęcia będą adresowane do mieszkańców obszaru rewitalizacji.			ogólnego, ukierunkowanej na rozwój kompetencji kluczowych)
7.	Utworzenie miejsca spotkań i integracji młodzieży oraz uczestników warsztatów terapii zajęciowej	Obszar na terenie Liceum Ogólnokształcącego im. generała Nikodema Sulika przy Warsztatach Terapii Zajęciowej Podobszar: 2	Urząd Miejski, Liceum im. Gen Sulika	Obecnie w budynkach przy Liceum Ogólnokształcącym im. Generała Nikodema Sulika odbywają się warsztaty terapii zajęciowej. Obszar ten graniczny bezpośrednio ze szkołą. Jednak obydwa placówki dzieli płot oraz niezagospodarowane tereny zielone. Przedsięwzięcie zakłada dostosowanie przestrzeni do potrzeb uczniów Liceum oraz uczestników terapii zajęciowej. W ramach projektu zostanie utworzona przestrzeń do integracji tych dwóch grup.	2019-2021	200 000 zł	Przewiduje się finansowanie projektu z środków gminy oraz środków pozyskanych w ramach działania 8.5 RPO WP 2014-2020 (Rewitalizacja) lub 9.1 (Rewitalizacja społeczna i kształtowanie kapitału społecznego) lub poddziałanie 7.4 PROW (Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury, i powiązanej infrastruktury)
8.	Program aktywizacji zawodowej i społecznej	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dąbrowie Białostockiej	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	Celem projektu jest zminimalizowanie skali zjawiska uzależnienia od pomocy społecznej, wykluczenia społecznego oraz zmniejszenie stopy bezrobocia. W ramach projektu zakłada się realizację usług aktywnej integracji o charakterze: <ul style="list-style-type: none"> • społecznym - poradnictwo specjalistyczne oraz wsparcie indywidualne i grupowe w zakresie podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności społeczno-zawodowych umożliwiających docelowo powrót do życia społecznego; • zawodowym - usługi wspierające aktywizację zawodową; program aktywizacji i integracji; 	2019-2020	350 000 zł	Przewiduje się finansowanie projektu z środków gminy oraz środków pozyskanych w ramach działania 2.1 RPO WP 2014-2020 (Zwiększanie zdolności zatrudnieniowej osób pozostających bez zatrudnienia oraz osób poszukujących pracy, przy wykorzystaniu aktywnej polityki rynku pracy oraz wspieranie mobilności zasobów pracy) lub 2.3 (Wspieranie powstawania i rozwoju podmiotów gospodarczych) lub działanie 3.2 (Kształtowanie i rozwój kompetencji kadr regionu – poddziałanie 3.2.3 Pozaszkolne formy kształcenia dorosłych)

Lp.	Nazwa projektu	Lokalizacja projektu	Podmioty realizujące projekt i partnerzy w realizacji	Cel projektu i zakres realizowanych działań	Termin realizacji	Szacunkowy koszt	Źródło finansowania
				poradnictwo zawodowe; szkolenia zawodowe; staże zawodowe; roboty publiczne. Projekt będzie przeznaczony dla 30 osób z obszaru rewitalizacji.			lub działanie 7.1 (Rozwój działań aktywnej integracji) lub 7.3 (Wzmocnienie roli ekonomii społecznej w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa podlaskiego) lub działanie 9.1 (Rewitalizacja społeczne i kształtowanie kapitału społecznego)
9	Stawiam na własny biznes i rzemiosło - realizacja szkoleń i działań wspierających zakładanie i prowadzenie własnej działalności gospodarczej	Budynek Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury Podobszar: 2	Urząd Miejski, Powiatowy Urząd Pracy, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	Celem projektu jest pobudzenie aktywności i przedsiębiorczości mieszkańców, szczególnie osób młodych. Obecnie w Dąbrowie Białostockiej mimo istniejącego potencjału brakuje miejsc pracy dla osób młodych, szczególnie dla osób poszukujących ambitnych zajęć. W ramach przedsięwzięcia planuje się prowadzenie szkoleń, kreowanie postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców, wspieranie osób z własnym, często ambitnym i innowacyjnym pomysłem na biznes, szczególnie wspieranie takiego biznesu, który nawiązuje do wykorzystania potencjału turystycznego i rekreacyjnego gminy. Oprócz wspierania innowacyjnych pomysłów zakłada się też wsparcie lokalnego rzemiosła i usług rzemieślniczych. Planuje się utworzenie specjalnych preferencyjnych warunków dla prowadzenia tego rodzaju usług, wspieranie zakładania i funkcjonowania zakładów wytwarzających produkty lokalne.	2019-2023	2 500 000 zł	Przewiduje się finansowanie projektu z środków gminy oraz środków pozyskanych w ramach działania 2.1 RPO WP 2014-2020 (Zwiększanie zdolności zatrudnieniowej osób pozostających bez zatrudnienia oraz osób poszukujących pracy, przy wykorzystaniu aktywnej polityki rynku pracy oraz wspieranie mobilności zasobów pracy) lub działanie 2.3 (Wspieranie powstawania i rozwoju podmiotów gospodarczych) lub działanie 3.3 (Kształcenie zawodowe młodzieży na rzecz konkurencyjności podlaskiej gospodarki – poddziałanie 3.3.1 Kształcenie zawodowe młodzieży na rzecz konkurencyjności podlaskiej gospodarki) lub priorytet 2 programu Interreg Lietuva-Polska 2014 -2020 (Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników – 2.1 Promowanie tworzenia, rozwoju i współpracy przedsiębiorstw poprzez usprawnienie usług wsparcia biznesu)

Lp.	Nazwa projektu	Lokalizacja projektu	Podmioty realizujące projekt i partnerzy w realizacji	Cel projektu i zakres realizowanych działań	Termin realizacji	Szacunkowy koszt	Źródło finansowania
10	Uporządkowanie przestrzeni i utworzenie targu z lokalnymi produktami na działce z budynkiem byłej szkoły	Działka przy ul. Szkolnej 5 Podobszar: 2	Urząd Miejski, Lokalna Grupa Działania „Fundacja Biebrzańska” (LGD)	Na terenie działki przy ul. Szkolnej 5 znajduje się stary budynek szkoły. Stan techniczny budynku nie pozwala na jego renowację i nadanie mu nowych funkcji. W ramach przedsięwzięcia zakłada się rozbiórkę znajdującego się tam budynku, uporządkowanie przestrzeni oraz przystosowanie jej do nowej funkcji. Ze względu na dogodnie położenie planuje przeznaczyć się ten teren na funkcje handlowe. Zakłada się, że w miejscu tym powstanie targowisko, na którym będą się odbywały cykliczne targi, promujące przede wszystkim lokalne produkty spożywcze oraz rzemieślnicze.	2019-2020	500 000 zł	Przewiduje się finansowanie projektu z środków gminy oraz środków pozyskanych w ramach poddziałania 7.4 PROW (Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury, i powiązanej infrastruktury)
11	Zagospodarowanie przestrzeni po byłej żwirowni oraz utworzenie miejsca aktywnego wypoczynku o znaczeniu regionalnym	Obszar przy ul. Sulika Podobszar: 2	Urząd Miejski, Lokalna Grupa Działania „Fundacja Biebrzańska” (LGD)	Przy obiektach stadionu miejskiego, na jego tyłach, w centralnej części miasta znajduje się obszar po byłej żwirowni. Obszar ten mimo swojego potencjału jest mocno zaśmiecony, stanowi nielegalne wysypisko śmieci i odpadów. Przedsięwzięcie zakłada uporządkowanie przestrzeni oraz nadanie jej funkcji sportowo-rekreacyjnych. Na tym terenie zakłada się utworzenie terenu aktywnej rozrywki. Będzie tutaj miejsce do zjazdu na linie, utworzony zostanie tor do jazdy na quadach, rowerach MTB. Przygotowany obiekt będzie stanowił miejsce rozrywki o znaczeniu regionalnym, chętnie odwiedzane przez turystów.	2020-2023	5 000 000 zł	Przewiduje się finansowanie projektu z środków gminy oraz środków pozyskanych w ramach działania 8.5 RPO WP 2014-2020 (Rewitalizacja) lub poddziałania 7.4 PROW (Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury, i powiązanej infrastruktury)
12	Uporządkowanie przestrzeni przy Sanktuarium Matki Bożej w Różanymstoku	Obszar przy Sanktuarium Matki Bożej w Różanymstoku	Urząd Miejski, Lokalna Grupa Działania „Fundacja	Projekt zakłada kompleksowy remont infrastruktury technicznej zarówno drogowej jak i sieciowej oraz prowadzenie prac służących uporządkowaniu i przystosowaniu przestrzeni	2018-2021	7 500 000 zł	Przewiduje się finansowanie projektu z środków gminy oraz środków pozyskanych w ramach działania 6.1 RPO WP 2014-2020 (Efektywny system

Lp.	Nazwa projektu	Lokalizacja projektu	Podmioty realizujące projekt i partnerzy w realizacji	Cel projektu i zakres realizowanych działań	Termin realizacji	Szacunkowy koszt	Źródło finansowania
		Podobszar: 1	Biebrzańska" (LGD)	do ich odbiorców. W ramach uporządkowania przestrzeni zakłada się rekultywację terenów zielonych, ustawienie donic z kwiatami, tworzenie przyjaznych dla mieszkańców miejsc spotkań, renowację wiat przystankowych wraz ze śmietnikami. Zakres remontów infrastrukturalnych będzie zakładał: remonty dróg i chodników, zwłaszcza przy blokach mieszkalnych, budowę nowych parkingów, zwłaszcza na terenie osiedla mieszkaniowego, remonty sieci wodociągowej, szczególnie kanalizacyjnej, budowę nowych altan śmietnikowych, wprowadzenie większej ilości śmietników. Kolejne planowane działania to: Wykonanie elewacji "Domu Pielgrzyma" i ewentualne zadbanie o wygląd innych budynków; wykonanie placu z fontanną, alejkami, ławeczkami, oświetleniem, miejscem na ewentualne ustawienie sceny, skwer z kwiatami i zielenią (między "Domem Pielgrzyma", a "Orlikiem"); zapewnienie miejsca dla punktów gastronomicznych kawiarni; uporządkowanie i budowa parkingu przy "Kaplicy" dla osób odwiedzających Różanystok lub korzystających z boisk "Orlika"; budowa chodnika spacerów wokół murów Różanegostoku; systematyczne i planowe dbanie o zielen w Różanymstoku.			gospodarowania odpadami) lub 6.2 (Ochrona wody i gleb) lub 8.3 (Ochrona dziedzictwa kulturowego) lub 8.5 (Rewitalizacja) lub poddziałanie 7.2 PROW (Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii) lub 7.4 (Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury, i powiązanej infrastruktury)
13	Renowacja i termomodernizacja budynku wraz z	Różanystok Podobszar:1	Urząd Miejski, Szkoła	Celem projektu jest poprawa warunków nauczania w szkole podstawowej w Różanymstoku. Przedsięwzięcie zakłada	2019-2020	2 400 000 zł	Przewiduje się finansowanie z środków gminy oraz środków pozyskanych w ramach działania 5.3 RPO WP 2014-2020

Lp.	Nazwa projektu	Lokalizacja projektu	Podmioty realizujące projekt i partnerzy w realizacji	Cel projektu i zakres realizowanych działań	Termin realizacji	Szacunkowy koszt	Źródło finansowania
	modernizacją terenu przyszkolnego szkoły podstawowej w Różanymstoku		Podstawowa w Różanymstoku	przeprowadzenie termomodernizacji budynku szkoły, wymianę stolarki okiennej oraz modernizację placu przed szkołą wraz z ogrodzeniem i placu zabaw. Planuje się wprowadzenie nowych atrakcyjnych dla dzieci z przedszkola i szkoły urządzeń, wymianę starych urządzeń, wprowadzenie sztucznej nawierzchni, wprowadzenie ławek.			(Efektywność energetyczna w sektorze mieszkaniowym i budynkach użyteczności publicznej - poddziałanie 5.3.1 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych w tym budownictwo komunalne) lub 8.5 (Rewitalizacja) lub działanie 8.6 (Inwestycje na rzecz rozwoju lokalnego) lub poddziałanie 7.4 PROW (Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury, i powiązanej) lub priorytet 4c programu Interreg Europa (wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym – 2.1 Opracowanie i wdrażanie rozwiązań na rzecz zwiększenia efektywności energetycznej oraz wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej)
14	Budowa świetlicy w Różanymstoku	Różanystok Podobszar: 1	Urząd Miejski	Celem projektu jest stworzenie miejsca spotkań i rekreacji mieszkańców, szczególnie osób młodych. Przedsięwzięcie zakłada utworzenie i wyposażenie miejsca (stół do tenisa, stół bilardowy, stół do brydża, mały kącik kuchenny), z którego będą mogli korzystać mieszkańcy	2020-2021	325 000 zł	Przewiduje się finansowanie z środków gminy oraz środków pozyskanych w ramach poddziałania 7.4 PROW (Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych

Lp.	Nazwa projektu	Lokalizacja projektu	Podmioty realizujące projekt i partnerzy w realizacji	Cel projektu i zakres realizowanych działań	Termin realizacji	Szacunkowy koszt	Źródło finansowania
				realizując swoje pasje oraz konstruktywnie spędzając czas wolny.			usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury, i powiązanej)
15	Aktywizacja, integracja, modernizacja	Liceum Ogólnokształcące im. gen. Nikodema Sulika Dąbrowa Białostocka, ul. Tysiąclecia Państwa Polskiego 24 Podobszar: 2	Powiat Sokółski; Zespół Szkół w Dąbrowie Białostockiej; Jarosław Budnik. Podmioty wspierające: Fundacja "GAMA", Warsztaty Terapii Zajęciowej w Dąbrowie Białostockiej, Combat Sport Academy w Dąbrowie Białostockiej	Celem projektu jest aktywizacja społeczności lokalnej, organizacja miejsca aktywnego wypoczynku dostępnego zarówno uczniom, rodzicom jak i mieszkańcom miejscowości. Przedsięwzięcie zakłada modernizację pomieszczeń: siłowni, sali gimnastycznej; wyposażenie siłowni w nowoczesny sprzęt, zakup i montaż na sali gimnastycznej ścianki wspinaczkowej i luster do zajęć walki lub tańca, montaż na terenie zielonym siłowni zewnętrznej; organizacja otwartych zajęć dla dzieci, młodzieży, seniorów i osób niepełnosprawnych; organizacja comiesięcznych otwartych pikników aktywności sportowej; organizacja promocji zdrowej żywności w trakcie pikników aktywności.	2018-2019	290 000 zł	Przewiduje się finansowanie z środków gminy oraz środków pozyskanych w ramach działania 3.1 RPO WP 2014-2020 (Kształcenie i edukacja – poddziałanie 3.1.2 Wzmocnienie atrakcyjności i podniesienie jakości oferty edukacyjnej w zakresie kształcenia ogólnego, ukierunkowanej na rozwój kompetencji kluczowych) lub 8.5 (Rewitalizacja)
16	Pomagamy, korzystamy	Zespół Szkół im. gen. Nikodema Sulika w Dąbrowie Białostockiej, ul. Tysiąclecia PP 24 Podobszar: 2	Powiat Sokółski; Zespół Szkół w Dąbrowie Białostockiej; Podmioty wspierające: Fundacja "GAMA", Rada Seniorów	Celem projektu jest aktywizacja społeczności lokalnej, organizacja zajęć realizowanych przez młodzież na rzecz seniorów pomagających w poradzeniu sobie z wyzwaniami współczesnego świata. Nauka przyrządzania tradycyjnych potraw przez seniorów na rzecz młodzieży. Projekt zakłada szkolenie przeprowadzone przez młodzież w formie kursu indywidualnych zajęć dla seniorów z zakresu korzystania z podstaw komputera, tableta, internetu; Szkolenie	2018-2019	30 000 zł	Przewiduje się finansowanie z środków gminy oraz środków pozyskanych w ramach działania 8.6 RPO WP 2014-2020 (Inwestycje na rzecz rozwoju lokalnego) lub działanie 9.1 (Rewitalizacja społeczna i kształtowanie kapitału społecznego)

Lp.	Nazwa projektu	Lokalizacja projektu	Podmioty realizujące projekt i partnerzy w realizacji	Cel projektu i zakres realizowanych działań	Termin realizacji	Szacunkowy koszt	Źródło finansowania
				przeprowadzone przez seniorów w zakresie przygotowywania tradycyjnych potraw. Zakup sprzętu i produktów do zajęć.			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie kart projektów

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Poza projektami głównymi przewiduje się również realizację następujących projektów uzupełniających:

1. Renowacja stadionu wraz z terenem wokół obiektu sportowego
2. Utworzenie sieci szlaków i ścieżek rowerowych w tym o charakterze rekreacyjno-wycieczkowym wpisujących się w tworzenie wizerunku gminy jako miejsca idealnego do rozwoju turystyki weekendowej oraz aktywnego spędzania wolnego czasu
3. Utworzenie konkursu grantowego "Integracja społeczna poprzez sport"
4. Utworzenie cyklicznej imprezy rowerowej (MTB) promującej szlaki i ścieżki Dąbrowy Białostockiej
5. Utworzenie miejsc integracji mieszkańców – renowacja muszli koncertowej, toru saneczkowego, terenów zielonych oraz budowa mini tężni w Lasku Przyszpitalnym.

9. KOMPLEMENTARNOŚĆ W REALIZACJI PROGRAMU

Wytyczne w zakresie realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020 opracowane przez Ministerstwo Rozwoju wymagają aby projekty rewitalizacyjne były komplementarne w pięciu sferach: przestrzennym, problemowym, proceduralno-instytucjonalnym, międzyokresowym i źródeł finansowania.

9.1. KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZESTRZENNA

Zachowanie komplementarności przestrzennej oznacza takie planowanie działań, które umożliwi równomierny rozwój całego obszaru kryzysowego. W związku z tym, projekty zostały tak zaplanowane, aby ich realizacja odbywała się zarówno na Podobszarze 1, jak i Podobszarze 2 wykorzystując przy tym dostępny potencjał miejsca i zasobów ludzkich. Projekty zapisane w Programie Rewitalizacji dotyczą w sporej części miejsc użyteczności publicznej na terenie Dąbrowy Białostockiej i Różanymstoku. Wszystkie działania zlokalizowane na obszarze rewitalizacji ukierunkowane są na zmniejszenie zaobserwowanych problemów oraz wykorzystanie istniejących potencjałów. Jednocześnie należy zauważyć, że w dalszej perspektywie czasu z rezultatów poszczególnych projektów będą mogli również korzystać mieszkańcy innych części gminy, dzięki czemu problemy nie będą się rozprzestrzeniały na inne obszary. Dotyczy to w dużej mierze działań realizowanych na Podobszarze w Dąbrowie Białostockiej m.in. związanych z modernizacją kina na potrzeby Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury i rozszerzeniem oferty kulturalnej, spędzania czasu wolnego oferowanego przez ten podmiot czy też zagospodarowaniem przestrzeni po byłej żwirowni oraz utworzeniem miejsca aktywnego wypoczynku o znaczeniu regionalnym.

9.2. KOMPLEMENTARNOŚĆ PROBLEMOWA

Projekty rewitalizacyjne które znajdują się w Programie Rewitalizacji zostały zaprojektowane tak żeby dopełniać się tematycznie. Skuteczność rewitalizacji polega na łączeniu w ramach realizacji poszczególnych przedsięwzięć różnych sfer tj. społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej czy środowiskowej. Zaproponowane w Lokalnym Programie Rewitalizacji przedsięwzięcia uzupełniają się wzajemnie i pozwalają na osiągnięcie efektu synergii dzięki czemu możliwe jest zniwelowanie zidentyfikowanych negatywnych zjawisk w różnych sferach problemowych. Wdrażanie projektów ma przyczynić się do realizacji założonej wizji oraz opisanych celów rewitalizacji. Ponad to program powiązany jest z najważniejszymi dokumentami na szczeblu gminnym, powiatowym, wojewódzkim i krajowym. Działania zapisane w Programie Rewitalizacji są spójne z powyższymi dokumentami strategicznymi.

Realizowane projekty nie w każdym przypadku odnoszą się bezpośrednio do sfery społecznej, część z nich ma charakter infrastrukturalny i techniczny, ale wpływa na poprawę życia mieszkańców i przyczynia się do zwiększenia możliwości ich rozwoju zawodowego i osobistego. W poniższej tabeli znajduje się powiązanie projektów z poszczególnymi sferami.

Tabela 22. Powiązanie projektów z poszczególnymi sferami

Nr projektu	Nazwa projektu	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera przestrzenno-funkcjonalna
Projekty podstawowe						
1.	Poprawa warunków życia poprzez remont budynków komunalnych przy ul. Tysiąclecia					
2.	Utworzenie i działanie klubu młodzieżowego w Dąbrowie Białostockiej					
3.	Dostosowanie przestrzeni do potrzeb i oczekiwań mieszkańców oraz remont infrastruktury technicznej na obszarze osiedla mieszkaniowego przy ul. Sulika					
4.	Utworzenie miejsca spotkań i integracji mieszkańców					
5.	Renowacja i rozbudowa budynku kina na potrzeby działania MGOK w Dąbrowie Białostockiej oraz izby regionalnej					
6.	Poszerzenie oferty czasu wolnego oraz możliwości realizacji pasji mieszkańców, a także działania z zakresu integracji społecznej w MGOK					
7.	Utworzenie miejsca spotkań i integracji młodzieży oraz uczestników warsztatów terapii zajęciowej					
8.	Program aktywizacji zawodowej i społecznej					

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

MINISTERSTWO
ROZWOJU

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Nr projektu	Nazwa projektu	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera przestrzenno-funkcjonalna
Projekty podstawowe						
9.	Stawiam na własny biznes i rzemiosło - realizacja szkoleń i działań wspierających zakładanie i prowadzenie własnej działalności gospodarczej					
10.	Uporządkowanie przestrzeni i utworzenie targu z lokalnymi produktami na działce z budynkiem byłej szkoły					
11.	Zagospodarowanie przestrzeni po byłej żwirowni oraz utworzenie miejsca aktywnego wypoczynku o znaczeniu regionalnym					
12.	Uporządkowanie przestrzeni przy Sanktuarium Matki Bożej w Różnymstoku					
13.	Renowacja i termomodernizacja budynku wraz z modernizacją terenu przyszłolnego szkoły podstawowej w Różnymstoku					
14.	Budowa świetlicy w Różnymstoku					
15.	Aktywizacja, integracja, modernizacja					
16.	Pomagamy, korzystamy					
Projekty uzupełniające						
17.	Renowacja stadionu wraz z terenem wokół obiektu sportowego					

Nr projektu	Nazwa projektu	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera przestrzenno-funkcjonalna
Projekty podstawowe						
18.	Utworzenie sieci szlaków i ścieżek rowerowych w tym o charakterze rekreacyjno-wyczynowym wpisujących się w tworzenie wizerunku gminy jako miejsca idealnego do rozwoju turystyki weekendowej oraz aktywnego spędzania wolnego czasu					
19.	Utworzenie konkursu grantowego "Integracja społeczna poprzez sport"					
20.	Utworzenie cyklicznej imprezy rowerowej (MTB) promującej szlaki i ścieżki Dąbrowy Białostockiej					

Źródło: opracowanie własne

Istotne jest również, aby projekty odpowiadały na zidentyfikowane problemy i były powiązane z celami oraz powinny być spójne między sobą, co zostało przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 23. Komplementarność problemowa projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Nr projektu	Nazwa projektu/ przedsięwzięcia	Odpowiedź na zidentyfikowane problemy	Powiązanie z celami PR	Powiązanie z innymi projektami
PROJEKTY GŁÓWNE				
1.	Poprawa warunków życia poprzez remont budynków komunalnych przy ul. Tysiąclecia	<ul style="list-style-type: none"> Niewystarczający stan techniczny części budynków Niewystarczające rozwiązania związane z energooszczędnością 	<ul style="list-style-type: none"> Poprawa warunków i standardów życia mieszkańców 	

Nr projektu	Nazwa projektu/ przedsięwzięcia	Odpowiedź na zidentyfikowane problemy	Powiązanie z celami PR	Powiązanie z innymi projektami
2.	Utworzenie i działanie klubu młodzieżowego w Dąbrowie Białostockiej	<ul style="list-style-type: none"> Niewystarczająca oferta zajęć pozalekcyjnych dla młodzieży oraz niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego Niski poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców Niewystarczający poziom integracji społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> Wysoki poziom aktywności i integracji społecznej lokalnej społeczności 	<ul style="list-style-type: none"> Utworzenie miejsca spotkań i integracji mieszkańców
3.	Dostosowanie przestrzeni do potrzeb i oczekiwań mieszkańców oraz remont infrastruktury technicznej na obszarze osiedla mieszkaniowego przy ul. Sulika	<ul style="list-style-type: none"> Zły stan techniczny infrastruktury na osiedlu mieszkaniowym Brak miejsc spotkań dla mieszkańców Niewystarczający poziom integracji społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> Poprawa warunków i standardów życia mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> Utworzenie miejsca spotkań i integracji mieszkańców
4.	Utworzenie miejsca spotkań i integracji mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> Brak miejsc spotkań dla mieszkańców Niewystarczający poziom integracji społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> Zmodernizowana przestrzeń służąca integracji i działaniom mieszkańców Wysoki poziom aktywności i integracji społecznej lokalnej społeczności 	<ul style="list-style-type: none"> Utworzenie i działanie klubu młodzieżowego w Dąbrowie Białostockiej Dostosowanie przestrzeni do potrzeb i oczekiwań mieszkańców oraz remont infrastruktury technicznej na obszarze osiedla mieszkaniowego przy ul. Sulika

Nr projektu	Nazwa projektu/ przedsięwzięcia	Odpowiedź na zidentyfikowane problemy	Powiązanie z celami PR	Powiązanie z innymi projektami
5.	Renowacja i rozbudowa budynku kina na potrzeby działania MGOK w Dąbrowie Białostockiej oraz izby regionalnej	<ul style="list-style-type: none"> • Zły stan techniczny istniejącego Ośrodka Kultury • Brak możliwości rozszerzenia oferty spędzania czasu wolnego • Niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego dla różnych grup odbiorców 	<ul style="list-style-type: none"> • Wysoki poziom aktywności i integracji społecznej lokalnej społeczności • Zmodernizowana przestrzeń służąca integracji i działaniom mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> • Poszerzenie oferty czasu wolnego oraz możliwości realizacji pasji mieszkańców, a także działania z zakresu integracji społecznej w MGOK • Stawiam na własny biznes i rzemiosło - realizacja szkoleń i działań wspierających zakładanie i prowadzenie własnej działalności gospodarczej
6.	Poszerzenie oferty czasu wolnego oraz możliwości realizacji pasji mieszkańców, a także działania z zakresu integracji społecznej w MGOK	<ul style="list-style-type: none"> • Niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego dla różnych grup odbiorców • Niewystarczający poziom integracji społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> • Wysoki poziom aktywności i integracji społecznej lokalnej społeczności 	<ul style="list-style-type: none"> • Renowacja i rozbudowa budynku kina na potrzeby działania MGOK w Dąbrowie Białostockiej oraz izby regionalnej • Pomagamy, korzystamy
7.	Utworzenie miejsca spotkań i integracji młodzieży oraz uczestników warsztatów terapii zajęciowej	<ul style="list-style-type: none"> • Niewystarczający poziom integracji społecznej • Brak miejsc spotkań dla mieszkańców • 	<ul style="list-style-type: none"> • Wysoki poziom aktywności i integracji społecznej lokalnej społeczności • Zmodernizowana przestrzeń służąca integracji i działaniom mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> • Poszerzenie oferty czasu wolnego oraz możliwości realizacji pasji mieszkańców, a także działania z zakresu integracji społecznej w MGOK

Nr projektu	Nazwa projektu/ przedsięwzięcia	Odpowiedź na zidentyfikowane problemy	Powiązanie z celami PR	Powiązanie z innymi projektami
8.	Program aktywizacji zawodowej i społecznej	<ul style="list-style-type: none"> Wysoki odsetek osób bezrobotnych Wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> Wysoki poziom aktywności i integracji społecznej lokalnej społeczności Przedsiębiorcza i aktywna zawodowo społeczność lokalna 	<ul style="list-style-type: none"> Stawiam na własny biznes i rzemiosło - realizacja szkoleń i działań wspierających zakładanie i prowadzenie własnej działalności gospodarczej Uporządkowanie przestrzeni i utworzenie miejsca spotkań oraz targu z lokalnymi produktami na działce z budynkiem byłej szkoły
9.	Stawiam na własny biznes i rzemiosło - realizacja szkoleń i działań wspierających zakładanie i prowadzenie własnej działalności gospodarczej	<ul style="list-style-type: none"> Wysoki odsetek osób bezrobotnych Wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej Niski poziom przedsiębiorczości 	<ul style="list-style-type: none"> Przedsiębiorcza i aktywna zawodowo społeczność lokalna 	<ul style="list-style-type: none"> Renowacja i rozbudowa budynku kina na potrzeby działania MGOK w Dąbrowie Białostockiej oraz izby regionalnej Uporządkowanie przestrzeni i utworzenie miejsca spotkań oraz targu z lokalnymi produktami na działce z budynkiem byłej szkoły
10.	Uporządkowanie przestrzeni i utworzenie targu z lokalnymi produktami na działce z budynkiem byłej szkoły	<ul style="list-style-type: none"> Niski poziom zagospodarowania przestrzennego obszaru Występujące pustostany Zły stan techniczny budynku Wysoki odsetek osób bezrobotnych Niski poziom przedsiębiorczości Niski poziom ożywienia gospodarczego obszaru 	<ul style="list-style-type: none"> Przedsiębiorcza i aktywna zawodowo społeczność lokalna Zmodernizowana przestrzeń służąca integracji i działaniom mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> Stawiam na własny biznes i rzemiosło - realizacja szkoleń i działań wspierających zakładanie i prowadzenie własnej działalności gospodarczej Program aktywizacji zawodowej i społecznej

Nr projektu	Nazwa projektu/ przedsięwzięcia	Odpowiedź na zidentyfikowane problemy	Powiązanie z celami PR	Powiązanie z innymi projektami
11.	Zagospodarowanie przestrzeni po byłej żwirowni oraz utworzenie miejsca aktywnego wypoczynku o znaczeniu regionalnym	<ul style="list-style-type: none"> Brak zagospodarowania terenu Niewykorzystany potencjał dostępnych terenów rekreacyjnych Niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego 	<ul style="list-style-type: none"> Zachowanie i promocja walorów przyrodniczych obszaru Zmodernizowana przestrzeń służąca integracji i działaniom mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> Utworzenie sieci szlaków i ścieżek rowerowych w tym o charakterze rekreacyjno-wycieczkowym wpisujących się w tworzenie wizerunku gminy jako miejsca idealnego do rozwoju turystyki weekendowej oraz aktywnego spędzania wolnego czasu Utworzenie konkursu grantowego "Integracja społeczna poprzez sport" Utworzenie cyklicznej imprezy rowerowej (MTB) promującej szlaki i ścieżki Dąbrowy Białostockiej
12.	Uporządkowanie przestrzeni przy Sanktuarium Matki Bożej w Różanymstoku	<ul style="list-style-type: none"> Brak oferty noclegowej dla turystów, który mogliby zatrzymać się w Różanymstoku; niewystarczające przystosowanie infrastruktury drogowej i rowerowej; niewystarczająca oferta wypoczynkowa dla mieszkańców gminy; degradacja terenów zielonych 	<ul style="list-style-type: none"> Dostosowana do potrzeb mieszkańców oraz turystów przestrzeń obszaru rewitalizacji Wzrost poziomu atrakcyjności gospodarczej i turystycznej obszaru 	<ul style="list-style-type: none"> Zagospodarowanie przestrzeni po byłej żwirowni oraz utworzenie miejsca aktywnego wypoczynku o znaczeniu regionalnym
13.	Renowacja i termomodernizacja budynku wraz z modernizacją terenu przyszkolnego szkoły podstawowej w Różanymstoku	<ul style="list-style-type: none"> niewystarczający stan techniczny szkoły, powodujący słabsze warunki do prowadzenia zajęć zły stan techniczny chodnika prowadzącego do szkoły niewystarczający stan techniczny placu zabaw; 	<ul style="list-style-type: none"> Zmodernizowana i dostosowana do potrzeb infrastruktura techniczna Wzrost poziomu integracji i zaangażowania lokalnego mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> Budowa świetlicy w Różanymstoku Utworzenie konkursu grantowego "Integracja społeczna poprzez sport"

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

MINISTERSTWO
ROZWOJU

Podlaskie

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Nr projektu	Nazwa projektu/ przedsięwzięcia	Odpowiedź na zidentyfikowane problemy	Powiązanie z celami PR	Powiązanie z innymi projektami
		<ul style="list-style-type: none"> • brak zabezpieczenia placu i możliwość wejścia na nie zwierząt wpływa negatywnie na higienę tego miejsca; • zaniedbany plac zabaw nie może być miejscem spotkań i integracji młodych mieszkańców oraz ich rodziców. 		
14.	Budowa świetlicy w Różanymstoku	<ul style="list-style-type: none"> • Brak miejsc spotkań, w szczególności dla młodych osób • Niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego 	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost poziomu integracji i zaangażowania lokalnego mieszkańców • Zmodernizowana i dostosowana do potrzeb infrastruktura techniczna 	<ul style="list-style-type: none"> • Renowacja i termomodernizacja budynku wraz z modernizacją terenu przyszkolnej szkoły podstawowej w Różanymstoku
15.	Aktywizacja, integracja, modernizacja	<ul style="list-style-type: none"> • Brak zajęć integrujących społeczność lokalną, • Przestarzałe wyposażenie sportowe w szkole • Niewystarczająca liczba zajęć propagujących zdrowy tryb życia 	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost poziomu integracji i zaangażowania lokalnego mieszkańców • Dostosowana do potrzeb mieszkańców oraz turystów przestrzeń obszaru rewitalizacji 	<ul style="list-style-type: none"> • Utworzenie konkursu grantowego "Integracja społeczna poprzez sport" • Pomagamy, korzystamy
16.	Pomagamy, korzystamy	<ul style="list-style-type: none"> • Brak integracji międzypokoleniowej • Niewystarczający poziom wiedzy seniorów na temat nowych technologii 	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost poziomu integracji i zaangażowania lokalnego mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktywizacja, integracja, modernizacja • Renowacja i rozbudowa budynku kina na potrzeby działania MGOK w Dąbrowie Białostockiej oraz izby regionalnej
PROJEKTY UZUPEŁNIAJĄCE				
17.	Renowacja stadionu wraz z terenem wokół obiektu sportowego	<ul style="list-style-type: none"> • Niewykorzystany potencjał rekreacyjny obszaru • Niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego 	<ul style="list-style-type: none"> • Zmodernizowana przestrzeń służąca integracji i działaniom mieszkańców • 	<ul style="list-style-type: none"> • Utworzenie konkursu grantowego "Integracja społeczna poprzez sport"

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

MINISTERSTWO
ROZWOJU

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Nr projektu	Nazwa projektu/ przedsięwzięcia	Odpowiedź na zidentyfikowane problemy	Powiązanie z celami PR	Powiązanie z innymi projektami
18.	Utworzenie sieci szlaków i ścieżek rowerowych w tym o charakterze rekreacyjno-wycynowym wpisujących się w tworzenie wizerunku gminy jako miejsca idealnego do rozwoju turystyki weekendowej oraz aktywnego spędzania wolnego czasu	<ul style="list-style-type: none"> Niewykorzystany potencjał rekreacyjny obszaru Niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego 	<ul style="list-style-type: none"> Zmodernizowana przestrzeń służąca integracji i działaniom mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> Zagospodarowanie przestrzeni po byłej żwirowni oraz utworzenie miejsca aktywnego wypoczynku o znaczeniu regionalnym
19.	Utworzenie konkursu grantowego "Integracja społeczna poprzez sport"	<ul style="list-style-type: none"> Niewystarczająca liczba zajęć propagujących zdrowy tryb życia Niewystarczająca integracja mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> Wysoki poziom aktywności i integracji społecznej lokalnej społeczności 	<ul style="list-style-type: none"> Zagospodarowanie przestrzeni po byłej żwirowni oraz utworzenie miejsca aktywnego wypoczynku o znaczeniu regionalnym
20.	Utworzenie cyklicznej imprezy rowerowej (MTB) promującej szlaki i ścieżki Dąbrowy Białostockiej	<ul style="list-style-type: none"> Niewykorzystany potencjał rekreacyjny obszaru Niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego Niewystarczająca liczba zajęć propagujących zdrowy tryb życia Niewystarczająca integracja mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> Wysoki poziom aktywności i integracji społecznej lokalnej społeczności 	<ul style="list-style-type: none"> Zagospodarowanie przestrzeni po byłej żwirowni oraz utworzenie miejsca aktywnego wypoczynku o znaczeniu regionalnym

Źródło: opracowanie własne

9.3. KOMPLEMENTARNOŚĆ PROCEDURALNO-INSTYTUCJONALNA

Zapewnienie komplementarności proceduralno-instytucjonalnej wymaga umiejscowienia systemu zarządzania Programem Rewitalizacji w gminnym systemie zarządzania projektami. Ważną rolę w komplementarności mają wszyscy interesariusze rewitalizacji na etapie opracowywania i realizacji programu. Procedury wdrażania Programu przedstawiono w rozdziale 12. Działania związane z wdrażaniem procesu rewitalizacji będą wymagały współdziałania w ramach Zespołu ds. rewitalizacji.

9.4. KOMPLEMENTARNOŚĆ MIĘDZYOKRESOWA

Zapewnienie ciągłości programowej skupia się na kontynuacji lub rozwijaniu wsparcia z polityki spójności 2007-2013 i posiada decydujące znaczenie w procesach rewitalizacji. Wszystkie projekty zapisane w Lokalnym Programie Rewitalizacji dla gminy Dąbrowa Białostocka są komplementarne wobec działań z poprzedniej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2007-2013. W zaplanowanym kierunku rozwoju gminy w perspektywie 2023 uwzględniono pozytywne efekty wynikające z poprzedniego okresu finansowania. W poprzedniej perspektywie finansowej Gmina Dąbrowa Białostocka zrealizowała następujące projekty przy wykorzystaniu środków zewnętrznych:

- Rozbudowa infrastruktury wodno-ściekowej w aglomeracji Dąbrowa Białostocka
- Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej w Gminie Dąbrowa Białostocka
- Aktywność wyznacznikiem lepszego jutra – aktywizacja społeczno-zawodowa rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu gminy Dąbrowa Białostocka
- Rozbudowa gospodarki wodno-ściekowej na terenie aglomeracji Dąbrowa Białostocka
- Ku nowoczesnej edukacji - doskonalenie zawodowe nauczycieli z gminy Dąbrowa Białostocka
- Wewnętrzny remont kapitalny sali gimnastycznej przy Zespole Szkół Samorządowych w Dąbrowie Białostockiej wraz z wykonaniem instalacji wentylacyjnej oraz budową dachu nad częścią zaplecza
- Z indywidualizacją rozwój osiągamy

Z punktu widzenia działań rewitalizacyjnych bardzo duże znaczenie miał projekt: *Aktywność wyznacznikiem lepszego jutra – aktywizacja społeczno-zawodowa rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu gminy Dąbrowa Białostocka*, którego efekty będą mogły zostać wykorzystane przy realizacji projektu wskazanego w obecnym LPR tj. *Program aktywizacji zawodowej i społecznej* stanowiącego swego rodzaju kontynuację projektu realizowanego w poprzedniej perspektywie finansowej. Należy również zauważyć, że w latach 2007-2013 realizowany został projekt dotyczący termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej. Obecnie planuje się prowadzenie podobnych działań np. w przypadku Szkoły Podstawowej w Różnymstoku czy też budynkach mieszkalnych.

9.5. KOMPLEMENTARNOŚĆ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA

Rewitalizacja, czyli wyprowadzenie obszaru zdegradowanego z sytuacji kryzysowej wymaga dużych nakładów finansowych na realizację projektów. Komplementarność źródeł finansowania polega na wykorzystaniu szerokiego spektrum mechanizmów finansowania: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, funduszy publicznych krajowych oraz środków własnych gminy. Istotne jest planowanie wykorzystania funduszy należących do osób fizycznych, prawnych oraz organizacji pozarządowych, co może zwiększyć poziom zainteresowania interesariuszy w proces rewitalizacji. Szczegółowy wykaz źródeł finansowania został przedstawiony w rozdz. 10.

10. INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE INTERWENCJI W OBSZARZE REWITALIZACJI

Komplementarność źródeł finansowania oznacza że projekty rewitalizacyjne opierają się na umiejętności uzupełniania i łączenia wsparcia z środków europejskich tj. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich z wykluczeniem podwójnego dofinansowania. Aby osiągnąć zakładane cele rewitalizacji niezbędne jest aby skoordynowanie projektów. Fundusze europejskie posiadają dodatkowe działania, które można wykorzystać przy realizowaniu działań rewitalizacyjnych. W przypadku Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Dąbrowa Białostocka najistotniejszym dokumentem jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 (RPO WP). Innymi programami operacyjnymi, w ramach których gmina Dąbrowa Białostocka może otrzymać środki na działania rewitalizacyjne to m.in. :

- Program Europejskiej Współpracy Terytorialnej/Interreg
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

Źródła finansowania mogą pochodzić z źródeł krajowych i prywatnych, np. z środków wspólnoty mieszkaniowej

Tabela 24. Indykatywne ramy finansowe

Tabela 24: Indykatywny plan finansowy									
Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Szczegółowy plan środków finansowych wydatkowanych w ramach programu rewitalizacji z podziałem na źródła finansowania							
		Pochodzące z budżetu gminnego	Pochodzące ze źródeł krajowych publicznych	Pochodzące ze źródeł prywatnych	Pochodzące z funduszy unijnych			Pochodzące z innych źródeł	SUMA
					EFRR	EFS	EFROW		
1	Poprawa warunków życia poprzez remont budynków komunalnych przy ul. Tysiąclecia	300 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	1 200 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	1 500 000,00 zł
2	Utworzenie i działanie klubu młodzieżowego w Dąbrowie Białostockiej	180 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	450 000,00 zł	0,00 zł	270 000,00 zł	0,00 zł	900 000,00 zł
3	Dostosowanie przestrzeni do potrzeb i oczekiwań mieszkańców oraz remont infrastruktury technicznej na obszarze osiedla mieszkaniowego przy ul. Sulika.	175 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	875 000,00 zł	0,00 zł	525 000,00 zł	175 000,00 zł	1 750 000,00 zł
4	Utworzenie miejsca spotkań i integracji mieszkańców	24 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	60 000,00 zł	0,00 zł	36 000,00 zł	0,00 zł	120 000,00 zł
5	Renowacja i rozbudowa budynku kina na potrzeby działania MGOK w Dąbrowie Białostockiej oraz izby regionalnej	900 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	2 250 000,00 zł	0,00 zł	1 350 000,00 zł	0,00 zł	4 500 000,00 zł

6	Poszerzenie oferty czasu wolnego oraz możliwości realizacji pasji mieszkańców, a także działania z zakresu integracji społecznej w MGOK	360 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	1 440 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	1 800 000,00 zł
7	Utworzenie miejsca spotkań i integracji młodzieży oraz uczestników warsztatów terapii zajęciowej	40 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	100 000,00 zł	0,00 zł	60 000,00 zł	0,00 zł	200 000,00 zł
8	Program aktywizacji zawodowej i społecznej	70 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	280 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	350 000,00 zł
9	Stawiam na własny biznes i rzemiosło - realizacja szkoleń i działań wspierających zakładanie i prowadzenie własnej działalności gospodarczej	500 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	2 000 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	2 500 000,00 zł
10	Uporządkowanie przestrzeni i utworzenie miejsca spotkań oraz targu z lokalnymi produktami na działce z budynkiem byłej szkoły	200 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	300 000,00 zł	0,00 zł	500 000,00 zł
11	Zagospodarowanie przestrzeni po byłej żwirowni oraz utworzenie miejsca aktywnego wypoczynku o znaczeniu regionalnym	1 000 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	2 500 000,00 zł	0,00 zł	1 500 000,00 zł	0,00 zł	5 000 000,00 zł
12	Uporządkowanie przestrzeni przy Sanktuarium Matki Bożej w Różanymstoku	1 500 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	3 750 000,00 zł	0,00 zł	2 250 000,00 zł	0,00 zł	7 500 000,00 zł
13	Renowacja i termomodernizacja budynku wraz z modernizacją terenu przyszłolnego szkoły podstawowej w Różanymstoku	480 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	1 200 000,00 zł	0,00 zł	720 000,00 zł	0,00 zł	2 400 000,00 zł
14	Budowa świetlicy w Różanymstoku	130 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	195 000,00 zł	0,00 zł	325 000,00 zł
15	Aktywizacja, integracja, modernizacja	87 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	116 000,00 zł	87 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	290 000,00 zł
16	Pomagamy, korzystamy	6 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	24 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	30 000,00 zł

Źródło: Opracowanie własne

11. MECHANIZMY WŁĄCZENIA INTERESARIUSZY W PROCES REWITALIZACJI

Ideą przyświecającą rewitalizacji w okresie programowania 2014 - 2020 można określić jako „z ludźmi i dla ludzi”. Partycypacja społeczna polega na prowadzeniu różnych form konsultacji społecznych. Konsultacje społeczne to proces, w którym przedstawiciele władz przedstawiają obywatelom swoje plany dotyczące np. aktów prawnych, inwestycji lub innych przedsięwzięć, które będą miały wpływ na życie codzienne i pracę obywateli. Pozwalają na uzyskanie opinii, stanowisk, propozycji od instytucji i osób, których dotkną w sposób bezpośredni lub pośredni skutki proponowanych przez administrację działań.

W celu efektywnego i skutecznego realizowania Programu Rewitalizacji, istotne jest poznanie potrzeb i oczekiwań interesariuszy rewitalizacji, które pozwoli na podjęcie działań w sposób kompleksowy, umożliwiający wyprowadzenie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych.

Katalog interesariuszy procesu rewitalizacji obejmuje przede wszystkim następujące podmioty:

- mieszkańcy obszaru rewitalizacji
- mieszkańcy gminy
- przedstawiciele podmiotów prowadzących lub zamierzających prowadzić działalność na terenie gminy
- organizacje pozarządowe
- gminne jednostki organizacyjne
- organy władzy publicznej.

Należy przy tym zaznaczyć, że nakreślony powyżej katalog interesariuszy rewitalizacji jest otwarty i pozwala na to, aby w procesie rewitalizacji brały udział inne podmioty zainteresowane przebiegiem rewitalizacji.

Proces uspołeczniania realizowany jest w ramach partycypacji społecznej interesariuszy na etapie diagnozowania i programowania, wdrażania oraz monitorowania Lokalnego Programu Rewitalizacji. Tym samym można stwierdzić, że proces rewitalizacji został objęty kontrolą obywatelską.

Etap 1. Diagnozowanie i programowanie - katalog narzędzi odpowiadających mechanizmom włączenia interesariuszy procesu rewitalizacji obejmował poniżej wymienione działania.

W trakcie opracowywania dokumentu przeprowadzono 5 warsztatów w tym, jeden diagnostyczny oraz 4 projekcyjne. Celem warsztatu diagnostycznego było poznanie opinii interesariuszy odnośnie do miejsc na terenie gminy, które w ich zdaniem wymagają w największym stopniu wsparcia w zakresie prowadzonych działań rewitalizacyjnych. Podczas spotkania identyfikowane były główne problemy i potrzeby tych obszarów.

Warsztaty projekcyjne miały na celu wypracowanie rozwiązań odpowiadających na zidentyfikowane problemy. W związku z tym, że Lokalny Program Rewitalizacji jest dokumentem tworzoną na lata trzy warsztaty projekcyjne zostały przeprowadzone z młodzieżą uczącą się w Gimnazjum w Różanymstoku oraz uczniów Liceum Ogólnokształcącego. Uczniowie wypracowywali wizję obszaru rewitalizacji w perspektywie czasu oraz określali projekty, które ich zdaniem powinny być zrealizowane, aby na terenie obszaru rewitalizacji poprawiły się warunki do życia, rozwoju osobistego i zawodowego. Na etapie opracowywania dokumentu przeprowadzone zostały również 4 spacerowe badania o charakterze diagnostyczno-projekcyjnym. Spacer odbyły się na obu podobszarach rewitalizacji - w Różanymstoku i Dąbrowie Białostockiej. Celem spacerów była ocena oczami interesariuszy LPR

przestrzeni, dla której planowane były działania rewitalizacyjne oraz wskazanie tych miejsc, które mają największe dla nich znaczenie bądź w największym stopniu wymagają zmiany. Odbyła się również gra miejska o tematyce rewitalizacyjnej dla uczniów gimnazjum w Różnymstoku oraz Liceum Ogólnokształcącego w Dąbrowie Białostockiej, która z jednej strony przybliżyła młodym ludziom tematykę rewitalizacji, a z drugiej zachęcała do włączenia się w działania rewitalizacyjne.

Dzięki wykorzystaniu szerokiego spektrum form partycypacji społecznej możliwe jest zaangażowanie wielu partnerów w proces rewitalizacji, co wpływa na osiągnięcie zamierzonych rezultatów i wyznaczonych celów.

Poza przeprowadzonymi warsztatami i spacerami zbierane były także w sposób partycypacyjny karty projektów.

Etap 2. **Wdrażanie** - narzędzia partycypacji, które będą stosowane na etapie wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji:

- spotkania otwarte z interesariuszami rewitalizacji odbywające się cyklicznie, nie rzadziej niż raz na pół roku
- prezentacja realizacji zadań rewitalizacyjnych na sesjach Rady Miejskiej
- ankietyzacja mieszkańców obszaru rewitalizacji
- publikacje koncepcji zmian przestrzennych, koncepcji architektonicznych, planów przedsięwzięć o charakterze społecznym i gospodarczym na gminnej stronie internetowej do konsultacji z interesariuszami rewitalizacji
- możliwość uczestnictwa w spotkaniach Zespołu ds. rewitalizacji i w sesjach Rady Miejskiej na których poruszane będą kwestie związane z procesem rewitalizacji
- informowanie o zgłoszonych projektach mieszkańców oraz ich promowanie i upowszechnianie wśród lokalnej społeczności, a także zaangażowanie przy realizacji projektów i rozległych tematycznie zadań
- możliwość zgłaszania sugestii i uwag.

Etap 3. **Monitorowanie** - katalog narzędzi włączenia mieszkańców na etapie monitorowania:

- przyjmowanie sprawozdań z realizacji Programu przez Radę Miejską
- badanie opinii mieszkańców na temat niezbędnych zmian, jakie powinny zostać wprowadzone w realizacji projektu
- organizowanie cyklicznych spotkań podsumowujących realizację poszczególnych etapów Programu Rewitalizacji oraz projektów rewitalizacyjnych.

12. SYSTEM ZARZĄDZANIA REALIZACJĄ PROGRAMU REWITALIZACJI

12.1. Osadzenie procesu rewitalizacji w systemie zarządzania gminą Dąbrowa Białostocka

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Dąbrowa Białostocka przyjęty zostanie w drodze uchwały Rady Miejskiej. W tym samym trybie będzie odbywała się jego ewentualna aktualizacja, gdyż Program posiada formułę otwartą. W drodze aktualizacji będą pojawiały się nowe projekty, zgłaszane przez interesariuszy rewitalizacji (m.in. władze lokalne, partnerzy społeczni i gospodarczy, czy też mieszkańcy obszarów zdegradowanych). Do Programu rewitalizacji będą wprowadzane te projekty, dla których:

- lokalizacja jest zgodna z obszarami wytypowanymi w ramach programu do rewitalizacji
- określono nazwę i zakres przedsięwzięcia oraz oczekiwane rezultaty uzasadniające znaczenie projektu dla rozwoju obszarów rewitalizacji
- określono harmonogram realizacji projektu
- określono orientacyjne koszty realizacji projektu oraz wskazano potencjalne źródła finansowania
- wskazano podmiot odpowiedzialny za jego realizację oraz partnerów projektu (jeśli dotyczy)
- zadania przewidziane do realizacji w okresie 2017 - 2023 .

12.2. Struktura zarządzania i wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji

Odpowiedzialność za zarządzanie i prawidłowe wdrażanie Programu Rewitalizacji ponosi Burmistrz Dąbrowy Białostockiej oraz podległe mu jednostki wchodzące w skład struktury Urzędu Miejskiego. System wdrażania jest powiązany ze strukturą organizacyjną Urzędu i innych jednostek organizacyjnych. Generalna zasada realizacji Programu Rewitalizacji polega na przypisaniu przez Zespół ds. Rewitalizacji merytorycznym wydziałom lub jednostkom organizacyjnym gminy realizacji konkretnych przedsięwzięć. Nadzorem nad realizacją zapisów Programu zajmuje się powołany przez Burmistrza Zespół ds. Rewitalizacji pełniący funkcję operatora rewitalizacji. W skład Zespołu wchodzi:

- zastępca Burmistrza
- kierownik Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej
- pełnomocnik Burmistrza ds. Oświaty i Wychowania
- kierownik Referatu Budownictwa, Rolnictwa i Gospodarki Komunalnej
- kierownik Referatu Finansowego.

Koordynatorem odpowiedzialnym za synergię poszczególnych przedsięwzięć jest zastępca Burmistrza. Zespół odpowiedzialny za koordynowanie realizacji Programu został podzielony na zadania dotyczące przedsięwzięć społecznych oraz przedsięwzięć przestrzennych i gospodarczych:

- za realizację przedsięwzięć społecznych odpowiedzialny jest kierownik Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz pełnomocnik Burmistrza ds. Oświaty i Wychowania
- za realizację przedsięwzięć przestrzennych i gospodarczych odpowiedzialny jest kierownik Referatu Budownictwa, Rolnictwa i Gospodarki Komunalnej oraz kierownik Referatu Finansowego.

Zespół ds. Rewitalizacji nadzoruje skuteczność i jakość realizacji dokumentu. Do jego kompetencji należy:

- koordynacja wdrażania poszczególnych zadań w całym okresie realizacji Programu
- gromadzenie informacji niezbędnych do monitoringu i ewaluacji celów dokumentu
- zapraszanie do udziału w pracach Zespołu osób spoza jego składu (m.in. ekspertów, liderów lokalnych).

Jednocześnie przewiduje się, że w przypadku realizacji dużych zadań inwestycyjnych Burmistrz może powoływać pomocnicze zespoły zadaniowe, w skład których będą wchodzić przedstawiciele poszczególnych komórek odpowiedzialnych za częściowe funkcje zarządzania projektem.

Wdrażanie projektów rewitalizacyjnych na zdegradowanych obszarach gminy będzie realizowane na zasadzie współpracy pomiędzy sektorem społecznym, gospodarczym i publicznym. Współpraca międzysektorowa w realizacji projektów rewitalizacyjnych odbywać się będzie w oparciu o zasady partnerstwa, efektywności, suwerenności i jawności.

13. SYSTEM MONITORINGU I OCENY SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

13.1. Monitoring

Monitoring Programu Rewitalizacji to proces ciągłego gromadzenia danych ilościowych i jakościowych, a następnie ich interpretacji. Systematyczne i dokładne zbieranie informacji pozwala na ocenę aktualnego stanu realizacji Programu. Ponadto monitoring pozwala określić postępy i efekty poszczególnych projektów rewitalizacyjnych. Monitorowanie dostarcza informacji oraz umożliwia sprawdzenie prawidłowości wykorzystania pomocy finansowej, związanej z Programem Rewitalizacji.

Monitoring będzie przeprowadzany w czterech sferach:

- monitorowanie parametrów Programu Rewitalizacji zarówno na etapie przyjęcia programu jak i potem jego aktualizacji
- monitorowanie skutków realizacji Programu Rewitalizacji, przez analizę poziomu wskaźników zastosowanych przy delimitacji Obszaru Rewitalizacji
- monitorowanie stopnia zaawansowania realizacji celów
- bieżący monitoring wdrażania Programu Rewitalizacji, poprzez analizę poziomu realizacji poszczególnych projektów

Wskaźniki wykorzystane w niniejszym rozdziale zgodne odpowiadają kryteriom:

- mierzalności – wskaźniki powinny umożliwiać ich analizę na odpowiednio wysokim poziomie dokładności
- trafności – wskaźniki powinny pokazywać aktualny stan realizacji działań
- rzetelności – wskaźniki powinny być analizowane w sposób obiektywny i za każdym razem stosując te same zasady
- dostępności – osoby lub instytucje zajmujące się ewaluacją wskaźników powinny mieć do nich dostęp, a pozyskanie ich możliwe najłatwiejsze i nie wymagające dodatkowych nakładów czasowych i finansowych.

Poniżej znajduje się zestawienie wskaźników dla poszczególnych projektów

Tabela 23. Prognozowane rezultaty projektów wraz ze sposobem oceny

Lp.	Nazwa projektu	Prognozowane rezultaty - wskaźnik	Sposób oceny	Źródło informacji
1	Poprawa warunków życia poprzez remont budynków komunalnych przy ul. Tysiąclecia	<ul style="list-style-type: none"> Liczba wyremontowanych budynków – 2 	<ul style="list-style-type: none"> Protokoły odbioru prac 	Urząd Miejski
2	Utworzenie i działanie klubu młodzieżowego w Dąbrowie Białostockiej	<ul style="list-style-type: none"> Liczba uczestników zajęć – 20 osób tygodniowo Liczba przeprowadzonych zajęć – 2 godziny tygodniowo 	<ul style="list-style-type: none"> Lista osób biorących udział w poszczególnych zajęciach/warsztatach 	Urząd Miejski Miejsko – Gminny Ośrodek Kultury
3	Dostosowanie przestrzeni do potrzeb i oczekiwań mieszkańców oraz remont infrastruktury technicznej na obszarze osiedla mieszkaniowego przy ul. Sulika.	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnia zrewitalizowanych terenów (ha) – 0,3 Liczba elementów małej architektury - 10 	<ul style="list-style-type: none"> Protokoły odbioru prac 	Urząd Miejski
4	Utworzenie miejsca spotkań i integracji mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> Liczba elementów małej architektury - 5 	<ul style="list-style-type: none"> Protokoły odbioru prac Obserwacja uczestnicząca 	Urząd Miejski
5	Renowacja i rozbudowa budynku kina na potrzeby działania MGOK w Dąbrowie Białostockiej oraz izby regionalnej	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnia wyremontowanych pomieszczeń w budynku kina – 60 m² 	<ul style="list-style-type: none"> Protokoły odbioru prac 	Urząd Miejski
6	Poszerzenie oferty czasu wolnego oraz możliwości realizacji pasji mieszkańców, a także działania z zakresu integracji społecznej w MGOK	<ul style="list-style-type: none"> Liczba przeprowadzanych zajęć – 2 godziny x 5 dni w tygodniu Liczba osób uczestniczących w zajęciach – 40 osób tygodniowo 	<ul style="list-style-type: none"> Listy obecności 	Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury
7	Utworzenie miejsca spotkań i integracji młodzieży oraz uczestników warsztatów terapii zajęciowej	<ul style="list-style-type: none"> Liczba elementów małej architektury - 5 Liczba nasadzonych drzew i krzewów - 15 Liczba korzystających z zagospodarowanej przestrzeni - 30 	<ul style="list-style-type: none"> Protokoły odbioru prac Badanie ankietowe 	Urząd Miejski Liceum Ogólnokształcące w Dąbrowie Białostockiej Stowarzyszenie na rzecz osób niepełnosprawnych „Radość Życia”
8.	Program aktywizacji zawodowej i społecznej	<ul style="list-style-type: none"> Liczba przeszkolonych osób – 30 Liczba osób które podjęły zatrudnienie - 5 	<ul style="list-style-type: none"> Kontrakty socjalne 	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej Powiatowy Urząd Pracy w Sokółce

Lp.	Nazwa projektu	Prognozowane rezultaty - wskaźnik	Sposób oceny	Źródło informacji
9	Stawiam na własny biznes i rzemiosło - realizacja szkoleń i działań wspierających zakładanie i prowadzenie własnej działalności gospodarczej	<ul style="list-style-type: none"> Liczba udzielonych porad - 60 Liczba przeszkolonych osób - 40 Liczba przeprowadzonych szkoleń - 6 	<ul style="list-style-type: none"> Listy obecności Porównanie liczby zakładów wytwarzających produkty lokalne 	Urząd Miejski Powiatowy Urząd Pracy w Sokółce
10	Uporządkowanie przestrzeni i utworzenie targu z lokalnymi produktami na działce z budynkiem byłej szkoły	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnia zrewitalizowanej przestrzeni – 11 000 m² Liczba stoisk na nowoutworzonym targu – 20 	<ul style="list-style-type: none"> Protokoły odbioru prac 	Urząd Miejski
11	Zagospodarowanie przestrzeni po byłej żwirowni oraz utworzenie miejsca aktywnego wypoczynku o znaczeniu regionalnym	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnia zrewitalizowanej przestrzeni (ha) – 2 Liczba osób korzystających (w tym turystów) – 100 osób rocznie 	<ul style="list-style-type: none"> Protokoły odbioru prac Badania ankietowe 	Urząd Miejski
12	Uporządkowanie przestrzeni przy Sanktuarium Matki Bożej w Różanymstoku	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnia zrewitalizowanej przestrzeni (ha) – 2 Liczba nowych elementów małej architektury - 10 Liczba nowych miejsc parkingowych – 30 Liczba nowych nasadzeń drzew i krzewów - 15 	<ul style="list-style-type: none"> Protokoły odbioru prac 	Urząd Miejski Towarzystwo Salezjańskie w Różanymstoku
13	Renowacja i termomodernizacja budynku wraz z modernizacją terenu przyszłolnego szkoły podstawowej w Różanymstoku	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnia zrewitalizowanej przestrzeni (ha) – 0,1 Liczba zmodernizowanych budynków – 1 	<ul style="list-style-type: none"> Protokoły odbioru prac Audyt energetyczny 	Urząd Miejski Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej
14	Budowa świetlicy w Różanymstoku	<ul style="list-style-type: none"> Liczba wybudowanych budynków -1 Liczba osób korzystających z świetlicy – 20 osób tygodniowo 	<ul style="list-style-type: none"> Protokoły odbioru prac Lista obecności Badania ankietowe 	Urząd Miejski
15	Aktywizacja, integracja, modernizacja	<ul style="list-style-type: none"> Liczba zorganizowanych zajęć – 2 godziny tygodniowo 	<ul style="list-style-type: none"> Lista obecności 	Zespół Szkół w Dąbrowie Białostockiej Urząd Miejski

Lp.	Nazwa projektu	Prognozowane rezultaty - wskaźnik	Sposób oceny	Źródło informacji
16	Pomagamy, korzystamy	<ul style="list-style-type: none"> Liczba osób korzystająca z zajęć – 20 osób tygodniowo Liczba zakupionego sprzętu multimedialnego – 10 szt. Liczba zorganizowanych zajęć – 2 godziny tygodniowo Liczba przeszkolonych osób – 40 osób 	<ul style="list-style-type: none"> Zestawienie faktur Listy obecności 	Zespół Szkół w Dąbrowie Białostockiej

Źródło: opracowanie własne

Wskaźniki które zostaną wykorzystane do monitorowania stopnia osiąganych celów zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 25. Wskaźniki realizacji celów Programu Rewitalizacji

Cel	Miara wskaźnika	Wartość bazowa (2015)	Wartość docelowa (2023)
Podobszar 1			
Wzrost poziomu integracji i zaangażowania lokalnego mieszkańców	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców	17,9	Spadek o 10%
	Liczba organizacji pozarządowych na 100 mieszkańców	0,6	Wzrost o 5%
Wzrost poziomu atrakcyjności gospodarczej i turystycznej obszaru	Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców	1,2	Wzrost o 10%
	Bezrobotni łącznie na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	11,0	Spadek o 10%
Dostosowana do potrzeb mieszkańców oraz turystów przestrzeń obszaru rewitalizacji	Powierzchnia zmodernizowanych i utworzonych przestrzeni publicznych, w tym miejsc spotkań	-	2 ha
Zmodernizowana i dostosowana do potrzeb infrastruktura techniczna	Długość zmodernizowanych dróg i chodników	-	7 km
Podobszar 2			
Wysoki poziom aktywności i integracji społecznej lokalnej społeczności	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	9,0	Spadek o 10%
	Liczba organizacji pozarządowych na 100 mieszkańców	0,05	Wzrost o 5%
Przedsiębiorcza i aktywna zawodowo społeczność lokalna	Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców	1,4	Wzrost o 10%
	Bezrobotni łącznie na każde 100 osób w wieku produkcyjnym	11,6	Spadek o 10%
Zmodernizowana przestrzeń służąca integracji i działaniom mieszkańców	Powierzchnia zmodernizowanych i utworzonych przestrzeni publicznych, w tym miejsc spotkań	-	10 ha
Poprawa warunków i standardów życia mieszkańców	Zmniejszenie zjawiska niskiej emisji		Spadek niskiej emisji o 20%
Zachowanie i promocja walorów przyrodniczych obszaru	Powierzchnia zrekultywowanych terenów zieleni		5 ha

Źródło: opracowanie własne

13.2. Ewaluacja i aktualizacja Programu

Proces ewaluacji będzie następował w trzech krokach:

1. Przygotowanie wniosków na podstawie wyników wskaźników monitoringu i badań opinii

2. Opracowanie sprawozdania z przebiegu i realizacji Programu Rewitalizacji, wraz z adnotacjami dotyczącymi aktualizacji Programu.
3. Ewentualna weryfikacja i aktualizacja Programu Rewitalizacji, w tym także działań rewitalizacyjnych

Przewiduje się prowadzenie ewaluacji na dwóch poziomach:

- **Ewaluacja on-going**, czyli ewaluacja prowadzona na bieżąco, w sposób ciągły w ramach czasowych Programu Rewitalizacji. Skupia się na sytuacjach problemowych które wystąpiły w trakcie bieżącej realizacji programu.

W przebieg monitoringu zaangażowane będą konkretne jednostki Urzędu Miejskiego, wykonawcy poszczególnych projektów, instytucje prowadzące statystyki publiczne oraz Zespół ds. rewitalizacji. Zespół będzie kluczowym organem monitoringu i ewaluacji Programu Rewitalizacji.

Zespół ds. Rewitalizacji będzie jednostką wyodrębnioną w strukturach Urzędu Miejskiego. Do zadań zespołu będzie należeć:

- Gromadzenie i weryfikacja danych pozyskanych dotyczących realizacji projektu i poziomu osiągniętych wskaźników
- Ocena uzyskanych danych i przygotowanie sprawozdania z wnioskami z monitoringu wskaźników i badań opinii. Sprawozdania będą publikowane na stronie urzędu miejskiego oraz Biuletynie Informacji Publicznej
- Bieżący monitoring i ewaluacja

Nie rzadziej niż co dwa lata będzie następowała aktualizacja Programu Rewitalizacji, który będzie weryfikowany i w razie potrzeby aktualizowany. Wszelkie aktualizacje programu będą poddane konsultacjom społecznym i po uwzględnieniu ewentualnych uwag zaktualizowany program wejdzie w życie.

- **Ewaluacja ex-post**, ewaluacja dokonywana na zakończenie projektu. Jest to badanie społeczno-ekonomiczne, którego celem jest ocena przeprowadzonej interwencji pod kątem realizacji potrzeb, na które miała odpowiadać.

Po zakończeniu realizacji Programu Rewitalizacji w 2023 roku zostanie przeprowadzona ewaluacja ex-post, której zadaniem będzie zbadanie długotrwałych efektów programu, ich skuteczności i efektywności interwencji. Ewaluacja ex-post pozwoli na sprawdzenie czy osiągnięto założone cele. Wyniki ewaluacji pozwolą zaplanować kolejne działania rewitalizacyjne w następnej perspektywie czasu. Sprawozdanie z realizacji Programu Rewitalizacji zostanie opublikowane na stronie internetowej urzędu miejskiego i Biuletynie Informacji Publicznej.

14. SPIS TABEL

Tabela 1. Powiązanie z dokumentami strategicznymi	8
Tabela 2. Sołectwa wchodzące w skład Gminy Dąbrowa Białostocka	15
Tabela 3. Struktura użytkowania gruntów na terenie gminy	18
Tabela 4. Zasoby mieszkaniowe na terenie gminy w latach 2010-2014	26
Tabela 5. Wyposażenie mieszkań na wsiach na terenie gminy w instalacje	26
Tabela 6. Dane statystyczne na temat oświaty i edukacji w latach 2013-2015	27
Tabela 7. Analiza SWOT	32
Tabela 8. Podział Gminy na okręgi	35
Tabela 9. Dane ilościowe wykorzystane w procesie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	39
Tabela 10. Podział mieszkańców wg ekonomicznych grup wieku na terenie okręgów wydzielonych w obrębie Gminy Dąbrowa Białostocka	41
Tabela 11. Bezrobotni na terenie okręgów wydzielonych w obrębie Gminy Dąbrowa Białostocka	45
Tabela 12. Osoby korzystające z pomocy społecznej na terenie okręgów wydzielonych w obrębie Gminy Dąbrowa Białostocka	47
Tabela 13. Aktywne organizacje pozarządowe na terenie okręgów wydzielonych w obrębie Gminy Dąbrowa Białostocka	49
Tabela 14. Pożary i miejscowe zagrożenia na terenie okręgów wyznaczonych w obszarze Gminy Dąbrowa Białostocka	51
Tabela 15. Podmioty gospodarcze na terenie okręgów wydzielonych w obszarze Gminy Dąbrowa Białostocka	53
Tabela 16. Azbest na terenie okręgów wydzielonych w obrębie Gminy Dąbrowa Białostocka	57
Tabela 17. Zabytki na terenie okręgów wyznaczonych w obrębie Gminy Dąbrowa Białostocka	58
Tabela 18. Uliczne lampy oświetleniowe na terenie okręgów wyznaczonych w obrębie Gminy Dąbrowa Białostocka	60
Tabela 19. Sfera społeczna – podsumowanie zjawisk problemowych	63
Tabela 20. Sfery inne niż społeczna, w których zdiagnozowano zjawiska problemowe dla okręgów tworzących obszar zdegradowany	68
Tabela 21. Cele rewitalizacji	77
Tabela 22. Powiązanie projektów z poszczególnymi sferami	90
Tabela 23. Komplementarność problemowa projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych	92
Tabela 24. Indykatywne ramy finansowe	100
Tabela 25. Wskaźniki realizacji celów Programu Rewitalizacji	110

15. SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Liczba ludności gminy w latach 2010-2014	12
Wykres 2. Piramida wieku mieszkańców gminy.....	13
Wykres 3. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem	13
Wykres 4. Przyrost naturalny na terenie gminy w latach 2010-2015	14
Wykres 5. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na terenie gminy w latach 2010-2014	14
Wykres 6. Zmiany struktury użytkowania terenów gminy w latach 2012-2014.....	18
Wykres 7. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na terenie gminy w latach 2010-2015	19
Wykres 8. Struktura gospodarstw rolnych na terenie gminy.....	22
Wykres 9. Liczba pracujących ogółem wg płci na terenie gminy w latach 2010-2014	23
Wykres 10. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych na terenie gminy w latach 2010-2015	24
Wykres 11. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie w latach 2010-2015	24
Wykres 12. Długość czynnej sieci wodociągowej na terenie gminy w latach 2010-2014.....	25
Wykres 13. Korzystający z instalacji wodociągowej w % ogółu ludności gminy w latach 2010-2014 ..	25
Wykres 14. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w latach 2010-2014 na terenie gminy Lewin Kłodzki [w km].....	25
Wykres 15. Korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności gminy w latach 2010-2014 ...	26
Wykres 16. Liczba gospodarstw domowych oraz osób korzystających z pomocy społecznej na terenie gminy w latach 2010-2014	30

16. SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Etapy tworzenia Lokalnego Programu Rewitalizacji	7
Rysunek 2. Granice administracyjne gminy.....	15
Rysunek 3. Położenie gminy względem dużych ośrodków miejskich	16
Rysunek 4. Podział Gminy Dąbrowa Białostocka na jednostki analityczne.....	37
Rysunek 5. Podział miasta Dąbrowa Białostocka na jednostki analityczne	38
Rysunek 6. Ludność w wieku poprodukcyjnym w przeliczeniu na 100 mieszkańców na terenie jednostek podziału Gminy.....	43
Rysunek 7. Bezrobotni ogółem w przeliczeniu na 100 mieszkańców na terenie jednostek podziału Gminy	44
Rysunek 8. Korzystający z pomocy społecznej ogółem w przeliczeniu na 100 mieszkańców na terenie jednostek podziału Gminy.....	47
Rysunek 9. Organizacje pozarządowe w przeliczeniu na 100 mieszkańców na terenie jednostek podziału Gminy.....	49
Rysunek 10. Aktywne podmioty gospodarcze w przeliczeniu na 100 mieszkańców na terenie jednostek podziału Gminy.....	55
Rysunek 11. Azbest (kg) na terenie jednostek podziału Gminy	56
Rysunek 12. Liczba zabytków z wojewódzkiej ewidencji na terenie jednostek podziału Gminy	58
Rysunek 13. Liczba lamp oświetleniowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców na terenie jednostek podziału Gminy.....	61
Rysunek 14. Suma zjawisk kryzysowych w sferze społecznej	66
Rysunek 15. Obszar zdegradowany na terenie Gminy Dąbrowa Białostocka.....	67
Rysunek 16. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji na terenie Gminy Dąbrowa Białostocka	70
Rysunek 17. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji wyznaczony w obrębie miasta Dąbrowa Białostocka	71
Rysunek 18. Bazylika Ofiarowania Najświętszej Maryi Panny w Różanymstoku	72
Rysunek 19. Zespół Szkolno-Przedszkolny w Różanymstoku	72
Rysunek 20. Stadion miejski w Dąbrowie Białostockiej	74
Rysunek 21. Lokale usługowe na obszarze rewitalizacji.....	74